

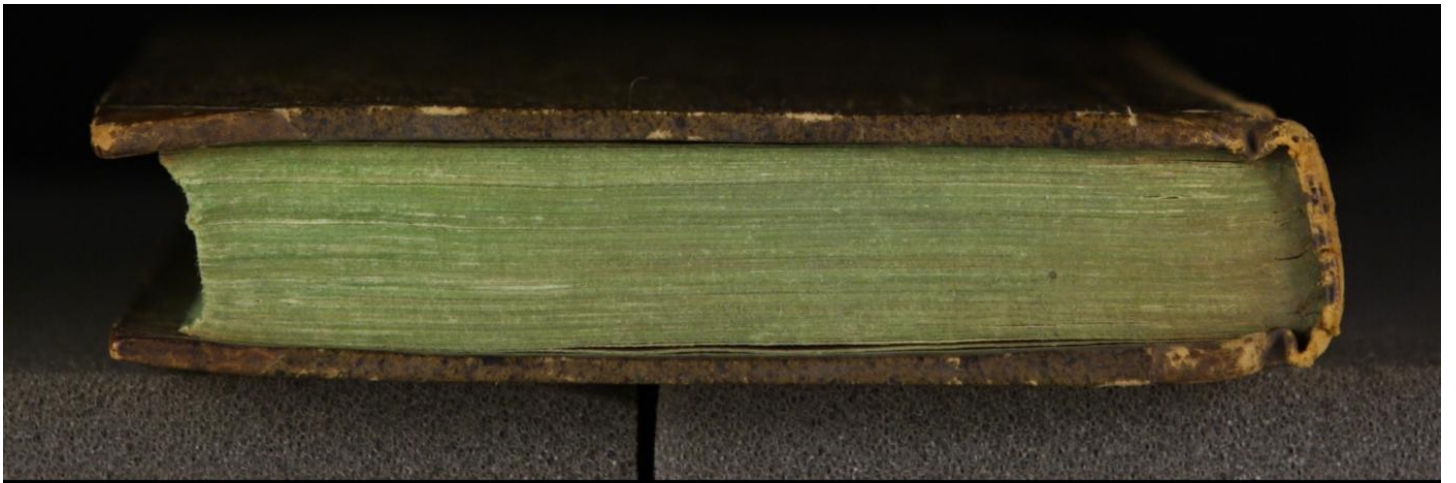
Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 829 8° copy 1

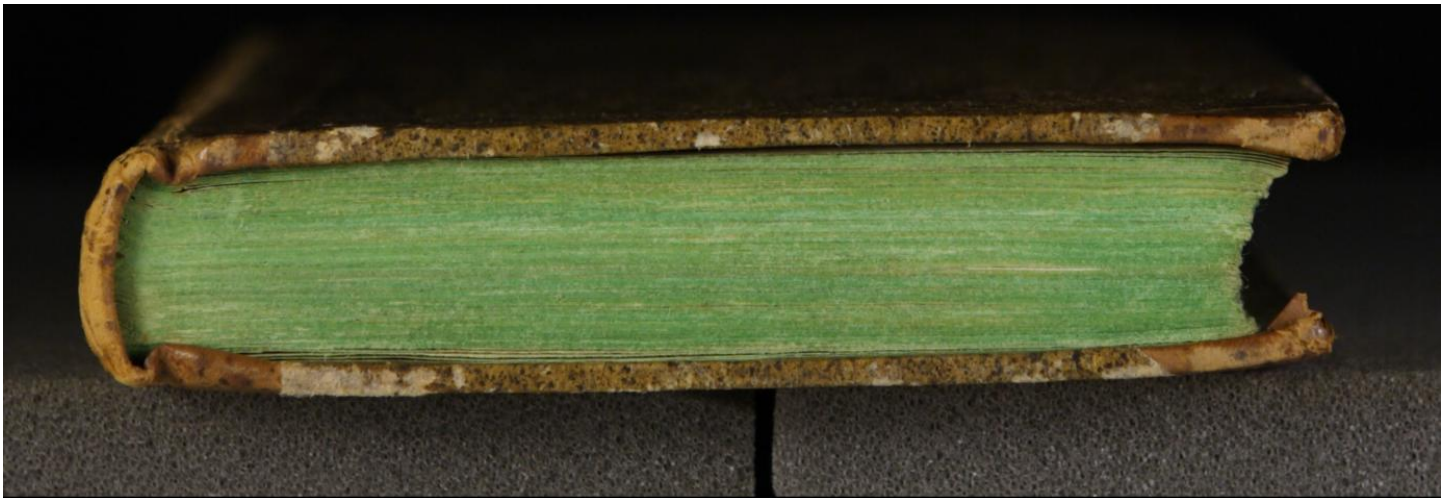
Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 829 8° copy 1

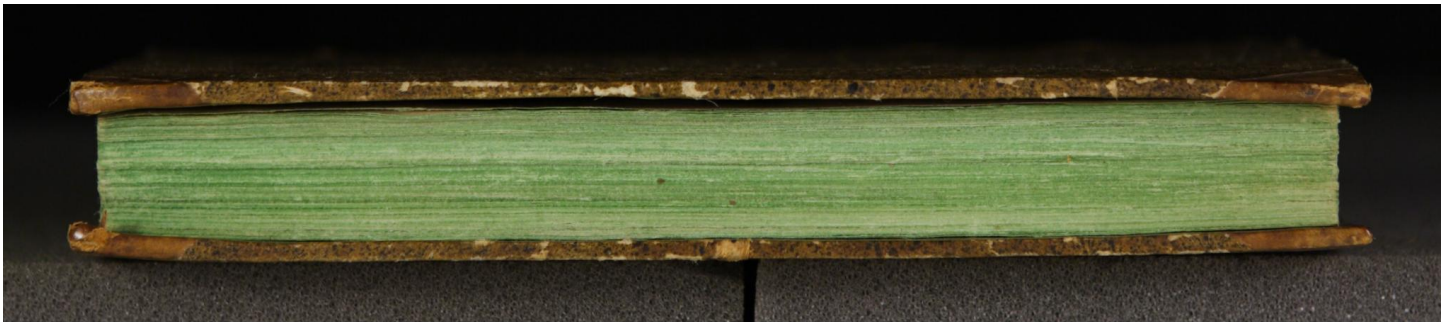
Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 829 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 829 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 829 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 829 8° copy 1

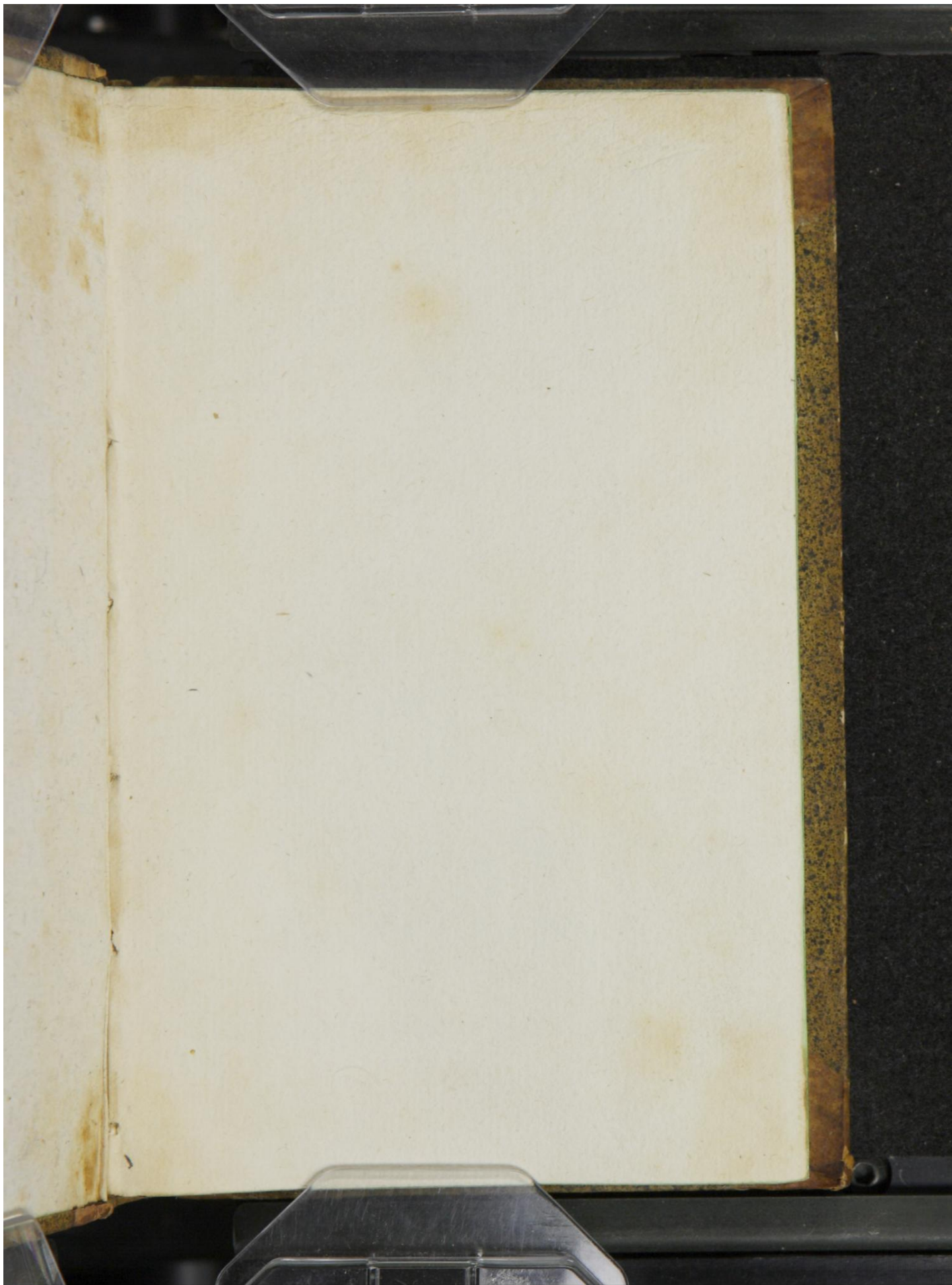
14. - 138.

LN. 829

ex. 1

M

LI

QVO

QVID

THODO

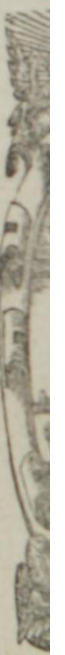
particularim

uem ac di

vero Ec

log

NICOL

Tà

CVM P

De Methodis
LIBRI DVO,
QVORVM PRIOR
QVIDEM OMNIVM ME-
THODORVM VNIVERSALIVM ET
particularium, quarum vsus est in Philosophia, bre-
uem ac dilucidam declarationem: Posterior
vero Ecclesiasten siue methodum theo-
logicam interpretandi, concio-
nandique continet.

Authore
NICOLAO HEMMINGIO.

*Laurentius
Martini Schaefer
Vive Vt vivas.
Ao 1608.*

Tà ἀγαθὰ πάντα ὄντα κλέμεθα.

CVM PRIVILEGIO CAESAREO.

In quibusdam libris huius fortiterio...

SE
ACIL
CIPIA
(huius no
gia, Sclau
Slesuig
Ditm
ger

MA x
cum
Poet
Perspexerunt
heroicas re
gares esse, sed
ordinis poli
uandi gratia
se animadue
incolumis fi
entia excelle
toritate gr
reliquam
plina cohe
Hoc Pl
multis loc
inquit, bo

SERENISSIMO
AC ILLUSTRISSIMO PRIN
CIPAC DOMINO, D. CHRISTIANO
(huius nominis tertio) Daniæ, Norue-
giæ, Sclauorum & Gottorum Regi, Duci
Slesuigæ, Holfatiæ, Stormariæ &
Ditmerfiæ, Comiti Oldenbur-
genfi & Delmenhorft :
Domino suo cle-
mentissi-
mo.

MAXIMVS OLIM REGIBVS
cum à veris Philosophis, tum à
Poëtis summus honos est habitus.
Perspexerunt enim sapientissimi homines
heroicas regiasque virtutes minime vul-
gares esse, sed diuinitus paucis admodum
ordinis politici & œconomici conser-
uandi gratia collatas. Nam fieri non pos-
se animaduenterunt, vt hic mundus diu
incolumis stare possit, nisi sint, qui sapi-
entia excellentes, probitate conspicui, au-
toritate graues, & rebus gerendis idonei
reliquam multitudinem legibus & disci-
plina coerceant, ac in officio retineant.
Hoc Plato grauissimus Philosophus in
multis locis testatur: Quemadmodum,
inquit, boues non à bobus, nec capræ à
A 2 capris

EPISTOLA

capris reguntur, sed à præstantiori genere nimirum ab homine : Sic genus humanum infirmius est, quam vt seipsum regere possit. Quare Deus præfecit Rebus pub. heroas, qui cum habeant ipsi prosperos successus, nobis quoque imperia eorum grata & facilia sunt. Hi ita curant nos, vt pacem, pudorem, libertatem, iusticiam conferuent. Et alio loco Regem gubernatori nauium confert. Nam vt nauis in turbulento mari iactata nequaquam in portum incolumis peruenire potest sine gubernatoris arte & industria, qui & nauis & nautarum salutem vnice spectat : ita respublica euertitur prorsus, vbi peritus & amans salutis ciuium magistratus non fert laboranti opem, Iuxta Theognidis sententiam :

Φορτηγοὶ δ' ἀρχουσι, κακοὶ δ' ἀγαθῶν καθύπερθευ
Δειμαίνω μὴ πως ναῶν κ' ἢ κῆμα πίνω.

Hinc esse existimo, quod rectores Rerum pub. gubernatores, vocabulo à nauibus translato, dicantur. Nec aliud diuinus Homerus sensisse putandus est, qui reges sæpe διοτρεφεῖς, nonnunquam κοσμήτορας λέων, interdum ποιμένας λέων, aliquando ἡγήτορας, rursus ἡπίους πατέρας nominat. His enim titulis officia regia exprimere voluit. Nam reges & principes
viri

viri non
magnas
politias
na pascu
neris vir
blandi pa
mo compl
torum sal
uire solent
rum libero
quod idem
cauit. Quo
vna familia,
tegro regno
rex placidu
ficulo si nu
admodum t
tineat, euolu
ditos compl
Εὐεργέτης ὁ
γέτης qui τα
pub. quasi f
rito βασιλε
nuit. Hæc
ciues amo
frangitur
gratitudi
præditus.
improbit

DEDICATORIA.

viri non nisi diuino motu & heroico res magnas gerunt, salutare Rebus publicis, politias præclaris legibus ornant, disciplina pascunt, iusticia, clementia ac omnis generis virtutibus præcedunt, & tanquam blandi patres suos ciues & incolas summo complectuntur amore, vt qui subditorum saluti commodisq; non secus seruire solent, quam *ἐυσεργοί* parentes suorum liberorum curam gerunt. Hinc est quod idem Homerus Iouem patrem vocauit. Quod enim patria potestas est in vna familia, id regium est imperium in integro regno. Theseus apud Euripidem rex placidus & bonus, breui quidem versiculo si numerum spectes, sed copioso admodum si quid in se breuitas illa contineat, euoluas, virtutes regias erga subditos complexus inquit:

Ευσεγέτης βροτῶσι, καὶ μέγας φίλος. Vere *εὐσεγέτης* qui tanquam Atlas quispiam Rempub. quasi suis humeris sustinet, vnde merito *βασιλέως* nomen apud Græcos obtinuit. Hæc tanta cura nisi ex summo erga ciues amore proficisci non potest. Nec frangitur animo vsitata subditorum ingratitude, qui vere regio animo fuerit præditus. Tametsi autem multi reges improbitate mundi & insidijs Sathanæ

EPISTOLA

decepti sunt, ac in tyrannos degenerarunt: tamen nequaquam audiendi sunt, qui ob vel plurimorum errata parum verecunde de regio munere differere audent. Fatendum quidem est nihil tyrannide tristius, nihil immanius, nihil nocentius. Nec negandum, proh dolor, teterrima quædam fuisse monstra, quæ regium honorem ac dignitatem vsurparunt, in quorum numero fuerunt Phalaris, Dionysius, Echetus, Tarquinius, Atræus, Et huius generis complures *δολήμονες βροτῶν*, qui omnem humanitatem exuisse videntur. Quid enim inhumanius potuit esse, quam quod Atræus fratri Tiesti proprios liberos comedendos apposuerit? Quid indignius homine, quam quod idem omnem humanitatem, fidem, sanctitatem à regibus viris alienam voluerit? Sed colloquium ipsius cum seruo ex Seneca ascribam, quo magis ipsius immanitas conspiciatur. ATRÆVS. Maximum hoc regni bonum est, quod facta domini cogitur populus sui quàm ferre, tam laudare. SERVVS. Quos cogit metus laudare, eosdem reddit inimicos metus, At qui fauoris gloriam vere petit, animo magis quam voce laudari volet. ATRÆVS. Laus vera & humili sæpe contingit viro, non nisi

D
nisi pot
SERVV
eadem v
tantum l
cario reg
est pudor
des, inst
Sanctitas
sunt, quã
graphice h
nem tyran
tra quam re
ne seruus d
enim regium
det, sed quo
re laudandi
μὴ ὅτι τὸ αἰσῶν
non difficile
lucinari eos,
stam tyranni
tum, qui De
iaciunt. Sec
naturæ, vt
parcat. A
mantes fac
& Poëtar
non esse fu
Quis quæ
test bonit

DEDICATORIA.

nisi potenti falsa, quod nolunt, velint.
 SERVVS. Rex velit honesta, nemo non
 eadem volet. ATREVS. Vbicunque
 tantum honesta dominanti licent, pre-
 cario regnatur. SERVVS. Vbi non
 est pudor, cura iuris, sanctitas, pietas, fi-
 des, instabile regnum est. ATREVS.
 Sanctitas, pietas, fides, priuata bona
 sunt, quâ iuuat reges eant. Ecce quam
 graphice hic sub persona Atrëi imagi-
 nem tyranni expressit Seneca: & con-
 tra quam rege dignas virtutes, sua oratio-
 ne seruus domino commendauit. Non
 enim regium est facere quod libido sua-
 det, sed quod ratio iusticiaq; monet. Qua-
 re laudandum est Xenophontis dictum:
 μέβρον δὲ αὐτῶν οὐχ ἠψυχῆ, ἀλλὰ ὁ νόμος ὄσι. Ex his
 non difficile est iudicare, vehementer hal-
 lucinari eos, qui propter multorum iniu-
 stam tyrannidem, in ipsum regium sta-
 tum, qui Deum autorem habet, conuicia
 iaciunt. Sed tale ingenium est malignæ
 naturæ, vt ne ordinationi quidem Dei
 parcat. At viri boni ordinisq; diuini a-
 mantes facile intelligunt Philosophorum
 & Poëtarum encomia de bonis regibus
 non esse fumos, sed veritatis testimonia.
 Quis quæso mortaliū satis agnoscere po-
 test bonitatē Dei erga eas Respub. quibus

EPISTOLA

placidi amantesq; suorū reges contingūt,
 quibus cum chara patria chari sunt & in-
 colæ? Sed philosophorum & Poëtarum
 schola sic quidem de regibus sentit: Nunc
 autem quas virtutes verbum Dei requirit
 in regibus videamus. Prima itaque
 sit regia virtus, cuius secundus Psalmus
 meminit cum inquit: Et nunc reges intel-
 ligite, erudimini qui iudicatis terram, ser-
 uite domino in timore, & exultate ei cum
 tremore. Osculamini filium, ne quando
 irascatur, & pereatis in via. Beati omnes
 qui confidunt in eo. Hic Spiritus san-
 ctus vult reges filio Dei procumbere ad
 genua, eum osculari, eique cum debito
 seruitio veroque cultu homagium præ-
 stare. Et quemadmodum pœnas mina-
 tur ijs, qui debitum cultum Dei filio exhi-
 bere recusant: ita beatitudinem obse-
 quentibus promittit. Huic secunda
 regia virtus adijciatur, quam Psalmus 122.
 regibus commendat. Lætor, inquit san-
 ctissimus rex, cum mihi dicitur, in do-
 mum Domini eamus. Hoc regium & di-
 ctum & exemplum vult, vt reges non so-
 lum vera pietate alijs antecellant, verum-
 etiam vt summum sit illorum gaudium
 habere ecclesias bene constitutas ac con-
 sentientes in vera religione. Sit ter-
 tia

tia virtu
 verbis e
 proximo
 pter dom
 bona tibi
 gium esse
 siam iuar
 mouere. F
 49. Et eru
 eorum nut
 ias non vul
 quirit à reg
 potentia re
 tributa est
 Christi (qu
 cibus, Tur
 delere cona
 tatibus suis
 vult vt schol
 ueant, sine q
 labi necesse
 pes perpen
 titulus, qu
 dume eos n
 nam quæ
 quod au
 sancto E
 riosius re
 cœlorum

D E D I C A T O R I A .

tia virtus regum, quam idem Psalmus his verbis effert: Propter fratres meos & proximos meos loquar tibi pacem, propter domum domini Dei nostri quæram bona tibi. Hic significat David vere regium esse, consilijs & facultatibus Ecclesiam iuuare, ac ministerium verbi promouere. Huc spectat Esaiæ dictum cap. 49. Et erunt reges nutricij tui, & reginæ eorum nutrices tuæ. Hac sententia Esaias non vulgarem fidei professionem requirit à regibus, verumetiam, quoniam potentia rerumque copia ipsis quam alijs tributa est maior, vult vt reges Ecclesiam Christi (quam Sathan cum suis belli ducibus, Turca & Papa, flumine sanguinis delere conatur) tueantur. Vult vt facultatibus suis Ecclesiarum ministros alant: vult vt scholas erigant, bona ingenia foueant, sine quibus verbi ministerium collabi necesse est. Vtinam reges & principes perpenderent, quàm augustus hic sit titulus, quo Spiritus sanctus ipsos ornat, dum eos nutricios ecclesiæ appellat. Quænam quæso gloria maior esse poterit? quod augustius nomen, quàm à Spiritu sancto Ecclesiæ nutricium dici? Quid gloriosius regibus mundi, quam quod rex cælorum Deus illis sponsam filij sui vni-

EPISTOLA

geniti domini nostri Iesu Christi nutriendam ac fouendam commiserit? Hanc quarta comitetur virtus, quam Ezechias & Iosias sanctissimi reges suo facto regibus commendant, quorum Ezechias æneum serpentem fregit propter cultum idololatricum, ipsi à populo exhibitum. Tametsi autem serpens ille à Mose duce populi Dei ex mandato Domini in deserto erectus fuit (præclarum profecto antiquitatis monumentum: memorandum *μνημόσμων* beneficiorum Dei, qui huius aspectu à diis percussos sanauit: Insignis sane typus Christi, qui in lignum exaltatus languores hominum sanaret ac peccata expiaret) tamen sanctissimus rex chariorem habuit populi Dei salutem, quam antiquum illud, omniq; seculo admiratione dignum monumentum. Iosias spurciciem idolorum, quibus templum Domini fæde conspurcatum erat, penitus abrasit, emundauit, sustulit. Hinc igitur colligendum, quod piorum regum haud minima virtus sit pro viribus amoliri, quidquid veræ religioni obstaculo esse videtur. Huic vicina est quinta regis viris digna virtus, quæ in sanctissimi Iosias regis exemplo conspicitur. Nam hic non solum idola prophanantia templum Dei sustulit

sustulit,
lestis dil
pulo De
mendant
decet, ac c
tionibus
prædicetur
Adjiciat
dignissima
am vocare
tibus, sapien
auaricia. S
aberret igne
sonarum re
gis regular
quitur. Odi
tis abradit,
pedimento v
tra maliciam
ci Exod. 18. c
Hactenus
verbum dor
bus Philoso
possunt.
principib
Ethnicis
bræ extite
tumuis sp
Dei tueri

DEDICATORIA.

sustulit, verum etiam librum doctrinæ cœlestis diligenter inquisiuit, inuentum populo Dei studiose cognoscendum commendauit. Hoc factum pios reges imitari decet, ac curare, vt verbum Dei in suis ditionibus quam liberrime ac purissime prædicetur.

Adijciamus & sextam virtutem rege dignissimam Christiano, quam iudiciariam vocare licet. Hæc quatuor constat partibus, sapientia, timore Dei, veritate, odio auariciæ. Sapientia facit ne in iudicando aberret ignorantia recti. Timor Dei personarum respectum excludit. Veritas legis regulam cum æquitate temperatam sequitur. Odium auariciæ, lutum oculis mentis abradit, vt & quod verum est sine impedimento videas, & quod vere vides citra maliciam iudices. Hæc virtus pio iudici Exod. 18. commendatur.

Haftenus recensui veras virtutes, quas verbum domini in regibus requirit, à quibus Philosophicæ illæ abesse nequaquam possunt. Imo potius in Christianis principibus veræ virtutes fiunt, quæ in Ethnicis virtutum fallaces tantum umbræ extiterunt. Nulla enim virtus quantumuis speciosa, suum nomen sine timore Dei tueri potest. His itaque virtutibus
munitus

EPISTOLA

munitus rex, sentiet vere suum regnum stabile fore, Deo, qui salutem dat regibus, excubias agente. Nulla enim vis maior, ut vere inquit Seneca, pietate vera est. Nec desunt nobis Serenissime Rex talium virtutum in Christianis principibus exempla. Sed quia domestica nobis ut gratiora, ita & utiliora sunt, illis contentus ero. Pater tuus, Serenissime Rex, postquam è manu Dei accepisset hæc regna Daniam & Noruegiam administranda, non solum ipse pietate vera emicuit supra omnes suos, verumetiam femina quædam eius, quantum temporis ratio permittit, ita iecit, ut se facile & hostem papisticæ superstitionis acerrimum, & Evangelij Christi fautorem maximum declaraverit. Suscepit patrociniûm piorum ministrorum, iniustam vim ab eis depulit, Breuiter omnia egit, ut se verum & Christianum regem declararet. Hic vere Fide-ricus nomine & re pacis amantissimus, cum in veri Dei inuocatione animam Christo, à quo regna acceperat tradidisset, paucis interiectis annis diuina clementia sic mirabiliter ordinante, & Rex inclitorum regnorum Daniæ & Noruegiæ, & Pater Patriæ factus es. Accepto autem regio diademate, omnium prima cura fuit

fuit cultu
re & piet
do se deci
tum nequ
animadue
Ipsam ere
dijs ditasti
quod tum
impleri cur
natus eo de
gium præsti
cum. Hoc t
sentientes in
filijs & facu
nutricium d
quæ veræ re
tis, amoliri e
abolita super
giscq; instaura
ut paucis an
statum deduc
sapientiam E
cum timore
uiter verus
hil antiqui
cundius, n
Ut enim è
ita dition
ras, defenc

D E D I C A T O R I A .

fuit cultum idolorum extirpare, in qua
 re & pietas summa & vere regia fortitu-
 do se declaravit. Et quoniam Ecclesiæ sta-
 tum nequaquam diuturnum fore, T. R. M.
 animadvertit, Scholam Hassniensem col-
 lapsam erexit, legibus munivisti, stipen-
 dijs ditasti, doctissimis viris ornasti. Et
 quod tum inceperisti, iam 20. fere annis
 impleri curasti, ac hodie omnes tuos co-
 natus eo destinasti, ut Christum, cui homa-
 gium præstitisti, honores & ipse & alij te-
 cum. Hoc tuum gaudium est, videre con-
 sentientes in vera pietate subditos. Con-
 silijs & facultatibus te Ecclesiæ Christi
 nutrimum declaras. Pro viribus omnia,
 quæ veræ religioni aduersari animaduer-
 tis, amoliri conaris. Cultum Dei verum
 abolita superstitione, quotidie magis ma-
 gisque instauras. Maior enim res est, quam
 ut paucis annis ad fixum diuturnumque
 statum deduci possit. In iudicijs quoque
 sapientiam Principe dignam, coniunctam
 cum timore Dei & veritate, ostendis. Bre-
 uiter verus rex, paterque patriæ es, cui ni-
 hil antiquius pietate vera, nihil pace iu-
 cundius, nihil subditorum salute charius.
 Ut enim *ἑυσεργος* pater sua pignora chara:
 ita ditionum tuarum incolas foues, cu-
 ras, defendis, ac omni beneficiorum gene-
 re cu-

A
 suum regnum
 tem dat regi-
 la enim vis ma-
 a, pietate vera
 nissime Rex ta-
 nis principibus
 nestica nobis vt
 nt, illis conten-
 sime Rex, post-
 nisset hac regna
 administranda,
 era emicuit su-
 am semina quæ-
 oris ratio permi-
 c hostem papisti-
 num, & Euangelij
 num declarauit
 n piorum mini-
 eis depulit, Bre-
 rum & Christia-
 Hic vere Fride-
 amantissimus,
 atione animam
 ceperat tradidit
 nis diuina clemen-
 te, & Rex inly-
 & Noruegiæ, &
 Accepto autem
 am prima cura
 fuit

E P I S T O L A

re cumulas, vnde fit ὄφρα σὲ μάλλον τίωσι ἀρχόμενον ἢ μὲν νέοι ἢ δὲ γέροντες. Hunc R. T. M. animum ornatissimum omni genere virtutum declarat & aula tua, in qua multi non solum stemmate maiorum, verum etiam sapientia & virtute nobiles & illustres viri sunt. Inter hos suo quodam iure D. Iohannes Frysius genere, sapientia & virtute clarissimus, primum locum occupat. Hic ut est amantissimus patriæ ac Regiæ tuæ Maiestatis: ita laboribus & vigilijs nequaquam parcit, haud immemor sententiæ Homericæ: οὐ γὰρ παννύχιον εὐδεν βουλευφρον ἄνδρα. Hic merito cum Praxithea dicere posset:

ὦ πατρίεις εἴθε πάντες οἱ ναίουσί σε
 Οὕτω φιλοῖεν ὡς ἐγὼ καὶ γε ξαδίως,
 οἰκοῖμεν ἂν σέ, κ' οὐδὲν ἂν πάροισ κακόν.

Præterea sunt & alij non pauci docti & sapientes viri in R. T. M. aula, quorum singuli sub te tanto duce suam stationem, ut in acie fortissimi milites, strenue tuentur. Sed quid multis? Hic dies nos docet quam verus sit ille vulgo tritus versiculus: Regis ad exemplum totus componitur orbis. Nam T. R. M. exemplo docti & indocti, nobiles & ignobiles, ciues & rustici, quibus virtus ac pietas cordi est, ad maiorem pietatis

tis & I
 Hic virt
 rus, ser
 cit, vt ho
 T. R. M.
 nim fore,
 tia, qua o
 qualemun
 tatem iue
 ceptum, be
 acceptes. N
 minum lau
 rem, quæ e
 zophylaciu
 precium qu
 ferentis res
 factus rebu
 γαίτην γὰρ δ
 celorum Re
 hoc meo scr
 iudicare velis
 diffido. Fa
 quod impol
 dicari sit d
 nime igno
 affecta sit
 demia pr
 dem amas
 uolentia p

D E D I C A T O R I A .

tis & honesti amorem extimulantur.
 Hic virtutum tuarum iucundissimus cho-
 rus, serenissime Rex, mihi animum fe-
 cit, vt hoc meum qualecunque scriptum
 T. R. M. dedicare sim ausus. Spero e-
 nim fore, vt pro solita tua regia clemen-
 tia, qua omnes complecteris, etiam hunc
 qualemcunque laborem, propter vtili-
 tatem iuuentutis nostræ scholasticæ sus-
 ceptum, benigna manu serenoque vultu
 acceptes. Non ignorat T. R. M. Do-
 minum laudasse mulierem illam paupe-
 rem, quæ exiguum æs quod habuit in ga-
 zophylacium misit, Non enim tam rei
 precium quæ offertur, quam animum of-
 ferentis respicit Dominus, apud quem af-
 fectus rebus precium imponere solet.
 χαρίτων γὰρ θυμὸς ἀρίστος. Hunc summum
 cælorum Regem te imitari cupio, si de
 hoc meo scripto & dono quod offero,
 iudicare velis, quod te facturum minime
 diffido. Fateor quidem ipse libenter,
 quod impolitius sit, quam vt T. R. M. de-
 dicari sit dignum: Attamen quia mi-
 nime ignorare possum, quomodo R. T. M.
 affecta sit erga huius T. Regiæ Aca-
 demix professores, quos omnes qui-
 dem amas, singulos vero singulari bene-
 uolentia prosequeris, Idq; non solum quia
natura

E P I S T O L A

natura φιλόφρωνος es, verumetiam quia huius nostræ Academiae fere collapsæ reparator es. Hac T. R. M. philanthropia ac clementia fretus, offero quod habui, vt aliquo saltem modo me gratum T. R. M. exhibeam. Ac rogo vt quod ex sincero affectu proficiscitur, sereno vultu accipias. Postremo precor cum omnibus pijs Deum, patrem domini nostri Iesu Christi, vt opus quod operatus est per te in his regnis, ad gloriosum finem perducatur, vt te suo Sancto spiritu impleat, ac in via pietatis veræ dirigat, vt Maiestatem tuam quam diutissime in nominis sui gloriam, ac Ecclesiæ Christi ædificationem, incolumem animo & corpore, ac florentem, vna cum Serenissima Regina nostra, electo horum Regnorum Rege Friderico, Duce Magno, dominis meis clementissimis, totaq; familia ac regnis, conferuet, Amen.

Serenissimæ R. T. M.
deditissimus

Nicolaus Hemming.
Regiæ Acad. Hass.
Professor.

P R

C V
te n
util

magna lau
præcepta o
obseruanda
nem, vt nem
minem felic
Hac duo cu
manorum op
gno cum sua
tis ac honesti
homo iste a br
titudinem,
querit, secta
conditum sit
inquirat,
neutrum
potest. Q
nisi accesser
erit corpori

I 9

P R Æ F A T I O I N
L I B R V M P R I -
M V M .

C V M in hac tota rerum vniuersitate nihil sit ordine pulchrius, nihil utilius, nihilque magis necessarium, magna laude existimandi sunt digni, qui precepta ordinis in docendo & discendo obseruanda tradiderunt. Nam citra ordinem, ut neminem docere perspicue, ita neminem feliciter discere, manifestum est. Hac duo cum procul dubio omnium humanorum operum prestantissima sint, magno cum studio ea sectari decet humanitatis ac honesti studiosos. Quid enim quæso homo iste à bruto differt, qui discendi promittitudinem, ac docendi viam non studiose querit, sectatur, amat? Prasertim cum ideo conditum sit genus humanum, ut verum inquirat, pie ac honeste viuat: quorum neutrum sine doctrina & disciplina fieri potest. Qualis enim obsecro erit doctrina nisi accesserit ordo? profecto non dissimilis erit corpori mentis vacuo. Ut enim corpus

Ordinis
Dignitas

B inutile

Nicolaus Hemming.
Regia Acad. Hass.
Professor.

inutile pondus est nisi mente regatur, Sic doctrina nulla vis esse poterit citra ordinis beneficium, Et quemadmodum lumen in obscurum locum illatum tenebras pellit: ita ordinis recta observatio, difficultatem, quæ alioqui in rebus existeret, tollit. Quapropter cum tantum sit ordinis decus, tanta utilitas, tanta in omnibus rebus necessitas, opera precium me facturum iudicavi, si ea quæ passim apud optimos autores de ordine seu Methodo legi, in breuem libellum concluderem, ac studiosæ iuventuti proponerem. Nam Methodica docendi ac discendi ratio hoc citra controuersiam præstat, ut artes & quam celerrime percipiantur, & firmissime retineantur. Ordo enim Methodi initia, progressus & metas monstrat, cui numerus accedit, qui partes numerat, & membra distinguit.

Cæterum cum de Methodo sim scripturus, video me id commodissime facturum esse, si certam quandam Methodi rationem fuero sequutus, & cum perpendo rem accuratius, inuenio huic nostro proposito aptissimam fore eam Methodum, quam

quam G
chitecti
auxilia
bus mira
prius ac
ut non se
proben,
lecta ex an
iudicio om
le deprehe
tes hac co
ijs, qui pr
ri sunt. S
de yousera
si, aggrega

Q
M^{ET}
rati
docendi, ca
rum exp
collocantur
Sodus b
tem rem
contempla

quam Græci Methodorum præcipui architecti διαίρεσις appellant. Quare rem auxiliante Deo (cui ordo in omnibus rebus mirabiliter placet) aggrediar. Sed prius admonitos volo honestos studiosos, ut non statim ea quæ sumus dicturi improbent, aut contemnant, sed prius legant, lecta examinent, postquam autem sincero iudicio omnia examinauerint, spero facile deprehensuros, me studio iuuandi discen-tes hæc collegisse, ac longe utilissima fore ijs, qui præclarorum virorum scripta lecturi sunt. Sed ne prolixiora instituantur περὶ λεγόμενα, rem Methodo ea quam promissi, aggrediar.

Q V I D E S T M E -
T H O D V S ?

METHODVS, est via docendi certa cum ratione, hoc est, METHODVS est ratio docendi, cuius admonitu, & ductu, singula in rerum explicatione aptis & accommodatis locis collocantur. Nec aliud vult Græca definitio, Μέθοδος ἔστιν ἐξ ὁδοποιτικῆ μετὰ λόγου. Ut autem rem vniuersam quasi per transfennā studiosis contemplandam proponam, breuiter ipsa Metho-

B 2

dorum

dorum genera, quorum vsus est in Philosophia,
& de quibus deinceps sum dicturus, subiiciam.

Methodus itaque in uniuersum duplex est:

*Methodus
Uniuersalis*

UNIVESALIS & PARTICVLARIS.

UNIVERSALIS est integrarum artium
tradendarum via, à Galeno διδασκαλία à suo
proprio fine dicta. Hanc uniuersalem Methodum
Græci diuidunt in σωθῆσιν, ἀνάλυσιν, & διαίρεσιν,
quibus Eustrathius ὑπόδειξιν adiecit, de qua quid
sentiendum sit, suo loco dicam.

Particularis

PARTICVLARIS Methodus est ministra
uniuersalis Methodi, seu organon, seu via mon-
strans certam rationem tractandi & explicandi
partes, seu membra uniuersalis Methodi. Hanc
DIALECTICAM vocant Methodum, quam
in SIMPLICEM (cui particulares tres subij-
ciuntur, σωθῆσις, ἀνάλυσις, διαίρεσις. Nam propter
affinitatem easdem cum uniuersalibus sorti-
untur appellationes) & COMPOSITAM diui-
dunt. His quoque generibus subijcitur oratoria
Methodus, quam oratores in causarum gene-
ribus, ac singulis eorum partibus sequuntur.

DE SYNTHESI

VNIVERSALI.

DIxi quid sit Methodus, ac Methodorum ge-
nera recitavi, nunc singulas eius formas eo
quo

quo propi
mum de
Est a
L I S, Met
natura or
tium artis
STRVCT
que quoni
turalis dici
Nam ut i
simplicibus
tur, fit prog
nem, à prim
gedimur,
similis. U
cturus, pri
de membra
cbri viuis ca
lofophus, qu
thodum sequ
maiora, à s
posteriora e
quam sibi t
Porro
cabulum
demonstr
dum enim
buslam co
alias atq;

quo propositæ sunt ordine explicabo, ac primum de Synthesi dicam.

EST autem SYNTHESIS UNIVERSALIS, Methodus tractandarum artium, per quam naturæ ordinem in collocatione singularum partium artis alicuius sequimur, Hæc latine CONSTRUCTIO seu COMPOSITIO dici potest: quæ quoniam ad naturam proxime accedit, naturalis dicitur, & à nonnullis *Spæus* appellatur. Nam ut in rerum naturalium productione, à simplicibus ad ea, quæ ex simplicibus extruuntur, fit progressus: ita iuxta huius Methodi rationem, à primis quasi elementis artis ad finem progredimur, estq; arti pingentæ haud multum ab similibus. Ut enim pictor simulachrum aliquod picturus, primum quasdam grammæ ducit, deinde membra format, tum totum corpus simulachri vivis coloribus depictum absolvit: ita Philosophus, qui in arte aliqua tradenda hanc Methodum sequi constituit, paulatim à minimis ad maiora, à simplicibus ad coniuncta, ex prioribus posteriora extruens, progreditur, donec totam, quam sibi tractandam suscepit, artem absoluerit.

Porrò ut res fiat apertior, sciendum est, vocabulum Syntheseos, à quadam Mathematica demonstrationis forma sumtum esse. Quemadmodum enim Mathematica illa Synthesis, à quibusdam confessis principijs exordiens, paulatim alias atq; alias conclusiones extruit: ita hæc universalis

uersalis Synthesis à principijs & elementis rerum progreditur, quæ sunt intellectu faciliora & notiora, donec ad finem peruenerit. Sed quia hæc fortassis à rudioribus non satis intelligi possunt, conabor perspicuis exemplis rem declarare.

Exptm.
Grammat.

Logicam.

Artifex scripturus Grammaticam, cuius finem bene loqui, considerans, à literis orditur, quæ orationis prima elementa sunt: Deinde ex literis syllabas componit: ex his dictiones: ex dictionibus orationes extruit, quibus fundamentis iactis, quomodo bene ac emendate loquendum sit (hic enim est finis Grammatices) distincte explicat. atq; hoc pacto naturalem Methodum sequutus absoluit artem. Aristoteles cum finem videret Dialectices esse inquisitionem veritatis, quæ disputando seu ratiocinando inquiritur, initium sumisit à minimis ratiocinationis partibus, quas κατηγορίας appellauit, hoc est prædicamenta. κατηγορίαι enim profitentur doctrinam simplicium vocum, quæ sunt ipsarum ratiocinationum minimæ partes ac elementa. Deinde ultra progressus in libro τῆς ἐπιπέρας coniunxit voces, & ex ijs propositiones tanquam maiora ratiocinationis membra extruxit. Tertio loco in Analyticis prioribus docuit, quomodo propositiones quæ argumentationes ingrediuntur, affectæ esse debeant. Porro cum videret sapientissimus Philosophus tria esse ratiocinationis genera. Vnum, quo probabiliter concluditur. Alterum, quo necessa-

necessario
dulenter
ritatem:
& primu
cipi posse
sequutus,
rum libris.
cis: de post
in extremis
prioribus p
teti. Quid
rius esse pot
vel pueris n
tboân intell
ros, qui sum
res singula
ter, mater,
atate progr
est, voces ret
nes cogere,
panis est me
ro adhuc lon
gumenta ne
es. non te a
adhuc mai
certius ver
aduertere
nere, quæ
Dialecticæ

necessario aliquid probatur, Tertium, quo fraudulenter Sophista utuntur, ad obruendam veritatem: de his tribus generibus copiose docuit, & primum eorum quæ posui, quia facilius percipi posse videbatur, commoditatem discentium sequutus, primo loco absoluit, idque octo Topicorum libris: de medio in posterioribus Analyticis: de postremo in libris Elenchorum. quod ideo in extremum locum reiecisse videtur, quoniam prioribus perceptis, facilius de hoc iudicari potest. Quid quæso hac Methodo Aristotelica clarius esse potest? quid facilius intellectu? An non vel pueris nostris ducibus, hanc Aristotelis Methodum intelligere possumus? Videmus enim pueros, qui simul atque fari per ætatem possunt, primis res singulas suo quasque nomine appellare, ut pater, mater, panis, potus. Deinde cum paululum ætate progressi sunt, componere res singulas, hoc est, voces rerum singularium, & eas in propositiones cogere, ut pater est bonus, mater est bona, panis est meus, potus est dulcis &c. Cum vero adhuc longius processerunt ætate, incipere argumenta necitare: da panem, quia bonus pater es, non te amo, me enim verberas &c. Porro ubi adhuc maior ætas accesserit, natura duce alios certius vera concludere, alios probabiliora animadvertere, et falso collecta dijudicare & discernere, quæ profecto omnia sunt diuinæ illius artis Dialecticæ semina, in qua tractanda Aristoteles

eundem ordinem, quem natura monstravit, sequutus est: Quemadmodum & in *Physicis* hunc ipsum autorem fecisse manifestum est. In his enim primum de principiis et elementis rerum naturalium, de communibus eorum affectionibus, deque iis quae his annexa sunt, disputationem instituit. Deinde de corporibus simplicibus, Postea de mixtis, de generatione, corruptione & c. quemadmodum ferè in serie predicamenti substantiae proposita sunt. Idem Aristoteles in libro *Politicorum* à minutissimis partibus orditur, ex iisque progrediendo totum quasi componit. Familiam enim primam hominum societatem, & primam Reipub. partem in principio posuit, eiusque partes, ut virum & uxorem, patrem & liberos, dominum & servum, Deinde vicinam domum considerat, Postremo Rempub. extruit. Hac quoque Methodo usus est Euclides, cum à puncto ad lineam, ab hac ad figuras simplices, ab his ad coniunctas alias atque alias demonstrandas progreditur. Sunt & illa scripta ad *Synthesin* referenda, in quibus series temporum & rerum à principio ad finem continuatur, quemadmodum Longobardus in suis locis *Theologicis* fecit. Hic enim primum de Deo, deinde de distinctione Personarum & annexis proprietatibus, Postea de creatione & eius partibus, Tum de lapsu primorum parentum, de peccato sequuto parentum lapsum, & imbecillitate, Post hæc de gratia exhibita per Christum: atque

ita

Physic.

Politic.

Geomet.

Theolog.

ita deinceps
sacrae scri
extremo
priorum pe
Metodo
tima, tamen
me iniuria
tur. Hæc e
Methodus
universum
tenendum
propter cert
Methodi su
ent. Atque

ANAL
Methodus
thesin à par
gredimur: a
que ad fine
Analysin
Analysin
plicia, ex
ordine diff
Analysin
ne, ad ea

ita deinceps naturali ordine membra potissima sacrae scripturae prosequitur, donec ad locum de extremo iudicio, de gloria piorum, & poena impiorum perueniat.

Methodus haec Longobardi vniuersalis est optima, tametsi in membrorum explicatione sepiissime iniuria temporis, in quod incidit, hallucinatur. Haec exempla satis ostendunt, qualisnam sit Methodus Synthetica vniuersalis. Verum hoc in vniuersum de omnibus generibus Methodorum tenendum est, quod interdum magni authores, propter certam aliquam commoditatem, ordinem Methodi susceptae in medio cursu nonnihil variant. Atque haec sint dicta de Synthesi vniuersali.

DE ANALYSI VNIVERSALI.

ANALYSIS VNIVERSALIS, est Methodus Synthesi contraria, ut enim per Synthesin à partibus ad rei absolutionem et finem progredimur: ita contrario modo à fine, seu toto, ad ea quae ad finem seu totum spectant, fit progressio per Analysis: quam Eustrathius hoc pacto definit: Analysis est via procedens à compositis ad simplicia, ex quibus illa composita sunt, tanquam ex ordine dispositis principijs, siue elementis, hoc est, Analysis vniuersalis est cum in artibus vel à fine, ad ea quae ad finem spectant: vel à toto ad

partes, primum maximas, deinde minores & minimas: vel etiã ab indiuiduis infimisq; speciebus, ad summa genera ordine fit progressio. Vocabulum ἀναλύσεως sumtum est à Mathematica demonstratione, quam illi ἀνάλυσιν vocant, & à Philopono his verbis definitur.

Analysis est ex posterioribus recursus ad principia & causas, ex quibus quæ effecta sunt constitutionem habent. hoc est, Analysis est ascensus à fine ad principium, cuius principium conclusio illa est, quæ fuerat finis in Synthesi. & addit Philoponus metaphoram sumtam à peregrinantibus, qui cum ad propria redeunt, ἀναλύεσθαι dicuntur. De hac Mathematica Analysisi dicam in particularibus Methodis, eò enim proprie pertinet. Nunc autem vniuersalis Analysis exemplis illustranda est. Sex illi præclari libri Galeni, quibus titulum fecit περὶ ὑγιεινῶν, pulcherrimum huius Methodi exemplum continent. Postquam enim scopum seu finem istorum librorum, de bona valetudine conseruanda, in principio proposuisset, & definiuisset, in sex illis libris ea omnia, quæ ad propositum finem, id est ad sanitatem tuendam pertinere videbantur, at-
 textuit. Aristoteles in prioribus Analyticis docturus artem syllogisticam, hanc Methodum sequutus est. Resoluit enim syllogismos in principia, vnde extructi erant: quorum alia sunt materialia, vt sunt propositiones & termini: alia sunt

Galenus

Aristoteles

Sunt forma
 que graci
 dem clari
 his libris p
 mum in pr
 in terminos

Atque hæc
 tingit, postea
 modo nimir
 omnino reuo
 cepta collegi
 gnoscendas a
 dum sit in q
 omnia hac d
 si non satis
 præsertim e
 um affectione

Doctrina
 hac quoq; Me
 scripta est.
 istius, artis m
 dine adiung
 nem: hoc est
 textit & re
 vbi necessar
 ctio tractan
 tur demonst
 medium de
 Et quia nõ t

sunt formalia, vt figura & modi: alia canonica, que greci vocant *κάνονες τεχνικούς*. Vel vt eadem clarius adhuc dicam, Aristoteles finem in his libris proposuit sibi syllogismum, quem primum in propositiones partes proximas, deinde in terminos tanquam prima elementa retexuit. Atque hæc resolutio, quia materiam tantum attingit, postea addit formalem resolutionem, quomodo nimirum omnes syllogismi ad tres figuras omnino reuocari debeant. Postremum multa præcepta collegit, quibus vitiosas ratiocinationes cognoscendas docet, & sapientissime quid obseruandum sit in quauis argumentatione monstrat: quæ omnia hac Methodo fieri manifestum est, tamen si non satis ab inexercitatis hæc obseruari possunt, præsertim cum prolixius de singularum partium affectionibus & proprietatibus disputet.

Doctrina seu ars demonstrandi Aristotelis hac quoque Methodo (quod etiam titulus indicat) scripta est. Primum enim proponit sibi finem istius, artis nimirum demonstrationem. postea ordine adiungit omnia, que ad eum pertinent finem: hoc est, ipsam demonstrationem primum retexit & resoluit in propositiones & principia, vbi necessario multis verbis propositionum distinctio tractanda erat: ex qua distinctione nascebatur demonstrationis quedam partitio, vnde via medium demonstrationis inquirendi sese aperuit. Et quia nõ tantum materia requiritur ad demon-

stratio-

ars demon-
strandi.

strationem, verumetiam forma, disputatum est etiam ab acutissimo Philosopho de figuris demonstrationis, atque ita artem demonstrandi, quam susceperat tradendam, absoluit.

Melanchthon Philippus Melanchthon præceptor meus charissimus, redacturus in artis formam doctrinam religionis, scopum & finem sibi proposuit, nimirum quod homo sit conditus ut Deum celebret: quod cum fecisset, omnia ordine subiecit, quæ ad eum finem pertinere videbantur. Et quia prudenter animadvertit, pios dum in hoc mundo peregrinari debeant, versari primum in regno Dei spirituali, deinde in regno politico, tertio in visibili cætu eorum qui profitentur religionem, & in hoc triplici cætu deum celebrare debere, sapientissime suos locos in tres classes digessit: in quarum prima omnia illa ordine collegit, quæ ad propositum finem in spirituali Christi regno faciunt, atque hæc decem & novem locis, quos memini ipsum appellare πνευματικὸς, absoluit. Deinde in secunda classe de politico regno docet, & hos locos appellare solet πολιτικὸς. Postremæ classis locos cum Paulo παρὰδοσεις nominat. Atque ita proposito fine in principio libri, collegit artificiosè aptissimo ordine ea omnia quæ ad finem referenda esse videbantur. Hancq; Methodum idem autor in Epitome Philosophiæ Moralis sequutus est.

Porro ut rem clariorem reddam, collationem superioris & huius Methodi adiungam. Si quis artem

artem scri
perit iuxta
minimam
quantitat
ret. Ad ex
secundum
& retexer
formas, pec
longas &
tis element

D

DI
thods
Etrina instit
vidit in proxi
quirit inferior
quod proposit
a Platone, q
latur. Hanc
& Rethorici
ubi primum
quomodo ad
differat, ex
Platonica
Platonici co
re, ac colle

artem scribendorum versuum tradendam suscepit iuxta Synthesin, primum Syllabarum (vt minimarum partium) excuteret naturam & quantitatem, Deinde pedes, vt vocant, componeret, Ad extremum ex pedibus versus faceret: sed secundum Analysisin ab ultimo horum inciperet, & retexeret versus in pedes, & varias pedum formas, pedes in syllabas, syllabas in breues & longas & ancipites, donec ad minima huius artis elementa perueniret.

DE DIAERESI VNIVERSALI.

DIAERESIS VNIVERSALIS, est Methodus, quæ primū definitione id, de quo doctrina instituta est, declarat: deinde illud ipsum diuidit in proximas species, rursumque; specierum inquirat inferiores species, quoad diuidi possit id quod propositum erat. Methodus hæc Platonica à Platone, qui ea mirifice delectatus est, appellatur. Hanc Cicero in Philosophicis fere omnibus, & Rethoricis sequitur: cuius exempla subijciam, vbi primum vnde hæc Methodus sumpta sit, & quomodo ab Analysisi, cui valde similis videtur, differat, explicauero. Vocabulum sumtum est à Platonica quadam demonstrandi forma, qua Platonici conabantur definitionum partes colligere, ac collectas definitiones demonstrare. Proponamus

Methodus
diuisiua.

Plato hæc
via usq.

Exptm.

namus exempli gratia hominem definiendum, cuius definitionem hoc pacto $\kappa\tau$ διαίρεσιν collegerunt. Homo aut animal est, aut inanimatum. Atqui inanimatum non est, ergo animal erit. Et rursus homo animal est, omne autem animal aut gradi potest, aut est volatile, aut aquaticum. Ergo cum homo neque sit volatilis, neque aquaticus, gradi potest. Et rursus, homo est animal. Omne autem animal aut est multipes, aut quadrupes, aut bipes, Sed homo nec multipes, nec quadrupes: ergo bipes. Et rursus homo est animal, omne autem animal aut est plumosum, aut implume, Sed homo non est plumosus: ergo est implumis. Et rursus, homo est animal. Omne autem animal aut est capax scientiæ, aut ἀλογον. Sed homo non est ἀλογος. Ergo est capax scientiæ. Postquam in hunc modum diuisione multiplici inquisiuisent multas differentias, collegerunt omnes simul, concludentes hoc pacto: Ergo homo est animal, quod gradi potest, bipes, implume, capax scientiæ. Hæc via tametsi veram artem definiendi monstrat, quemadmodum postea in ea particulari definitionis Methodo sum dicturus: Tamen Aristoteles eam in altero Analyticorum posteriorum libro, à demonstrandi scientia reijcit, eo quod in demonstratione conclusionem adeo necessariam esse & certam necesse sit, vt nemini vltra relinquatur interrogandi locus, id quod in Platonica Dièresi

non

*Hoc platonica
a definitione*

non fit. Se
paucis dis
dam. Qu
resin &
rentur inu
uersalem, b
Galenus co
vniuersali
tium genus
interdum t
tio tametsi
& Analyti
cabo. Anal
tur à finis
nem istum
à fine, sed
las differen
siones omnia
comprehend
se definit. E
singula defini
terdum, ees
esse existim
has duas
men habet
admodum
stant, ser
rum parti
nem pertin

non fit. Sed de origine huius Methodi satis, nunc paucis discrimen inter hanc & Analysin ostendam. Quidam prorsus idem voluerunt esse Diæresin & Analysin. Alij ne Galeno notam viderentur inurere, qui has distinxit, Analysin Uniuersalem, hanc particularem fecerunt: quos ipse Galenus confutat ἐν μικροτέχνῃ, quam Diæresi Uniuersali conscripsit, ubi disertè confirmat tertium genus τῆς διδασκαλίῳν esse Diæresin, quam interdum τὸ ἐξ ὅρων διάλυσις vocat, quæ appellatio tametsi vtcunq; ostendit discrimen inter hanc & Analysin, tamen breuiter illud ipsum explicabo. Analysis (vt supra dictum est) progreditur à finis notione, retexendo omnia quæ ad finem istum facere videntur. Diæresis vero non à fine, sed à definitione, cuius genus & singulas differentias soluit per definitiones & diuisiones omnium formarum, quæ sub re definita comprehenduntur. Deinde Analysis nihil per se definit. Hæc autem diuisione non contenta, singula definitione declarat, à quo suo officio interdum ὀριστικὴ appellatur. Hinc perspicuum esse existimo, discrimen non paruum esse inter has duas Uniuersales Methodos. Sed tamen habent aliquid commune: Nam quemadmodum Analysis querit quæ ad finem spectant, seruato ordine & maiorum & minorum partium: ita Diæresis ea quæ ad definitionem pertinent, per diuisionem superiorum & inferiorum

Diæresis differens
ab Analysis

inferiorum formarum, siue specierum quærit, donec quicquid fuit in definitione produxerit, ipsumque definitionibus & diuisionibus explicauerit.

His ergo ita constitutis, exempla vt in superioribus Methodis fecimus, subiiciamus. Cicero hac Methodo multa scripsit, inter quæ primum occurrunt tres illi præclari de Officio libri, in quibus omnium primum officium (quod hæc Methodus peculiariter requirit) definit, definitum diuidit in id, quod pertinet ad finem bonorum, quod Philosophi *διωρετικόν* vocant, & in id quod in præceptis positum est, quodque in praxi consistit, sed illo secluso, vt nihil ad rem pertinente, hoc docendum sibi proponit: quod postquam in *καθῆκον* hoc est medium, et *κατόρθωμα*, hoc est perfectum, diuisit, singulas formas definitione complexus est. Sed quia Stoicum illud *κατόρθωμα* rigidius videbatur, atq; extra humanas vires positum, exclusum est, vt parum susceptæ disputationi accommodum. Medium autem officium (quod definiuit esse, cuius cur factum sit, ratio probabilis reddi possit) diuisit in honestum & vtile, quorum collationem, vt infra dicam, apposuit. Nam prius honesti partes prosequutus est, quod in prudentiam, iusticiam, fortitudinem, modestiamq; diuisit, singulasq; definitionibus explicauit, additis officijs, quæ à singulis harum formarum fluere videbantur, idq; eodem quem proposuit ordine,

& vt

Liber offici-
orum Ci-
ceronis

& vt ma
his pugna
do Antit
Sub hæc
varietate
prosequit
officia, ada
Porro cum
bonesta in
pluribus p
quodnam s
officij gener
de quo in se
formis &
Etat: qu
Sæpe enim
positis, qu
dem bonesta
ligit, per q
monstrat,
parte pugna
piosa exem
hibita: atq
Cicero om
plicat. I
illo Cicero
intelliget,
moria ten
autor in

& vt magis hæc conspicerentur, vitia, quæ cum
 his pugnare videbantur (in omni enim Metho-
 do Antitheseon collatio necessaria est) adiecit.
 Sub hæc officium, sumtis differentijs à statuum
 varietate, Politicum, Militare, & Oeconomicum
 prosequitur. nec omittit ætatum differentias &
 officia, addens officiorum rationes & discrimina.
 Porro cum ita honesti partes explicauisset, plura
 honesta inter sese contulit. Animaduertit enim
 pluribus propositis honestis, haud raro ambigi
 quodnam sit eligendum. Deinde absoluto primo
 officij genere, transit ad aliud, quod vtile vocauit,
 de quo in secundo libro disputat, deq; eius varijs
 formis & officijs, quæ inde nascuntur, pertra-
 ctat: quorum quoque comparationem adiecit,
 Sæpe enim dubitari solet pluribus vtilibus pro-
 positis, quodnam sit alteri præferendum. Tan-
 dem honestum & vtile confert, & præcepta col-
 ligit, per quæ honesta cognoscuntur, & ordine
 monstrat, quod nihil quod cum vlla honestatis
 parte pugnat, habendum sit vtile: idq; facit co-
 piose exemplorum sylua illustrationis gratia ad-
 hibita: atque ita iuxta huius Methodi normam
 Cicero omnia officiorum genera eruditissime ex-
 plicat. Hanc Methodum qui obseruauerit in
 illo Ciceronis opere, & facilius autoris mentem
 intelliget, & res quæ ibi traduntur, firmiter me-
 moria tenebit. Hanc quoque Methodum idem
 autor in partitionibus oratorijs sequitur. Ibi
 enim

partitiones
 Oratorijs Cic

enim primum diuidit totam illam doctrinam in vim oratoris, in orationem & questionem: quæ tria exponendo, definiendo & diuidendo persequitur vsque ad finem operis. Huc etiam referto *Alii libri Cic.* libros de Finibus bonorum & malorum. Item, de Natura deorum, de Diuinatione, et Philosophicos fere huius autoris omnes.

Eustrathius his tribus Methodis Galeni adiecit quartam, nimirum *ἡθροειδῆν*, quæ quia particularis est & non spectatur in toto opere, sed in partibus, non debebat vniuersalibus Methodis vt noua forma addi, sed ad particulares Methodos ab Eustrathio potius fuisset referenda, de quibus sum dicturus, vbi primum quædam, quæ admonitu necessaria videntur, de vniuersalibus Methodis adiecero.

Ne quid igitur in quærenda Methodo alicuius operis erretur, hæc obseruanda & firmiter tenenda sunt. PRIMVM, ne quis ex parte aliqua operis de toto iudicet, hoc est, ne Methodum constituat eam, quam primi versus alicuius libri præ se ferre videntur. Ut si quis in principio libri alicuius de Grammatica scripti, deprehenderit Grammaticam esse artem emendate loquendi, vel finem eius esse, vt sensa mentis congrua oratione exprimamus, non statim pronuncian- dum est eam artem vel Dièresi, vel Analyfi scriptam esse, sed tota series spectanda est, & ex ordine totius scripti Methodo nomen retribuendū est.

est. Phil
eticorum
& usu: n
lysi scrip
DE I
in Synthe
causam tr
timum ora
ignorantia
terdum qu
sent, comm
nantur, vt
Synthesis
inventioni
set statim
za, sed r
modare. q
doctrina, a
adicit, ide
uenta argu
studiosi, ac
nec villo im
ptissimum
quentiaru
T E R
harum t
Nam ali
ideo alijs
accedere

est. Philippus in principio Erotematum Dialecticorum definit Dialecticam, monet de eius fine & usu: non ideo totus liber vel Diarresi vel Analyysi scriptus est, sed Synthesi, si operis serie spectas.

DEINDE observandum & hoc est, de quo in Synthesi admonui, autores magnos certam ob causam transferre aliquando Methodorum legitimum ordinem: id quod non faciunt Methodi ignorantia, sed magno consilio. Vident enim interdum quaedam, quae posteriori loco ponenda essent, commodius & utilius tradi posse si praeponantur, ut in Praeceptoris nostri Dialectica iuxta Synthesis naturam, quam Philippus ibi sequitur, inuentioni vocum & propositioni addenda fuisset statim argumentorum inuentionio, hoc est, *τοπι- κή*, sed voluit hic captui iuuentutis sese accommodare. quare absoluta vocum & propositionum doctrina, de formis argumentationum praepcepta adiecit, idque hoc consilio, ut postea ex Topica inuenta argumenta, statim suis formis alligarent studiosi, ac de inuentis continuo iudicare possent, nec villo implicarentur errore. quod sane promptissimum fuisset, si normae iudicandarum consequentiarum non antea fuissent traditae.

TERTIO loco observandum est, quanam harum trium Methodorum sit praestantissima. Nam alij aliam praefereunt. Sunt qui Synthesin ideo alij anteponunt, cum quia magis ad naturam accedere videtur, tum quod artes primae Synthesi videntur

illam doctrinam in
questionem: quae
diuidendo perfe-
Huc etiam refero
malorum. Item, de
tione, et Philosophicos

Methodis Galeni ad-
magis, quae quia par-
tatur in toto opere, sed
vniuersalibus Metho-
di ad particulares Me-
thodis fuisset referenda, de
primum quaedam, qua
ntur, de vniuersalibus

renda Methodo alicuius
uanda & firmiter te-
ne quis ex parte ali-
hoc est, ne Methodum
mi versus alicuius libri
si quis in principio li-
ca scripti, deprehende-
tem emendate loquen-
te sensa mentis congrua
non statim pronuncian-
Diarresi, vel Analyysi
res spectanda est, & ex
do nomen retribuendum
est.

Crispini Metheo

ne lant non
exiit

videntur inuenta. Quam sane Methodum Aristoteles non solum in inueniendis, sed etiam in tradendis artibus, vt plurimum est sequutus. Alij Analysis & Diuresin præferunt Synthesi, eò quod ingenijs hominum aptius esse iudicant, rem vniuersam & quasi compositam primum ponere, & postea vel Analysis vel Diuresi eandem retexere, donec ad principia & fontes ipsos discentes deduxerint. Tametsi autem hæc improbare non possum: tamen hoc videtur mihi ad iudicandum, quod ex conditione & natura materiae propositæ, de qua docendi sunt homines, petendum sit consilium. Nam aliæ res alio Methodi genere facilius & traduntur & percipiuntur. Si quis enim Analysis vti vellet in Grammatica aut Dialectica tradenda, iudicarem illam operam & oleum perditurum. Nam ea Methodus in ijs artibus discantibus nequaquam est comoda, cum contra Synthesis sit commodissima, quam omnes, vt ego existimo, secuti sunt, qui has artes tradiderunt. Contra vero Rhetoricæ tradendæ commodior est Diuresis. Quapropter aliam Methodum in alijs rebus tractandis & aptiorem, ita quoque digniorem esse statuo: tametsi de dignitate fortassis disputare non videtur operæ precium. Nemo enim dubitare debet, quin has vias rerum tradendarum hominibus monstrauerit Deus, vt religio & aliæ res bonæ ab hominibus doceri aptius, & percipi rectius possent.

Nec

Nec au
qui doct
uersalen
nicam :
quem ip
& exper
tradenda
tium, non
nem cont
P o s t
videtur,
suo muner
dis inueta
de Vniue
dicendur

DE

M E T
str
nes de qu
Methodi
tate. Cui
cum sin
posite, c
duplex
mirum,
cum, cu

Ramus
~~Nec audiendum esse iudico Ramum, virum alio-~~
~~qui doctum & bonum, qui vnam tantum vni-~~
~~uersalem Methodum agnoscit, nimirum Plato-~~
~~niam: pugnat enim non solum cum Aristotele~~
~~quem ipse contemnit, verumetiam cum natura~~
~~& experientia. Tam præclara igitur organa~~
~~tradendarum rerum optimarum religionis & ar-~~
~~tium, non sunt propter vllius hominis sugillatio-~~
~~nem contemnenda.~~

POSTREMO loco hoc quoque admonendum
 videtur, quod nulla Uniuersalis Methodus possit
 suo munere perfungi, nisi particularibus Metho-
 dis iuuetur, de quibus (quia hætenus satis mihi
 de Uniuersalibus Methodis dixisse videor) nunc
 dicendum est.

DE PARTICVLARIBVS METHODIS.

METHODVS particularis, est ratio mon-
 strans rectam viam explicandi quæstio-
 nes de qualibet re propositas. Quapropter huius
 Methodi varietas petenda est ex quæstionũ varie-
 tate. Cum itaque quæstiones sint vel simplices, vt
 cum singulæ res tractandæ proponuntur: vel com-
 positæ, cum propositiones in controuersia incidunt,
 duplex erit Methodus particularis, Simplex ni-
 mirum, & Composita. Illa est singularum vo-
 cum, cum videlicet voces vera ratione explican-
 tur.

*particular
 Methodus
 qd.*

diu dicitur

tur : Hæc qua propositio aliqua ratione vera con-
 cluditur, siue id fiat necessitate consecutionis tan-
 tum, siue rei & consecutionis simul. Hinc facile
 intelligi existimo vulgatam Methodi diuisionem,
 qua diuidunt Methodum in definitiuam, diuisi-
 uam, resolutoriam & demonstratiuam, esse huius
 classis, hoc est, pertinere ad particularem Me-
 thodum: quam ideo Dialecticam vocant, quia
 tota ars differendi versatur in his quatuor tra-
 ctandis & explicandis. Hæc dixi, vt ostende-
 rem quomodo vulgata Methodi diuisio cum ea
 quam supra tradidi, quadret. Porro hæc du-
 plex Methodus Dialectica plures sectiones reci-
 pit, Nam simplex quidem in $\sigma\omega\theta\epsilon\sigma\iota\nu$, $\delta\iota\alpha\lambda\epsilon\sigma\iota\nu$,
 $\alpha\nu\acute{\alpha}\lambda\upsilon\sigma\iota\nu$ particulares, & mixtam diuiditur.
 Composita vero etiam habet varias formas. A-
 lia enim probabilis, Alia Sophistica, Alia demon-
 stratiua à questione subiecta dicitur, quarum po-
 stea varij sunt rami. Nam qualibet harum spe-
 ctatur vel in disputatione, cum plures de aliqua
 questione litigant: vel in collocatione, cum ipsi
 de rebus sine aduersario scribimus quicquam se-
 rio, siue declamamus ingenij excolendi gratia,
 vel in examine eorum, quæ ab alijs scripta sunt,
 nimirum cum ea, quæ vel vberiori oratione expo-
 sita sunt, reteximus & detractis ornamentis nu-
 da proponimus, ad dialecticam normam singula
 reuocantes, vt eo accuratius de negotio proposito
 iudicium formetur: sine quo examine vberior
 oratio

officina
 dialecticæ

simplex

composita

oratio na
 quam b
 thodo, de
 posui, s
 Dialectic
 hanc sol
 nia sua p

DE S
 DIA

SINT
 Stud
 tes comp
 quentia
 strat. B
 rum rei e
 vias res fr
 catur vst
 rias form
 tam, &
 Methodo
 Topicis
 cipiunt
 definire
 qui, dum
 rem tra
 cunia. C

oratio nequaquam intelligi potest. neque quicquam horum intellectum volo de oratoria Methodo, de qua seorsum, quemadmodum antea proposui, sum dicturus. nunc ideo paucioribus de Dialectica Methodo dicam, quia ars Dialectica hanc solam profitetur, hanc docet, ad hanc omnia sua praecepta fere refert.

DE SIMPLICI METHODO
DIALECTICA, AC PRIMUM DE
Synthesi particulari.

SYNTHESIS particularis est duplex, *διμυ-
τικὴ*, quae rei simplicis elementa colligit, partes componit, antecedentia, coniuncta & consequentia ponderat, finem vsunque rei demonstrat. Breuiter, quae occupatur in circumstantiarum rei consideratione. & *ὀριστικὴ*, quae est certa via res singulas definitione complectendi, & vocatur vsitate Methodus definiendi. Huius varias formas, quia in Dialecticis traduntur, omit- tam, & breuiter paucis & generatim definiendi Methodum exponam, quam his verbis Cicero in Topicis tradidit. Sic igitur, inquit, Veteres praecipunt: Cum sumseris ea, quae sunt rei quam definire velis cum alijs communia, vsque eo persequi, dum proprium efficiatur, quod nullam in aliam rem transferri possit. ut haec: haereditas est pecunia. Comune adhuc, Multa enim genera sunt pecu-

pecunie . adde quod sequitur : quæ morte alicuius ad quempiam peruenit. Nondum est definitio , Multis enim modis sine hereditate teneri mortuorum pecunie possunt. Unum adde verbum : Iure. Iam à communitate res disiuncta videbitur, vt sit explicata definitio : Hereditas est pecunia , quæ morte alicuius ad quempiam peruenit iure : nondum est satis, adde. nec ea aut legata testamento, aut possessione retenta. Confectum est. hætenus Cicero. Addamus & nos vnum atque alterum exemplum. Tyrannis est imperium. Commune adhuc, Multa enim genera sunt imperiorum . addamus ergo : quod vnus administrat . non est satis, adde publicum. ne id quidem satis est, Adde ergo : Cum Respub. non ex legibus, sed arbitrio dominantis gubernatur. His nihil fortassis addi potest, Completa est itaque definitio. Tyrannis est imperium publicum, quod vnus administrat, non ex legibus sed arbitrio. Temperantia est virtus, hoc latissime patet. Adde Moralis, differentia est adhuc generica non sufficiens ad definiendam speciem. Adde, quæ moderatur cupiditates. Iam res à communitate disiuncta est: sed adde finem, vt sit plenior definitio, ne quid contra rectam rationem fiat. Coniungamus iam omnia : Temperantia est virtus moralis, quæ moderatur cupiditates, ne quid contra rectam rationem fiat. Qua autem ratione illa communia sint querenda, in Dialectica expli-

temperantia

explicatur
predicame
tum prædi
distribuat
finire volu
inuentum g
eam rem, q
generis spec
distinguerim
non possunt
tis, proprie
donec quocu
nitibus defu
telis in secu
Boëtij in libr
Ceterum
Rodolphus a
cum multum
Proposito eni
finitionem in
deas. Nam
est: vt in E
mum person
niuit. Sed
subijciamu
telligemus
uerimus.
quod rectu
sua sunt,

explicatur, nimirum vt primum rei definiendæ prædicamentum quærat. Deinde, vt inuentum prædicamentum in genera media tantisper distribuatur, donec proximum eius rei, quam definire volumus, genus inuentum fuerit. Tum inuentum genus in differentias secabitur, donec eam rem, quæ proposita est, à reliquis eiusdem generis speciebus, certa & propria differentia distinxerimus. Sed si certæ differentiæ inueniri non possunt, quærantur subsidia à causis, effectis, proprietatibus, & alijs rerum attributis, donec quocunque modo rem propositam certis limitibus definiuerimus. Atque hæc est Aristotelis in secundo posteriorum, Ciceronis in Topicis, Boëtij in libro de definiendi Methodo, doctrina.

Ceterum hoc loco admonendum duxi, id quod Rodolphus docet in loco Coniugatorum, quem locum multum facere ad definiendum ostendit. Proposito enim abstracto definiendo, facilius definitionem inuenies, si concreti affectiones peruideas. Nam hanc viam sæpe Aristoteles secutus est: vt in Ethicis definiturus prudentiam, primum personam prudentis considerauit & definiuit. Sed Aristotelis verba, quo res fiat clarior, subiiciamus. Prudentia inquit, quid sit, ita intelligemus, si quos nominemus prudentes cognouerimus. Prudentes quidem videntur ex eo esse, quod rectum consilium in ijs capere possint, quæ sua sunt, quæq; non aliqua ex parte, vt quæ ad

valetudinem, aut vires pertinent, quod ex eo intelligi potest, quia prudentes in re aliqua dicimus, cum ad honestum finem recte ea dirigunt, quæ arte non possunt effici. Quocirca valeat prudens omnis consilio necesse est. Et quoniam consilium nemo in ijs rebus capit, quæ aliter euenire non possunt, neque ab ipso nequeunt effici & prestari, Quoniamque scientia omnis demonstratione concluditur. Demonstratio autem ad ea nulla adhibetur, quorum principia secus euenire possunt (ea enim omnia euenire aliter queunt. quæ autem necessario eueniunt, non cadunt in deliberationem) Efficitur vt nec scientia, nec ars, prudentia dici possit. Scientia esse non quidem potest, quia quod subiectum est sub actionem aliter euenire potest. Nec ars, quia alius actioni, alius affectioni artis finis est propositus, Relinquitur ergo vt prudentia sit habitus vera ratione ad ea agenda idoneus, quæ vitæ hominum conducunt vel obsunt. Hoc Aristotelis exemplum euidenter docet præceptum Rodolphi esse vtilissimum, quod Philosophi & Theologi sequi solent.

Addamus & nostrum exemplum. Si pietatem definire velis, promptissimum fuerit, vbi excusseris quos nam nominemus pios. Pij autem nominantur, qui sine hypocrisi Deo, parentibus, patriæ & ciuibus debitam reuerentiam & cultum præstant. Hinc relinquitur, pietatem esse studium
dium

dium cum
triam, pare
est, quod B
cipit, quod
ref, id est di
tissima via
donec rem a
diu inquit de
rentias, quam
esse possunt, eò
ta teneatur.
voluit definire
Dixit enim i
Hoc genus es
stituta, alia
turalis equit
aquitas consti
uitatis, Et in
Gentium, Erg
quod ius civile
sunt eiusdem ci
taui, vt studio
agnoscerent,
fali. Sunt al
mentum Me
re Boëtius it
resque in do
dam membr
plenam defi

pietas
dium cum summa reuerentia colendi Deum, patriam, parentes & ciues. Obseruandum & hoc est, quod Boëtius faciendum in definiendo præcipit, quod Platonica Methodo particulari Diæresi, id est diuisione, tanquam planissima & certissima via inquirantur definitionum membra, donec rem à communitate distinxerimus. tam diu inquit debemus interponere species & differentias, quam diu seclusis omnibus, quæ hoc idem esse possunt, eò deueniatur, vt proprietas iam certa teneatur. M. Tullius in Topicis Ius ciuile voluit definire, & vt oportuit, cæpit à genere. Dixit enim in principio Ius ciuile est æquitas. Hoc genus est. Sed quoniam alia est æquitas constituta, alia naturalis, & Ius ciuile non est naturalis æquitas. Ergo constituta. Verum quia æquitas constituta alia est Gentium, alia certæ ciuitatis, Et ius ciuile non est æquitas constituta Gentium, Ergo certæ ciuitatis. Relinquitur ergo quod ius ciuile sit æquitas constituta eorum, qui sunt eiusdem ciuitatis. Quædam Boëtij verba mutaui, vt studiosi facilius Platoniam Methodum agnoscerent, de qua supra dixi in Diæresi Uniuersali. Sunt alij qui prædicabilium ordinem instrumentum Methodi definiendi constituunt, de qua re Boëtius ita inquit. Quidam cautiores plenioresque in docendo, definitionis ipsius quasi quædam membra constituunt, dicuntq; perfectam & plenam definitionem ex his quinque partibus, genere,

genere, specie, differentia, proprio & accidente consistere, Sed accidens in definitione minimum, proprium plurimum valet. Exempla vide in Dialecticis Philippi, & passim apud autores occurrunt plurima.

Porro huc adiiciendum quoque duxi præceptum Boëtij, de ordine explicandi eam definitionem, quam statuimus. Omnis definitio, inquit, his membris partibusq; tenetur. Primum uti breuiter id, de quo queritur Quid sit, oratio nostra contineat. Deinde eius definitionis supponatur approbatio, qua illud ostendimus, ut id ipsum quod breuiter in definitione posuimus, id ita esse argumentorum rationibus approbemus. Deinde tertio loco inducimus deductionem eiusdem definitionis in eam speciem, de qua questio est, & de qua iudicium est constitutum: ut cum generaliter rem definiuerimus, & ita esse de quo queritur dixerimus, ut postea per approbationem constituuerimus verum esse quod definimus. tertio loco ostenderimus hoc esse quod gestum est, vel id esse de quo queritur, quæ orationis pars appellatur deductio generis in speciem. Quarto loco in oratione nostra ponemus destructionem definitionis aduersæ partis, hoc est, uti quemadmodum aduersarij definiuerint id ipsum, de quo supra definitionem constituimus, apponamus, eamq; vitiosam esse doceamus. Hæc ratio tractandæ inuentæ per Methodum definitionis, non
solum

solum orator
Philosophis
ut plurimum
tant, & posse
mox applicari
Hanc Methodo
copiam anima
dam esse duxi.

D E

P

TAMET
Sunt in su
test, tamen qui
rentur, breuiter
miratur hanc
um secutorum
peritiam, atque
Methodus, cum
monstrandam,
tandem plurim
rem ipsam agg
Est itaque
que & P A
quædam exis
gulas diuisio
tes seu mem
completor et

solum oratoribus, verumetiam Dialecticis & Philosophis est communis: nisi quod Philosophi vt plurimum aliorum definitiones prius confutant, & postea collectis membris suas statuunt, mox applicant genera ad species & confirmant. Hanc Methodum plurimum inuare orationis copiam animaduerti, quare eam commemorandam esse duxi.

D E D I A E R E S I
P A R T I C V L A R I.

TA M E T S I hęc Methodus ex ijs, quę dicta sunt in superiori Methodo, facile intelligi potest, tamen quia eius laudes & utilitates hoc merentur, breuiter de ipsa dicam. Plato enim adeo miratur hanc Methodum, vt dicat se tanquã Deum secuturum eum esse, quem nouerit diuidendi peritum, atque id non iniuria. Nam diuidendi Methodus, cum ad rei quę diuiditur naturam demonstrandam, tum ad definiendum & argumentandum plurimum utilis est, sed preconijs omissis, rem ipsam aggrediamur.

Est itaque **D I U I D E N D I M E T H O D V S,** quę & **P A R T I C V L A R I S D I A E R E S I S** quaedam existit & appellatur, certa via, res singulas diuisione, quasi anatomia quadam in partes seu membra retexendi. Sub hac diuisione complector enumerationem, partitionem, & eam quam

quam Cicero contracto vocabulo diuisionem appellauit. Nam vis nominis & amplitudo hoc non recusat, quemadmodum Boëtius & post hunc Philippus testantur, nihil Pseudociceronianos morantes, qui nullum verbum ferre possunt, quod ipsi apud Ciceronem non legerunt. Ut autem Methodus hac eò facilius percipiatur, Primum diuisionum formas recitabo, Deinde, regulas quasdam huic rei deseruientes adijciam, Tertio loco rationem ac viam in singulis differentijs & speciebus inquirendis subiiciam, Quarto loco ordinem tractandi diuisionum membra inuenta docebo.

Diuidendi itaque genera duo sunt, prius ac nobilius NATVRALE ac per se dicitur, Posterius FORTVITVM seu per accidens nominatur.

NATVRALE diuidendi genus est, cum diuisio per ea fit, quae naturam rei attingunt, id est per differentias & species. Atque in tres formas diuiditur, quarum prima est generis in species siue in differentias distributio. Hæc alijs dignior est. Alia quam Cicero quidem partitionem, Themistijs vero ἀνατομὴ vocat. Tertia est non quidem prioribus dignitate par, sed tamen in seriarum rerum tractatione haud raro adhibenda. Hæc enumeratio appellatur, & fit quoties vocis alicuius multa amplitudine significationis sue cōplectentis significata enumerantur.

Poste-

POSTE
tur per acci
non attingu
bunt. Estq;
ma est subie
cinus: omni
candidi, ali
tis in subie
expetuntur ali
ta sunt. Post
diuisio. ut om
ut Margarita,
hæc sunt gener
las subiiciam.

Oportet om
mum, vel in pl

S

Omnis legiti
bus terminis, i
hibeat.

Differenti
ferunt, solæ
legitima diu

POSTERIVS diuidendi genus ideo vocatur per accidens, quia fit per ea quæ naturam rei non attingunt, sed vt fortuita quædam incumbunt. Estq; huius generis triplex forma: Prima est subiecti in accidentia diuisio. vt cum dicimus: omnium hominum alij sunt nigri, alij candidi, alij mediij coloris. Secunda est accidentis in subiecta sectio, qualis hæc est: Omnia quæ expetuntur alia in anima, alia in corporibus sita sunt. Postrema est accidentis in accidentia diuisio. vt omnium candidorum alia sunt dura, vt Margarita, alia sunt liquentia, vt Lac. Atq; hæc sunt genera ac formæ diuisionum, nunc regulas subiiciam.

P R I M A.

Oportet omnem diuisionem in duas ad minimum, vel in plures, si necesse fuerit, partes fieri.

S E C V N D A.

Omnis legitima generis diuisio fieri debet duobus terminis, nisi inopia vocabulorum hoc prohibeat.

T E R T I A.

Differentiæ, quæ aliqua oppositionis specie differunt, solæ generibus accommodari possunt in legitima diuisione.

Q V A R T A,

Differen-

*Differentia semper subiecto inesse debet, in
veris diuisionibus.*

Q V I N T A.

*Quemadmodum genera in species, ita diffe-
rentia genericæ in alias sub se constitutas diffe-
rentias, non secus atque genera diuidi debent.*

*His regulis traditis ad id quod tertio loco pro-
posui, accedendum est, nimirum vt rationem &
certam quandam Methodum inquirendarum
differentiarum in singulis diuidendi generibus
teneamus: quod vt facilius fiat, singula genera
proponenda sunt. Non est enim eadem ratio in-
quirendarum differentiarum in omnibus generi-
bus. In prima ergo forma prioris generis hac Me-
thodo species & differentia inquirenda sunt. Pri-
mum omnium generis (nam sola genera hac for-
ma diuiduntur) prædicamentum querendum est.
Statim in proximas species subiectas generi di-
uidendum, mox in alias, donec ad infimas spe-
cies deuentum fuerit, vbi consistendum est: sed
non promiscue & fortuito species diuidendo ge-
neri subijcies, sed eas tantum, quas constituunt
oppositæ differentia, sub eodem genere collocatæ.
Ut animalium aliud est brutum, aliud est ho-
mo. Hic in proximas species, quas constituunt
oppositæ differentia, irrationale & rationale di-
ductum est genus. Et ne erretur in assignandis
speciebus, profuerit primum in differentias gene-
ra di-*

ra diuidere
vocabulo
ciendum e
genus diu
Sed dica
plana est,
tiarum, nec
pie hoc pat
non extant p
rum vtendun
accipe differ
copula. Om
genus venien
nus materia
nem quanda
differentias
non adeo diff
tertia regula
nim regula con
à se inuicem a
sub genere pos
vera & legit
genera esse qu
trarium, Pr
etica notum
dum quas op
fiat admonet
traditionis
matione &

ra diuidere. Postea differentias adiuncto generis vocabulo species statuere, atque hoc necessario faciendum est, potissimum si species quibus oportet genus diuidi, nominibus carent.

Sed dicat aliquis in Animalis diuisione res plana est, sed quid faciendum vbi nec differentiarum, nec specierum sunt vocabula. Huic inopia hoc pacto succurrendum est: Vbi differentiae non extant proprijs vocabulis, periphrasi verborum vtendum erit. si specierum nomina desunt, accipe differentiam, eamque superiori generi copula. Omnis enim differentia in proprium genus veniens, speciem facit. Unde est, vt genus materiae, differentia vero formae similitudinem quandam referat. Sed labor est, inquires, differentias illas inuenire. Labor quidem, sed non adeo difficilis, si Methodus accesserit, quam tertia regula supra tradita monstrat. Ex ea enim regula constat, quod solae illae differentiae, quae à se inuicem aliquo oppositionis genere differunt sub genere positae, genus ipsum possunt distinguere vera & legitima diuisione. Oppositionum autem genera esse quatuor, nempe Contradictorium, Contrarium, Priuatiuum & Relatiuum, ex Dialectica notum relinquo. Hic tantummodo secundum quas oppositiones diuisio generis rectissime fiat admonere oportet, ac primum quidem de contradictionis oppositione dicendum est, quae affirmatione & negatione proponitur. Quod autem

D

nega-

negatio per se nullam constituit speciem, ex eo manifestum, quod species omnis esse rem aliquam intendit, negatio vero quicquid proponit ab eo, quod est esse, disiungit, ut cum dico homo, aliquid esse in nullo, Cum vero non homo, substantiam hominis negatione destruxi. Sic igitur diuisio generis in species per se caret negatione, necesse est tamen sepe speciem negatione componere cum ea, quam simplici nomine speciem uolumus assignare, nullo vocabulo nuncupato, ut cum dico. Imparium numerorum alij primi ut tres, quinque, septem, Alij non primi, ut nouem. Ut hoc pacto sepe assignemus species, coget necessitas non natura. Verum cum ita fiet diuisio, affirmationem sequetur negatio non contra. Atque haec dicta sint de differentijs oppositis, quas constituit contradictio. Nunc de contrarijs dicendum, in quibus generum frequens est diuisio. fere enim cunctas differentias in contraria diducimus. Sed quoniam contrariorum alia sunt immediata, alia mediata, in utrisque diuisio facienda est. ut colorum alij sunt nigri, alij albi, alij neutri. Hic quia indigentia nominum prohibet fieri bimembrem diuisionem, iuxta primam & secundam regulam diuisio facta est. In immediate contrarijs diuisio fiet bimembris. Ut figurarum aliae aequales, aliae inaequales sunt. Porro diuisio secundum oppositionem priuantium uideatur similis contradictoriae. Negat enim quodammodo

dammodo
per quidem
semper, sea
bitum natu
dam intelligi
tum priuat
qui priuat
bus diuisio
habitus priu
Quarta oppo
habent subst
crepent, imo
nem, qua ad
non possint.
partes facie
species est se
dium aut di
diuisione nidi
ri diuisionem
mini. Ex his
species & di
constituenda

DE A
LAB

N^V N
est ali

dammodo priuatio habitum, sed differt quod semper quidem potest esse negatio, priuatio vero non semper, sed tunc solummodo, quando habere habitum naturæ rei conuenit. Quare forma quædam intelligitur esse priuatio. Non enim tantum priuat, sed etiam disponit quodammodo eum qui priuatur habitu. Hic ergo ut in superioribus diuisio generis fieri potest, ita tamen ut habitus priori loco ponatur, priuatio posteriori. Quarta oppositio est relatiuorum, quæ nullam habent substantialem differentiam, qua à se discrepent, imo potius habet huiusmodi cognationem, qua ad se inuicem referantur, ac sine se esse non possint. Non est ergo generis in relatiuas partes facienda diuisio. Neque enim hominis species est seruus aut dominus: nec numeri, medium aut duplum: in subiecti tamen in accidentia diuisione nihil prohibet per relatiuas partes fieri diuisionem. Ut hominum alij serui sunt, alij domini. Ex his manifestum esse puto, quomodo & species & differentie in vera generis diuisione constituendæ sunt.

DE ANALYSI PARTICV-
LARI ENVMERATIONE ET
diuisione χ^{τ} $\sigma\upsilon\mu\beta\epsilon\beta\eta\kappa\omicron\varsigma$.

Nunc de totius in partes sectione (nam ea est altera prioris generis diuidendi forma,

D 2

& pro-

& proprie *Analysis particularis* est) dicam
 breuissime, de qua in vniuersum hæc est obseruan-
 da regula : *Ex consideratione compositionis recte*
Totius diuisio ordinatur, ita vt semper à princi-
paliorebus partibus fiat diuisio in minores, donec
res tota in minimas partes retexta fuerit. Ut
quia homo componitur ex corpore, hoc est, ma-
teria, & anima, id est forma, tanquam prin-
cipalibus partibus, recte fiet diuisio seu par-
titio hominis in corpus & animam. Deinde
hæ partes vt tota accipiendæ sunt, & diuiden-
dæ in partes. Anima itaque tametsi reuera non
constat ex partibus, tamen quia in ea est vis
viuificandi, mouendi & intelligendi, recte ani-
ma in has partes virtuales, vt vocant, diuidi
potest, per se sane indiuisibilis. Et rursus hæ
singulæ partes, vt tota constituendæ sunt & di-
uidendæ. Deinde, altera pars primæ diuisio-
nis sumenda est, nempe corpus, & vt totum ar-
ripiendum, huiusque consideranda est compositio.
Unde rursus à τὰ στοιχία instituenda est, donec
in minimas partes dissectum fuerit corpus. Hæc
ratio totius diuidendi in partes, perutilis ad
amplificandum & illustrandum est, quare &
Rhetores de hac præceperunt.

TERTIA forma primi generis est *EN-*
MERATIO significationum diuersarum eius-
 dem vocis. Huius Methodus secundum has re-
 gulas instituenda est. Primum omnium videre
 oportet,

oportet, quæ
 naturalis
 cum inuen
 qua cum
 titia. De
 retinenda e
 translatiue
 quarum ea
 me quadrat
 est, quod al
 niant.

Porro pos
 stituetur. S
 sine hac
 prædicamen
 dolpho pla
 proposita re
 quedam par
 aliquod fuer
 que ad offic
 videmus Pa
 ad Titum e
 plura in Di
 commenta

C.ÆT
 diuisionis,
 stram diu
 confirment
 eamq; rat

oportet, quæ significatio naturalis sit (Est enim naturalis significatio, quam primum habuit vox cum inuenta est. Naturalia enim dicuntur, quæ cum vnoquoque nata sunt) quæ translaticia. Deinde, si sensus patitur & contextus, retinenda est naturalis significatio, Sin minus translaticiae significationes sunt enumeranda, quarum ea aptanda est propositio, quæ maxime quadrat, & firmis rationibus monstrandum est, quod aliæ vocis significationes non conueniant.

Porro posterioris generis diuisio hoc pacto instituetur. Subiectum in accidentia commodissime hac Methodo distribuetur, si per singula prædicamenta accidentium eatur. Vel vt Rodolpho placet, per locos Dialecticos ordinetur propositæ rei descriptio, & instituatutur veluti quædam particularis Synthesis, vt si officium aliquod fuerit diuidendum, recte in partes eas quæ ad officium faciunt, fiet descriptio, id quod videmus Paulum fecisse in descriptione Episcopi, ad Titum & Timotheum, de quo genere vide plura in Dialectica Philippi, & in posterioribus commentarijs Erasmi de copia.

CÆTERVM Methodus tractandæ inuentæ diuisionis, hæc est vulgarissima: vt primum nostram diuisionem ponamus. Deinde, eandem confirmemus, mox subiiciamus aduersariorum eamq; rationibus destruamus.

DE METHODO COPV-
LATA DIDASCALICA

PORRO ex his superioribus Methodis alia quedam Methodus, quam Didascalicam à suo proprio fine vocant, emergit. Et tametsi ex pluribus Methodis est conflata, tamen recte eam & simplicem vocaueris, eo quod simplicium rerum tractandarum instrumentum sit, & copulatam, quia conflatur ex pluribus particularibus Methodis. Huius Methodi partes quatuor constituuntur, definitio, diuisio, analysis, catagrapha. Definitio querit an sit res, quæ nominis ratio, quid res. Diuisio species recitat, probat, declarat, comprobat. Analysis partes, causas & effecta rimatur. Catagrapha adiuncta rei, cognata, adiacentia & contingentia cumulat. Singulis harum partium exornandi & amplificandi gratia adhiberi possunt contraria, similia, pronunciata, exempla, &c.

Utile valde fuerit exerceri discentes in hac Methodo varijs materijs propositis. Nam vt nihil dici potest de vlla re, quin his partibus subiiciatur commode: ita formatur hac ratione iudicium de rebus, vt sciant adolescentes dextre quicquid legunt ad suam classem reuocare, & recte locos communes instruere, quæ sane res permultum facit ad solidam rerum singularum cognitionem comparandam. Conspicitur & in
hac

hac Met
nis, qui
& infir
Methodi

D I

DI X
plic
dicamus.
quam vt
possit: qua
planissime
Est ita

PARTI
positam qu
collocandos
simplex M
hec coniu
cato, respic
à varia qu
tionum, qu
te, peter
Composit
necessari
plicem h
bilem ni
de quib

*hac Methodo maximus vsus locorum inuentio-
nis, qui non solum propositionibus confirmandis
& infirmandis seruiunt : verumetiam huius
Methodi elementa continent.*

D E C O M P O S I T A
M E T H O D O.

DI X I M V S de Methodo particulari sim-
plici, nunc ordo postulat, vt de composita
dicamus. Huius in tota vita utilitas est maior,
quam vt nostra oratio eius laudibus respondere
possit : quare praconijs omissis rem quam possum
planissime explicabo.

Est itaque COMPOSITA METHODVS
PARTICVLARIS certa via ac ratio, pro-
positam quaestionem coniunctam in disputando,
collocando, & examinando tractandi. Ut enim
simplex Methodus quaestionem simplicem ita
haec coniunctam, quae constat subiecto & prae-
dicato, respicit. Varietas autem huius Methodi
à varia quaestionis propositae natura, & proposi-
tionum, quae illi explicandae adhibentur, varietate,
petenda est. Quocirca cum omnis quaestio
Composita aut probabilibus, aut fallacibus, aut
necessarijs & perpetuis confirmari soleat, Tri-
plicem hanc Methodum constituamus : Proba-
bilem nimirum, Sophisticam & Apodicticam,
de quibus primum particulatim quaedam.

D 4

Deinde

Deinde de disputatione, collatione & examine singularum, quantum pro tenuitate ingenij licebit, dicam. Nam hæc pars potissimum iuuat studia Iuuentutis, memoriam confirmat, in lectione optimorum autorum iter ostendit.

DE COMPOSITA
PROBABILI.

METHODVS COMPOSITA PROBABILIS, est via ac ratio probabilem questionem tractandi probabilibus argumentis, seu propositionibus, cum secundum Dialectices præcepta recte instituuntur argumenta: quod ubi fit concessis propositionibus probabilibus, sequitur conclusio necessario, vnde Aristoteles præscribit non petendam, hoc est, non quærendam esse conclusionem, sed ex præmissis datis inferendam. Nam qui admittit præmissas in bona consequentia, necessario conclusionem velit nolit admittet. An non questio, dubia est, de qua in vtramque partem differere licet? quomodo ergo dicis nunc necessariam, quæ est dubia, quam etiam paulo antea probabilem appellasti? Datis propositionibus hoc est præmissis, qualescunque fuerint, si modo seruetur norma syllogismi, conclusio sequitur, idq; necessario, etiamsi materia non sit necessaria. Sic enim definit Aristoteles syllogismum, orationem esse dicens, in qua quibusdam positis propo-

conclusio
imp. est ne-
cessaria

propositione
necessitate
nim necess
per natura
rium per co
gitime facta
naturam &
tam mate
existit.

Porro Me
primum ex n
do ex inuenti
strina de syllo
qua iudicium
triplex cura
nis, media a
potissimum
hec postrema
aliud questio
anque forma
cessario hoc le
num dialectic
singulis quæ
stremum de
questioni pr
Questio
quatuor fec
Proprij &
Defniti

propositionibus per ipsas sequitur conclusio, idque necessitate consequentiae non naturae. Duplex enim necessarium Dialecticus considerat, aliud per naturam, aliud per consequentiam. Necessarium per consequentiam omnem syllogismum legitime factum sequitur. Necessarium vero per naturam & per consequentiam & per subiectam materiam, in solis demonstrationibus existit.

*Necessarium
duplex.*

Porro Methodus haec in genere petenda est primum ex natura quaestionis propositae. Secundo ex inuentione argumentorum. Tertio ex doctrina de syllogismis. Verum hic arte opus est, quae iudicium regat. Nam proposita quaestione triplex cura animum occupabit, prima quaestionis, media argumenti, vltima formae: ad quam potissimum alligandum est argumentum. Sed haec postrema ex genere quaestionis pendet. Nam aliud quaestionis genus aliud argumentum aliamque formam exigit. Dicendum est ergo necessario hoc loco primum de generibus quaestionum dialecticarum: Deinde de argumentis, quae singulis quaestionum generibus conueniunt: Postremum de formis, quae argumentis inuentis & quaestioni propositae accommodatae sunt.

*Methodus
hac unde
petenda?*

Quaestionum itaque Dialecticarum genera quatuor fecit Aristoteles: Definitionis, Generis, Proprii & Accidentis.

Definitionis quaestio est, quando definitio de

definito prædicatur & contra. Generis, quando proprium genus, vel differentia de specie afferitur. Proprii, quando proprium prædicatur de subiecto. Accidentis, cum accidens afferitur, vel quaeritur de subiecto. In quibus generibus ne erretur, hæc obseruatio est necessaria: quod quaestio non sortiatur nomen à subiecto, sed tantum à prædicato, hoc est ab habitudine prædicati ad subiectum. Ut si quaeratur sit ne homo animal? generis est quaestio, Genus enim in hac quaestione prædicatur. Sit ne anima harmonia? est quidem & hæc generis quaestio, sed non naturalis. Eodem modo de alijs iudicandum est. Oblata ergo quaestione de qua controuersia est, primum omnium, cuius generis sit, quaeratur. Deinde cognito genere quaestionis, loci prudenter consulendi sunt à quibus ducantur argumenta: per quæ vel confirmari vel confutari quaestionis alterutra pars poterit. Id autem aptissime videtur fieri hoc modo: si diligenter perspexeris, in quibus prædicamentis fuerint partes quaestionis. Nam ipsa prædicamenta præcipuos locos monstrant. Deinde, si quaestio fuerit definitionis, genus & differentia propria debent esse eiusdem prædicamenti: quæ si fuerint idq; secundum regulas in definitiua Methodo præscriptas, confirmanda est quaestio: sin minus, refutanda & monstrandum vitium. Et quia differentie non subijciuntur oculis, plurimum facit ad inueniendam

dam differ
dam, consul
ium & cog
generis quæ
solent loci Sp
um, Causaru
one loci inter
& aliacentia
tem quaestione
communiter
possunt singuli
sed alijs alijs
sunt, quemad

Porro Ar
putauerunt e
considerare,
quæ actionis.
est. Nam si c
& medij sunt
dij & externi
duntur, inde
aliud est, q
menta conse
quantum ad
bus alligari
est. Alia
ta, quare de
subijciemus
P R I M

dam differentiam confirmandam & confutandam, consulere locos effectuum, actuum, adiacentium & cognatorum. Simile iudicium est de generis questione, sed ad hanc quoque adhiberi solent loci Speciei, Proprii, Adiacentium, Actuum, Causarum &c. In proprii quoque questione loci interni valent precipue. Item actus & adiacentia & contraria. In accidentis autem questione, loci externi Adiacentia, signa, communiter accidentia. Breuiter omnes loci possunt singulis generibus questionum adhiberi, sed alij alijs questionibus magis accommodati sunt, quemadmodum dictum est.

Porro Aristoteles & Cicero operæ precium putauerunt esse, in inquisitione argumentorum, considerare, quæ nam questio sit cognitionis & quæ actionis. Quæ sane consideratio utilissima est. Nam si cognitionis est questio, loci interni & mediij sunt accommodatiores. Si actionis, mediij & externi: Verum quia hæc in Topicis traduntur, inde petenda sunt. Nam Topica nihil aliud est, quam Methodus inueniendi argumenta consentanea questioni propositæ. Porro quantum ad argumentorum formas attinet, quibus alligari debent argumenta, hoc tenendum est. Alia alijs figuris sunt magis accommodata, quare de hac re utilissima quedam præcepta subiiciemus.

P R I M V M. Si medium inuentum prædicari potest

potest de subiecto quaestionis, aptissima erit prima figura.

SECUNDVM. Si de inuento medio praedicari potest subiectum quaestionis, aptissima erit tertia figura.

TERTIVM. Si medium & subiectum quaestionis sunt paria, in prima & tertia figura concludere licet.

QVARTVM, si medium neque antecedens, neque consequens est extremorum quaestionis, vel duplex adhibenda est argumentatio, vel Enthymema aptius erit Syllogismo. Ut si quaeratur, sitne voluptas expetenda? Inuenio medium quod est dolor, prorsus ab utroque extremorum quaestionis dissentaneum. Nam nec voluptas est dolor, nec expetendum est dolor, nec contra. Hic ergo opus erit duplici argumentatione, & nouum medium querendum, quod latet in priori medio hoc pacto: Quod naturam offendit, est fugiendum, Dolor naturam offendit, Ergo dolor est fugiendus. Si fugiendus est dolor, voluptas expetenda est. Atqui dolor fugiendus est. Ergo voluptas est expetenda.

Hoc solet plerunque fieri in locis contrariorum, Similitudinis, dissimilitudinis, maioris, minoris & paris, Item, causarum & effectuum, quod qui non animaduertunt, in accommodandis locis saepe laborant. Verum haec in Dialecticis fusius tractanda sunt.

QVIN-

QVIN
firmata do

SEXT
positione do
mus modus

promantur
tamen quod
proposita qu

rentis & in
In prima it

locis inuenti
posita, vt in o

subiecto conc
modis sit an

repugnans
dispositio, v
stionis sit re

repugnans si
quaestionis.

consequens p
Porro, in

cedens sit su
dens sit pre

dicati. Ha
tum inuat
formas in

tem res m
dicta sunt
quaestio in n

QVINTVM. In destructione questionis affirmatae dominatur secunda figura.

SEXTVM, in confirmanda Uniuersali propositione dominatur Barbara, primæ figuræ primus modus, & inductio ex quibuscunq; locis promantur argumenta. Tametsi hæc plana sunt, tamen quædam præcepta de affectione mediij ad propositæ questionis partes ascribam, vt inquirentis & indicantis labor hac ratione leuetur. In prima itaque figura hæc debet esse mediij ex locis inuenti affectio ad extrema questionis propositæ, vt in omnibus modis medium afferatur de subiecto conclusionis. Deinde, in affirmatiuis modis sit antecedens prædicati, in negatiuis vero repugnans. In secunda hæc debet esse mediij dispositio, vt semper alterius extremorum questionis sit repugnans. At in Cesare & Festino repugnans sit prædicati, & consequens subiecti questionis. In Camestres vero & Baroco, sit consequens prædicati, & repugnans subiecti.

Porro, in tertia figura semper medium antecedens sit subiecti, in affirmatis quoque antecedens sit prædicati, sed in negatis repugnans prædicati. Hæc consideratio habitudinis mediij multum inuat & ad inueniendum medium, & ad formas inuentis apte accommodandas. Ut autem res vniuersa fiat illustrior, ea quæ hæctenus dicta sunt exemplo declarabo. Proponatur hæc quæstio in medium. Ecquid anima sit harmonia,

vt vo-

ut voluerunt Platonici. Primum hic aduer-
 dendum est, quod sit generis quaestio, Cum enim
 quaeritur, An anima sit harmonia, quaeritur an
 harmonia sit genus in hac quaestione. Deinde
 facile est videre cognitionis non actionis quaestio-
 nem esse. Unde & hoc ex superioribus notum
 relinquetur, qui loci potissimum consulendi sunt,
 sed prius videndum, in quibus praedicamentis
 sint partes quaestionis, id quod ex partium natu-
 ra facile est intelligere. Anima siquidem cum
 sit forma hominis substantialis, & altera pars
 substantiae hominis, & per se subsistat separata
 a corpore, in praedicamento erit substantiae. Har-
 monia vero cum sit nihil aliud, quam partium,
 aut numerorum, aut figurarum quaedam dispo-
 sitio, Vel ut Augustinus definit, concentus qui-
 dam ex dissimilium vocum moderatione factus,
 in quantitatis praedicamento erit. Hac tanquam
 κατασκευῆ adhibita, consulendi sunt loci ac pri-
 mum definitionis, deinde reliqui ut generis, pro-
 prii, differentiae. Iam inuenta ex locis conferen-
 da sunt cum partibus quaestionis, & pro diuersa
 habitudine inuentorum ad quaestionem, ut supra
 dictum est, instituenda est argumentatio. Defi-
 nitio animae est forma substantialis hominis. haec
 quia consequens est ad subiectum quaestionis, ap-
 tissima erit prima figura. Et quia repugnat praedi-
 cato quaestionis, quae est indefinita, erit modus
 Ferio hoc pacto. Nulla forma substantialis ho-
 minis

minis est
 forma hor
 Deinde qu
 fertur de
 tertio modo
 monia est f
 est forma s
 est harmoni
 qui attingit
 consulendi s
 ma. spiritus
 sunt concent
 ris animae at
 in definition
 Festino. At
 dia, solus n
 tot erunt syl
 assignata.
 momenti hu
 nes. Atque
 probabili, q
 explicanda
 gisse satis es
 ciatur.

D

M E T
M a c r

minis est harmonia, Anima est substantialis forma hominis, Ergo anima non est harmonia. Deinde quia medium repugnat prædicato, & affertur de subiecto, poterit etiam accommodari tertio modo secundæ figuræ hoc pacto. Nulla harmonia est forma substantialis hominis, Anima est forma substantialis hominis, Ergo anima non est harmonia. Ad eundem modum reliqui loci, qui attingunt partium questionis substantiam, consulendi sunt. Loci generis, Anima, sunt forma, spiritus, substantia, loci generis, Harmonia, sunt concentus, dispositio, quantitas. Loci generis animæ applicati concludunt, quemadmodum in definitione dictum est, hoc est, in Ferio & in Festino. At si ex generibus harmoniæ petis media, solus modus Baroco erit accommodatus, & tot erunt syllogismi, quot utriusque genera erant assignata. In qua re facile videre est quantum momenti huc afferant prædicamentorum ordines. Atque hæc sint breuiter dicta de Methodo probabili, quæ diligentius & fusius in Topicis explicanda est. Prima enim elementa hic attingisse satis est, ut Methodus aliquo modo conspiciatur.

D E M E T H O D O
S O P H I S T I C A .

METHODVS SOPHISTICA est via
Mac ratio, per argumenta φαινόμενα veritati
tenebras

tenebras offundendi, & homines incautos decipiendi : quæ quia indigna est homine nato ad veritatem amplectendam, & vehementer nocet moribus ac communi societati, omnino studiosis tota hæc cauillandi ratio detestanda est. Adolescentes enim Sophistarum parastrophis assuefacti, nunquam veram Dialecticam discunt, neque vnquam res bonas afferunt, sed tandem sua ipsorum fallacia misere decipiuntur, nunquam veritati ab alijs traditæ acquiescentes intrepide. Quod autem Aristoteles multa de fallacijs Sophisticis præcepta, in duobus illis de Sophisticis Elenchis, congeffit, hoc non fecit vt Sophistas faceret, aut Sophisticen traderet, Verum vt auxiliare pharmacum nobis exhiberet ad euitandas, vt ipse vocat Sophisticas ἐνοχλήσεις. Non secus atque Nicander, qui de venenis tractauit, non vt ijs vtamur alijs in perniciem, sed vt ea potius cauere possimus ne nobis noceant. Cæterum si Methodum aliquam quæras diluendi Sophistica argumenta, nulla melior præscribi potest, quam ea, quæ ab Aristotele, à Philippo & à Villichio tradita est. quare de ea hic peculiaria præcepta non præscribam, sed tantum monere volo adolescentes, vt proposito argumento falso, seu Sophistico, primum omnium perlustrent animo regulas consequentiarum, & videant, num quid peccetur contra aliquam regulam consequentiarum, quod si fit, reijcienda est consequentia. At si nullum
ibi

ibi peccata
locis in con
mentum d
dum, vtru
commissa
ad Sophisti
falliam aliq
de his plura

DE

T Amet
test es
tamen breu
ius Metho
dus Philo
strati ne Pe
to, ad Philo
ca, hoc est
cationem :
gnum recte
culo pariet
sic Philoso
falso, in a
di regula
est ita
d v s recte
propositio

ibi peccatum apparet, rerum sequatur examen, locis in consilium, ex quibus falsum illud argumentum ductum est, adhibitis. Tertio videntum, vtrum ex locis Sophisticis aliqua fallacia commissa sit. Hæc triplex cura sit respondentis ad Sophistica argumenta, qualia omnia sunt, quæ falsum aliquid sub veritatis titulo concludunt. sed de his plura in Dialectica.

DE METHODO DEMONSTRATIVA.

TAmetsi Methodus Demonstratiua non potest exacte tradi breui aliquo compendio: tamen breuiter conabor delineamenta saltem huius Methodi attingere. Est autem hæc Methodus Philosophorum fere propria. Nam demonstratione Philosophis est opus veluti instrumento, ad Philosophiæ partium Theoreticæ & practicæ, hoc est cognitionis & actionis rectam explanationem: Sicut enim faber amussis beneficio lignum rectum à curuo, & ædificator perpendiculo parietem æqualem ab inclinato discernit: sic Philosophus in speculatione quidem verum à falso, in actione vero bonum à malo demonstrandi regula separat.

Est itaq; DEMONSTRANDI METHODOVS recta via ac ratio, ex necessarijs notisque propositionibus immotam conclusionem inferendi. Ut

E

di. Ut

in omi do
y onstru ne
no conside
anda

di. Vt autem hac Methodus utcumq; intelligatur, primum oportet scire in omni demonstratione duo spectanda esse, tanquam principalia capita: quorum vnum est problema ipsum (sic enim Aristoteles vocat questionem in disputatione adductam) quod demonstrandum proponitur. Alterum propositiones, quibus τὸ ἀποδεικνύμενον probatur. Deinde in omni problemate duo sunt. prius datum, Alterum quaesitum, more Geometrarum vocant. Ut in hoc problemate: sit anima immortalis, nec ne. Anima datum, immortalis vero quaesitum est. Porro propositiones, per quas probatur problema, ad minimum duae sunt, quas ante vnquamq; particularium demonstrationum praecognosci necesse est. Non enim possibile est quicquam non omnibus propositionibus cognitae concludere ἀποδεικτικῶς. Sed inter illas duas propositiones, quas in demonstratione adhiberi necesse est, hoc est discriminis: quod maior sit omnino commune quoddam axioma, cui ut fides adhibeatur propter evidentiam dignum est, vnde & axioma, id est dignitas dicta est. Minores vero propositiones, quoniam sunt infinitae, non sunt tam obviae aut notae: attamen in maioribus propositionibus virtute comprehenduntur, vt in syllogismo hoc: Omne animal est substantia, Homo est animal, Ergo homo est substantia. Minor propositio, homo est animal, comprehensa est virtute in maiori, animal est substantia. Vnde haec tria
necessa-

necessari
stratione
& digni
tam &
Estne ius
cia, qua
dignitate
bere, que
evidens est
existimet
monstratio
nia honesta
go iusticia e
vna dignit
subiectiva
cum scitur
demonstra
oporteat ea
questiones e
propter qui
blematis, op
sit. in qua
sunt, seu q
His cog
sunt, nim
quibus la
In omni
gulis affir
Eidem eq

necessarium est cognoscere ante omnem demon-
strationem, datum & quæsitum in problemate,
& dignitatem, hoc est propositionem illam no-
tam & dignam fide sua euidentia. Sit problema.
Estne iusticia laudanda, nec ne? Datum est iusti-
cia, quæsitum laudanda. præter hæc oportet me
dignitatẽ (Sic enim interpretantur axioma) ha-
bere, quæ est: Honestas sunt laudanda. hæc adeo
euidens est, vt qui contradicat, prorsus insanus
existimetur. Hæc tria cum adsunt materiam de-
demonstrationis habes: quã sic formare debes. Om-
nia honesta sunt laudanda, iusticia est honesta. Er-
go iusticia est laudanda. Et tot possunt fieri ex hac
vna dignitate demonstrationes, quot sunt partes
subiectiuæ, vt vocant, subiecti axiomatis. Deinde
cum scitur, quæ nam oporteat præcognoscere ante
demonstrationẽ, sciendũ & hoc est, quibus modis
oporteat ea præcognoscere, cum sint ἑστὶν ἢ οὐκ ἔστιν
quæstiones quatuor, quod sit, quid sit, quale sit, &
propter quid sit. In dato ergo, id est subiecto pro-
blematis, oportet præcognoscere et quod sit, et quid
sit. in quæsito quid sit solum. in dignitatibus, an
sint, seu quod sint, idq; quia sunt propositiones.

His cognitis discrimina dignitatum tenenda
sunt, nimirum quod alie omnibus scientijs, alie
quibusdã: alie vni tantum scientiæ subijciantur.
In omni scientia locũ habet hæc dignitas: In sin-
gulis affirmatio aut negatio est vera. Hæc vero:
Eidem equalia inuicẽ sunt equalia, pluribus fa-
mulatur

E 2

} prima pna

}

mulatur scientijs, nimirum Musica, Geometriæ & Arithmetica. Porro hæc: Honestas sunt facienda, in sola morali Philosophia locum habet.

Præterea genera Demonstrationum cognoscenda sunt, & Methodus singulorum. Genera autem sunt varia, sed nos cum Philopono in hunc modum diuidamus: Alia Demonstratio est directa, Alia ducens ad impossibile. Directa alia $\chi\tau\iota$ $\sigma\omega\delta\epsilon\sigma\iota\nu$, alia $\chi\tau\iota$ $\alpha\nu\acute{\alpha}\lambda\upsilon\sigma\iota\nu$ instituitur. Illa sola quæ instituitur $\chi\tau\iota$ $\sigma\omega\delta\epsilon\sigma\iota\nu$, $\delta\iota\omicron\tau\iota$, id est propter quid, reliquæ omnes cuiuscunq; fuerint generis demonstrationis $\omicron\tau\iota$, id est quod est, vel quia est, appellantur. Præter has formas est quædam demonstratio, quæ $\sigma\eta\mu\epsilon\iota\omega\delta\eta\varsigma$ dicitur, videlicet cum à necessarijs signis aliquid concluditur. Nunc de his omnibus, eo quem proposui ordine, dicamus Directa itaq; demonstratio $\chi\tau\iota$ $\sigma\omega\delta\epsilon\sigma\iota\nu$ est, quæ à quibusdam confessis principijs paulatim alias atq; alias conclusiones extruit, quod subiectis exemplis ostendere conabor.

P H Y S I C V M E X -
emplum.

Quicquid habet vim species rerum sensibilium apprehendentem, sentit. Omne animal habet vim species rerum sensibilium apprehendendi. Ergo omne animal sentit. Hæc demonstratio in Synthesi huius generis potissima est.

est. Me
sunt a c
το βύσπον
passio pr
definitio
nis. Subi
proprium
est ratio
etiam rati
iecti simul
primit cau
diatam &
animal, r
es rerum
sentire qu
bere vim
di. Hæc
constituum
vim speci
sentit. Hic
inde prim
iectum &
prædicat
nec è cor
prædica
uersaliter
habet r
lium.
etiam p

est. Medium enim definitio est subiecti, simul sumta cum definitione passionis. Nam ita τὸ ζῷον τοῦ ἄνθρωπου appellatur. Unde in maiori propositione passio prædicatur de definitione subiecti. in qua definitione exprimuntur principia ipsius passionis. Subiectum enim non solum comparatur ad propriam passionem ratione causæ materialis (id est ratione materiæ in qua hæret passio) verum etiam ratione causæ efficientis. Definitio ergo subiecti simul sumta cum definitione passionis, exprimit causam efficientem ipsius passionis immediatam & necessariam. Si enim quæris Quid sit animal, recte respondetur, quod habet vim species rerum sensibilium apprehendendi. Si rursus sentire quid sit interroges, recte respondetur habere vim species rerum sensibilium apprehendendi. Hæc ergo definitio & propria passio subiecti constituunt maiorem, hoc pacto: Quicquid habet vim species rerum sensibilium apprehendendi sentit. Hic est secundus modus dicendi per se. Deinde primo prædicatur, seu dicitur, hoc est subiectum & prædicatum sunt ita adæquata, ut prædicatum non possit inueniri extra subiectum, nec è conuerso. Deinde Uniuersaliter dicitur, quia prædicatum de subiecto, & econtra potest uniuersaliter prædicari. Minor est: Omne animal habet vim apprehendendi species rerum sensibilium. Primus est modus dicendi per se, dicitur etiam primo & uniuersaliter. Conclusio: Ergo

omne animal sentit. Estq; secundus modus dicendi per se, Dicitur quoque primo et vniuersaliter. Hæc demonstratio prædicatum inesse subiecto generi monstrat. Tales debent esse omnes potissimæ demonstrationes seu primæ in Synthesi, vbi vides medium terminum continere duo, nempe definitionem subiecti conclusionis, & definitionem passionis, hoc est prædicati. Porrò Syllogismi qui extruuntur $\kappa\tau\iota$ $\sigma\omega\delta\epsilon\sigma\iota\upsilon$ à potissima, omnes quidem constabunt propositionibus de modo primo & secundo dicendi per se, sed primo & vniuersaliter non dicuntur, nisi sola maior proximi syllogismi post potissimam. Caterum conclusio potissimæ demonstrationis approbata & demonstrata fit ἀξιωμα sequentis syllogismi, atque ita de reliquis sequentibus ordine iudicandum est. Extruamus itaque ex conclusione proximi syllogismi hoc pacto. Omne animal sentit. Secundus modus dicendi per se, & dicitur primo & vniuersaliter. Dicitur primo, quia non est alia causa vt prædicatum insit subiecto. Vniuersaliter, quia prædicatum & subiectum commeant. vt omne animal sentit, & omne quod sentit est animal. Secundus modus dicendi per se, dicitur primo & vniuersaliter. Quicquid ratiocinatur est animal. Hic minor virtute est in maiore, vnde sequitur conclusio, Quicquid ratiocinatur sentit. Hæc conclusio sumatur rursus vt axioma, & extruatur hæc demonstratio, Quicquid rationale est sentit
(est

(est secundum
primum secundum
ergo omne
et mulier
prædicatum
mo. Deinde
true hoc prædicatum
est animal
omnia quæ
species) et
monstrant
quod sunt genera
vniuersalia sentit
sunt secundum
efficacia
m: cuius
conclusionis
fuerunt non
syllogismi
omnes vniuersales
interferant
propositionem
illa, in qua
quid, cui
Sicut ratiocinatur
I M M E
prædicatum
cut ratiocinatur
ne animal

(est secundus modus dicendi per se, & est proprium secundo modo) Omnis homo rationalis est. Ergo omnis homo sentit. Si omnis homo. Ergo vir et mulier, adeoq; omnia individua speciei, de qua prædicatum monstratum est in proximo syllogismo. Deinde rursus ab altero genere Animal extruere hoc pacto. Omne animal sentit. Omne brutum est animal. Ergo omne brutum sentit. Hic etiam omnia quæ sub bruto continentur genera (id est species) eorumq; individua concluduntur ac demonstrantur, Atq; tot possunt fieri extruções, quot sunt genera, species et individua eorum, quæ vim sentiendi habent. Hæ omnes demonstrationes sunt secundariæ, & omnes concluduntur vi & efficacia dignitatis, seu axiomatis primi syllogismi: cuius præmissæ fuerunt immediatæ causæ conclusionis. sed in reliquis inde extructis præmissæ fuerunt mediatae causæ conclusionis, vnde primus syllogismus tantum $\delta\iota\tau\iota\ \delta\epsilon\iota$, id est cur sit, reliqui omnes $\delta\tau\iota\ \delta\epsilon\iota$, id quod sit, concludunt. Hic obiter inseramus, quæ sit mediata, quæq; immediata propositio. **MEDIATA** quidem propositio est illa, in qua prædicatum inest subiecto propter aliud, cui tale prædicatū per eius genus conuenit. Sicut risibile Socrati, quod prius conuenit homini. **IMMEDIATA** vero propositio est illa, in qua prædicatum non propter aliud inest subiecto. Sicut risibile conuenit definitioni hominis; Ut omne animal mortale, rationale, est risibile. Ho-

mo est animal, mortale, rationale, Est ergo risibilis. Deinde demonstrationes potissima etiam formantur à singulis generibus, in quibus propriae passiones afferuntur, seu prædicantur, ut Omne animal rationale est risibile (hic propria passio prædicatur de definitione hominis) omnis homo est animal rationale. Ergo omnis homo est risibilis. Hæc est *διὰ τῆς* demonstratio, ex cuius conclusione extruuntur *καὶ συνδέσσειν*, per mediatas causas alios syllogismos, & concluduntur propriam passionem speciei, de singulis individuis præpositæ speciei. Socrates est homo, Ergo Socrates est risibilis, &c.

E T H I C V M E X E M P L V M.

Axiomata Ethica primaria sunt hæc. Quicquid conuenit naturæ expetendum est. Bonum expetendum est. Per se bonum magis expetendum est. Summum per se bonum summopere expetendum est. His quatuor axiomatis alia quatuor ex aduerso respondent. Quicquid nocet naturæ, fugiendum est. Malum fugiendum est. Per se malum magis fugiendum est. Maximum per se malum summopere fugiendum est. Hæc sunt axiomata in doctrina de moribus, ex quibus omnia sua præcepta in Ethicis extruxit Aristoteles,

teles. No
mstrat
Quic
omnia bon
cum bono
nia expete
nes con. Lu
unt axioma
ma conclus
expetenda
non pugnat
primo axi
petenda su
nis virtut
sus axioma
tenda: In
tia, sunt
fortitudo,
clusione qu
bus rursus
tur. demon
do & ter
demonstr
uis. Sed c
test, ad

teles, Nos breuiter, vt ostendatur vsus huius demonstrationis, pauca extruamus.

Quicquid conuenit naturæ expetendum est. omnia honesta, vtilia & suauia non pugnancia cum honestate, conueniunt naturæ. Ergo hæc omnia expetenda sunt. Nunc vero quia propositiones conclusionum approbatae & demonstratae, fiunt axiomata in progressionem Synthetica, ex prima conclusione faciamus tria axiomata. Honestata expetenda sunt. Vtilia expetenda sunt. Suauia non pugnancia cum honestate expetenda sunt. Ex primo axioma sic extrue. Honestata omnia expetenda sunt. Virtus omnis est honestata. Ergo omnis virtus expetenda est. Hæc conclusio fit rursus axioma hoc modo: Omnis virtus est expetenda: Iusticia, temperantia, fortitudo, prudentia, sunt virtutes. Ergo Iusticia, temperantia, fortitudo, prudentia sunt expetenda. Ex hac conclusione quatuor axiomata licet facere, ex quibus rursus omnia, quæ in ijs virtute includuntur, demonstrari possunt. Eodem modo ex secundo & tertio axioma (de vtilibus & suauibus) demonstranda sunt omnes partes vtilis & suavis. Sed quia res ex ijs quæ dicta sunt intelligi potest, ad Geometrica exempla properemus.

G E O M E T R I C V M E X -
emplum.

E 5

Omnia

Omnis triangulus habet tres angulos, duobus rectis pares. Omnis Isopleuros, Isosceles, Scalenos, Orthogonios, Amphligonios, Oxygonios est triangulus. Ergo omnis Isopleuros & ceteri, habent tres angulos duobus rectis pares. Hinc tot licet axiomata constituere, quot sunt species trianguli subsumtae, Sed satis est breuiter viam monstrasse. Ex his Ethicis, Physicis & Geometricis exemplis puto satis intelligi, quomodo demonstratio fiat in progressionem Syntheseos, Quare nunc accedamus ad alteram speciem directae demonstrationis, quam dixi vocari $\kappa\tau\iota$ ἀνάλυσιν.

DE DEMONSTRATIONE DIRECTA

$\kappa\tau\iota$ ἀνάλυσιν.

Directa demonstratio $\kappa\tau\iota$ ἀνάλυσιν est, quemadmodum supra definiuimus, ascensus à fine ad principium. Conclusio enim est quae fuerat finis in Synthesi. Hanc demonstrationem unico exemplo declarabo. In Ethicis exemplis quae proposuimus, haec fuit vltima conclusio. Omnis iusticia, temperantia, fortitudo, prudentia, est expetenda. Haec conclusio maior erit prima in Analysisi, & in tertia figura procedendum est hoc pacto. Omnis iusticia est expetenda. omnis iusticia est virtus. Ergo virtus est expetenda.

Hæc

Hæc concl
Omnia vir
honestas. E
modo de al
theseos age
quia in con
est axiomat
conclusionem
quam in Di
tudinem me
clusio partic
quia materi
est ex poster
sas, quem
fali admon

DE

01

His
quant
Nam alias
tico conclu
omnibus s
Si quid fa
cipis sequi
quoq; ex q
si quis dic

Hæc conclusio rursus retexenda est hoc pacto. Omnis virtus est expetenda. Omnis virtus est honesta. Ergo honesta sunt expetenda. Eodem modo de alijs partibus in vltima conclusione Syntheseos agendum est. Verum quod proponitur, quia in concessas & immotas propositiones, hoc est axiomata, resoluitur, & monet Philoponus conclusionem in demonstratiuo facilius ἀναλυτικῶς quam in Dialectio syllogismo, idq; propter certitudinem medijs in demonstratione. Deinde & conclusio particularis actu, virtute vniuersalis est, quia materia est necessaria. Atque ita Analysis est ex posterioribus recursus ad principia et causas, quemadmodum supra in Analysisi Vniuersali admonui.

DE DEMONSTRATIONE
DUCENTE AD IM-
possibile.

H*uius Demonstrationis duplex est ratio quantum ad formam concludendi attinet. Nam alias syllogismo Categorico, alias hypothetico concludit. De vtroq; hæc regula, seu axioma omnibus scientijs accommodatum tenendum est. Si quid falsi, aut absurdi, aut pugnantis cū principijs sequitur ad aliud in bona consequentia, illud quoq; ex quo sequitur, absurdū & falsum erit. Ut si quis diceret, lineā esse corpus, hoc ita refutares,*

Si

Si ostenderes corpus habere aliquam proprietatem, vel differentiam, vel accidens inseparabile, quod non habet linea. Cum impossibile sit definitionem generis non prædicari de singulis generis speciebus. Hoc ergo pacto destruenda propositio aduersarij, per syllogismum in secunda figura: Omne corpus habet tres dimensiones: Linea non habet tres dimensiones: Ergo linea non est corpus. Tametsi autem in prima figura possunt fieri conclusiones negatiuæ, tamen demonstrationes negatiuæ non fiunt nisi in secunda figura: Cuius hæc ratio est. In negatiuis oportet medium esse causam cur prædicatum conclusionis non insit subiecto, de quo negabitur medius terminus. Quare fieri non potest vt minor propositio sit affirmatiua, id quod fieri necesse est in prima figura. Relinquitur ergo negatiuas demonstrationes in secunda figura ordinandas esse. Per hypotheticum syllogismum dupliciter instituitur, nimirum à destructo consequente, & à primo ad vltimum. A destructo consequente hoc pacto: Si linea est corpus, linea habet tres dimensiones. Sed linea non habet tres dimensiones. Ergo linea non est corpus. A primo ad vltimum hoc modo: Si honesta non sunt expetenda, virtus non est expetenda. Si virtus non est expetenda, iusticia non est expetenda. Si iusticia non est expetenda, tueri natos, educare & colere societatem non sunt expetenda. Si hæc non sunt expetenda, horribilis

bilis confu-
nis destruc-
ergo illud e-
sum est,
tenda. At
verum, ne
que hac via
rij principia

DE D
NE C

Possit
pr. mi
sitionibus
manifesta-
non semper
ribus per p
quod poster
itaq; hoc fi
rei adu. os.
tionis titul
dem facit
naturæ su
Hic te
men eorum
sunt discri

bilis confusio & totius naturæ fœda & immanis destructio est expetenda. Sed hoc est falsum, ergo illud etiam primum ex quo hoc sequitur falsum est, videlicet quod honesta non sunt expetenda. At si hoc falsum est, eius repugnans erit verum, nempe quod honesta sint expetenda. Atque hac via utimur potissimum, quando aduersarij principia vocant in quæstionem.

DE DEMONSTRATIONE
CONIECTURALI, QUAM
Græci σημειώδη appel-
lant.

Potissima demonstratio & propria, reuera ex primis & immediatis & notioribus propositionibus probare debet posteriora & minus manifesta. Sed quoniam quod naturæ notum est, non semper nobis est notum, fit ut sæpius de prioribus per posteriora fidem faciamus, propterea quod posteriora interdum nobis sunt notiora. Cum itaq; hoc fit, demonstratio dicitur τεκμηριώδης καὶ ἀλυτος, quæ quidem non est adeo demonstrationis titulo digna atque ea, quæ ex prioribus fidem facit posteriorum, nimirum cum illa priora naturæ sunt & nobis æque cognita.

Hic tempestiue videtur adiiciendum discrimen eorum quæ cognoscuntur quæ sane in triplici sunt discrimine. Alia enim nobis notiora sunt,
alia

alia naturæ, alia nobis & naturæ ex æquo nota
 sunt. Eorum quæ nobis notiora sunt, duplex est
 discrimen. Nam quædam αἰσθητὰ, nimirum quæ
 sensibus exterioribus, idq; vel aliquibus, vel om-
 nibus percipiuntur, vt hic color, hoc frigidum &c.
 Quædam συμπαρατηρήσει cognoscuntur, hoc est
 crebra obseruatione eorum, quæ sæpius sensibus
 offeruntur, quorum obseruatio diutina gignit
 vniuersalem propositionem collectam vniuersa-
 li experientia, mentisque munere conseruata, quæ
 postea, quia est ἀνεύρατος, in scientijs fit axio-
 ma, vnde postea extruuntur innumeræ demon-
 strationes. Huius generis pleraque axiomata
 sunt in ijs scientijs, quæ circa sensus versantur.
 qualis est Astrologia, Geometria, Arithmeti-
 ca &c. Hinc est quod Aristoteles, & post hunc
 Philoponus impossibile esse dicunt, vniuersalia spe-
 culari nisi per inductionem, quod sane de eo tan-
 tum genere intelligendum est, de quo nunc dixi.
 Ea autem quæ naturæ notiora sunt, vocantur
 vniuersalia. Sed triplex est consideratio vni-
 uersalis iuxta triplicem naturæ ordinem. Aut
 enim spectatur ordo τῆς συνδέσεως, secundum
 quem res à suis principijs extruuntur. Quo sa-
 ne ordine magis confusa & magis vniuersalia
 priora sunt & notiora naturæ, quàm quæ inde
 extruuntur. sic punctus in Geometria prior est
 linea: linea, figura. Aut spectatur ordo τῆς δια-
 γέσεως, videlicet cum rerum formæ à principijs
 ortæ

oris discer
 fuerit dem
 λείπεται, ni
 natura qua
 nem spectan
 sunt nota, s
 nobis magis
 ria: Cuius
 sine sensuum
 sensus latent
 quia sine indi
 mente quasi
 quibus demon
 missima &
 uertamur eò

Demonstr
 αὐτὸς dicit
 ἔπειτα nobis si
 dem ordine p
 ra. vt si qua
 Hic nihil ex
 sed ex poster
 nimirum ex
 quantur for
 de probant
 primum et
 tem videtur
 tam fieri b

orta discernuntur paulatim, donec ad formas fuerit deuentum. Aut spectatur ordo τῆς ἀναλύσεως, nimirum cum finis rei proponitur, & natura quasi deliberat & ordinat ea quæ ad finem spectant. Porrò quæ nobis & naturæ aequæ sunt nota, sunt ea vniuersalia existimanda, quæ nobis magis sunt nota, quam eorum particularia: Cuius generis sunt omnia, quæ vi mentis sine sensuum ministerio agnoscimus: quæ quia sensus latent, Græcis κενεσυμμόδια nominantur. quia sine inductione sciuntur, ἀποδείξεις. quia in mente quasi innatæ, κοινὰ ἔννοια vocantur: ex quibus demonstrationes extruuntur omnium firmissimæ & nobilissimæ. His ita explicatis reuertamur eò, vnde digressi sumus.

Demonstratio itaque τεκμηριώδης, quæ & ἀλυστος dicitur, fit per ea, quæ συμπλεγματικῶς nobis sunt nota, naturæ resolutionis quidem ordine priora, compositionis vero posteriora. vt si queratur: an Spherica figura sit luna. Hic nihil ex prioribus demonstrare possumus, sed ex posterioribus omnino concludendum erit, nimirum ex illuminationibus lunæ, quæ insequuntur formam eius & dependent ab ipsa. Unde probamus lunam esse sphericam: quod est primum et causa illuminationum. Quoniam autem videmus ipsam bis singulis mensibus falcatam fieri, bis in duo sectam, bis vtrinque gibbosam, semel

semel suum plenilunium habere, concludimus ex hoc sphericam esse. Si enim esset discus, totus eius discus collectim aut illuminaretur, aut non, sole ipsi occurrente. Quoniam autem spherica est, solque ipsa est altior, accidit semper partem ipsius ad solem conuersam illuminari, & hoc paulatim fieri quousque ad diametrum ipsi oppositam, totum hemispherium ipsam aspiciens illuminetur. Est igitur illuminatio indicium formae ipsius. nec quia sic illuminetur spherica est, sed quia spherica, illuminationes ratiocinamur ex causa eff. Et m. Verum quoniam natura primum, & causa, figura ipsa spherica, est nobis incerta, manifestae autem illuminationes, utimur posteriore ut fidem faciamus de priore. Et quoniam insolubilia sunt talia signa, & coniecturae, probationes ex ipsis factas demonstrationes vocamus, per secundam ut addit Philoponus, mensuram demonstrationis. Atque haec de demonstrandi Methodo dicta sufficiant.

D E D I S P U T A - T I O N E .

T Ametsi vera disputandi Methodus ex ijs praecipuis, quae in Methodo probabili & demonstratiua praescriptis, commode peti potest: tamen hoc loco quaedam quasi concertantium stratagemata adijcere placet: quibus admo-
neantur

neantur
instituat
beant
iudicio
ipsi quic
portant
ductis in
quidem
ritate am
inuoluam
muliebris
cida conf
inquit Pl
ultimus
ta & qu
mus.
bus, de
adolesce
oppugn
tares in
cum res
magis ad
idonei: l
bris se ex
tiores pe
ordio re
In a
& confl
sistit in

neantur adolescentes, quomodo cogitationes suas instituant, & intra quas metas cohibere eas debeant, ne ut rixose mulierculæ sine delectu & iudicio verbis contendant. quod cum fit, neque ipsi quicquam præter garrulitatem inanem reportant, neque de questionibus in certamen productis iudicium ferre possunt. quo fit ut sapere quidem sibi videantur, sed rerum dulcissima veritate amissa, errorum tenebris & ignorantia inuoluantur. Nec enim disputatio garrulitas muliebris esse debet, sed amica quædam & placida confabulatio, Nam Dialecticorum est, ut inquit Plato, *πραότερον διαλέγεσθαι*. cuius finis ultimus esse debet veritatis inquisitio, cui inuenta & quasi è tenebris emersæ acquiescere debemus. Quod autem interdum disputatur de rebus, de quibus nulla est dissensio, hoc fit ideo, ut adolescentes assuescant ad defendendam & non oppugnandam veritatem. Et ut tyrones militares in umbra se primum præparant, ut postea cum res agenda est serio, sint instructiores & magis ad ictus tum inferendos, tum evitandos idonei: Ita studiosi in scholis disputationibus crebris se exercere debent, ut postea veritatis fortiores patroni esse possint. Sed omissa longiori exordio rem ipsam aggrediamur.

In disputatione duo esse debent, apparatus & conflictus seu concertatio. Apparatus consistit in noticia locorum, in habitudine eorundem

F

ad se

ad se inuicem, & in accommodatione ipsorum ad propositam questionem : quæ tria tametsi in Dialecticis traduntur, tamen de duobus postremis hic pauca dicam, ac primum de habitudine locorum ad se inuicem : quæ habitudo ex his regulis intelligi potest.

PRIMA REGULA.

Cuicunq; definitio attribuitur, eidem omnia superiora directo ordine posita genera, eorumque differentie genericæ tribuuntur.

SECUNDA REGULA.

Cuicunq; genus attribuitur, eidem omnia superiora directo ordine posita genera eorumque differentie genericæ attribuuntur.

TERTIA REGULA.

Cuicunq; species attribuitur, eidem genus, differentia, definitio, proprium, inseparabile accidens attribui potest.

QUARTA REGULA.

Cui proprium attribuitur, eidem species cum omnibus superioribus, differentia & definitio attribuitur.

QUINTA REGULA.

Cuicunq; differentia attribuitur, eidem genus & species attribui debent.

SEXTA REGULA.

Causa

Causa effectum, & effectus causam sequitur.

S E P T I M A R E G V L A.

Partes sequuntur totum, qui enim totum admittit, partes negare non potest.

O C T A V A R E G V L A.

Modo posito, ponitur & nomen principale, & contra.

N O N A R E G V L A.

Cuiusq; tribuuntur accidentia & actus, illud existere necesse est, ut subiectum.

D E C I M A R E G V L A.

Relatiuorum mutua est positio & illatio. Hæ decem regulæ continent apparatus, seu habitudinem locorum inter se, quatenus fere affirmandis quæstionibus adhiberi possunt.

Porro si quæstio neganda est, dispiciendum erit, quid aliquo affirmato vel negato negari poterit, qua de re sequentes regulæ obseruandæ sunt.

P R I M A.

Cui definitio adimitur, eidem species adimitur necessario.

S E C V N D A.

Cui differentiæ & proprium adimuntur, de eodem & species denegabitur.

T E R T I A.

Negatis genere, differentiâ, definitione, proprio

proprio & inseparabili accidente, negabitur & species.

Q V A R T A.

Negatis partibus, negabitur & totum.

Q V I N T A.

Negata causa, negantur effecta, & econtra.

S E X T A.

Negatis subiectis, denegabuntur adiacentia, actus, & accidentia omnia.

S E P T I M A.

Negato nomine principali, denegabitur & modus & econtra.

O C T A V A.

Sublato relativo, negabitur correlatiuum.

N O N A.

Cui attribuitur genus certum, de eodem diuersa genera omnia, eorumque differentia & species negabuntur.

D E C I M A.

Cui species tribuitur certa, reliqua negabuntur.

U N D E C I M A.

Cui tribuitur vnum contrarium, ab eodem reliquum remouetur. Ubi hanc locorum inter se ha-

se habi
cipiunt
stea ac
quema
Methe
tes qu
formae
In e
ne istu
cedam
ne fiat
est, ar
lectica
& con
sarius
conten
promi
tio nex
quasi t
ctus fu
nica vi
bellis
stem a
to arg
bimus
menta
terum
scribit
cuique

se habitudinem, de qua plura in Dialecticis præcipiuntur, studiosus intellexerit, facilis erit postea accommodatio, quæ omnino instituenda est quemadmodum præscriptum est in probabili Methodo, & pro diuersa habitudine loci ad partes quæstionis propositæ, erunt aliæ atque aliæ formæ adhibendæ.

In conflictu seu concertatione cauendum est ne ictus inferentes, icti proprijs telis à bello discedamus, nullo prius virtutis facto edito, quod ne fiat arma nostra debent nobis esse cognita, hoc est, argumenta debent secundum normas Dialecticas deduci in disputationem, quorum vis & connexio in promptu debent esse, si ea aduersarius vel contemserit, vel improbauerit. Si contemserit, hoc est, si connexionem reiecerit, in promptu ex locis & regulis consequentiarum ratio nexus esse debet. Si improbauerit quid, nouo quasi telo defendendum est, donec vel iuste victus fueris, vel victor ipse euaseris. Nec est vnica via adoriendi aduersarium. Ut enim in bellis alias aperto Marte, alias ex insidijs hostem aggredimur: ita in disputatione alias aperto argumento aduersarij propositionem impugnamus, alias ex insidijs. Hinc duplicem argumentandi ductum fecerunt, Unum directum, Alterum obliquum. De vtroque in hunc modum scribit Rodolphus. Ductus est, inquit, duplex cuique rei probandæ, vnus directus, vt cum

proposito aliquo velut recta via colligemus id quod probare volumus. Ut qui probare velit, sapientem esse diuitem, dicat, Sapiens nullius indiget, Ergo sapiens est diues. Alius est ductus obliquus, vt cum accepto contradicente eius, quod probare volumus, colligimus ex eo aliquid quod falsum sit, vnde regressi docemus falsum id esse ex quo collectum est, idq; quia contradicens est eius, quod intendimus probare, Consequens est istud ipsum esse verum. Ut sapiens est diues, Si enim non sit diues sapiens, cupit aliquid: sed falsum est hoc, falsum igitur ex quo colligitur id, hoc est, non esse diuitem sapientem. Verum igitur erit, quod intendimus, sapientem esse diuitem.

Non sunt autem hæ argumentandi formæ, per omnes enim formas, quas exposuimus duci possunt, sed viæ quædam colligendæ intentionis. Ex his Rodolphi verbis facile & vnde materia vtriusque ductus sit petenda, & quis sit vtriusque vsus, ostenditur.

DE COLLOCATIONE DIALECTICA.

Quæ hætenus dicta sunt, pertinent ad eam disputationem, in qua certa themata proponuntur defendenda. Verum vbi cum disputantium neuter, quod probare, vel improbare velit alter,

alter
hiben
cepta
faci
breui
num
ne em
intelle
toni ab
vt Me
tur ab
am ita
sponsio
est, in
peculi
que b
in pro
est, ex
vt sunt
logismi
or prop
disputa
detur
vt au
vt occ
sa, vt
De m
hoc sci
sunt,

alter, nouit, alia ratio est, nouaq; collocatio adhibenda. Et quia de hac collocatione multa præcepta apud Dialecticos extant, quæ plurimum faciunt ad ordinem in Platone intelligendum, breuiter pauca præcepta colligam, idque potissimum ex octauo libro Topicorum Aristotelis, Siue enim horum Aristotelicorum præceptorum intellectu, multæ ab imperitis affinguntur Platoni absurde opiniones. Neque enim fieri potest, ut Methodus collocationis Platonicæ intelligatur ab ijs, qui hanc doctrinam ignorant. Quoniam itaque Dialogi constant interrogatione & responsione differentium, oportet utrunque, hoc est, interrogantem & respondentem certa & peculiaria tenere præcepta. Interrogantis itaque hæc sint præcepta. Primum oportet illum in promptu habere necessarias propositiones, hoc est, ex quibus id probari potest, quod intenditur, ut sunt maiores & minores propositiones in Syllogismis, præter necessarias propositiones. Quatuor propositionum generibus instructus esse debet disputator. Aliæ enim Inductionis gratia, ut detur Uniuersale. Aliæ amplificationis gratia, ut auctior sit oratio. Aliæ occultationis causa, ut occultetur conclusio. Aliæ perspicuitatis causa, ut nulla excusatio haberi possit, adhibebuntur. De necessariarum propositionum collocatione hoc sciendum est, quod vel directe collocandæ sunt, vel per occultationem. Directe, cum statim

F 4

id quod

interrogantis
instituti

id quod volumus concludimus. Ut si quærat, an felices sint Tyranni, hoc pacto interrogas: Consistit ne felicitas in virtute? an Tyranni virtutem habent? Si aduersarius hic primam admittit negata altera, inferenda est conclusio. Ergo Tyranni non sunt felices. Et monet Aristoteles hoc loco, vt recto ductu potius quàm obliquo vtamur, nisi cum secus obtineri, quod volumus non potest. Deinde etiam monet, quod necessariae propositiones debeant habere aliquid solidum & vere *επιδοξον* & probabile. Monet tertio, vt conclusionem non interrogemus, sed vt ex concessis conclusionem inferamus. Nam conclusio confecta, est veluti parta victoria. Hanc enim si quis interroget, concedit victoriam partam aduersario. Quarto loco monet, vt ex interrogatione non Dialectica, faciamus Dialecticam, quam possumus affirmare, vel negare. Ut, quis est homo, non est Dialectica interrogatio, sed sic, estne homo animal rationale, an non? Cum enim hoc pacto interrogas aduersarium, idem ne an diuersum sentiat, facile apparet. Quinto monet, vt de eadem re non sæpius interrogemus.

De directa collocatione propositionum necessariarum hætenus, nunc de occultatione dicendum est. Non enim statim proponendæ sunt necessariae ex quibus conclusio efficitur, sed occultandæ. Occultantur autem his fere modis. Primo, Si sursum ascendatur, hoc est, si superiora genera, vel

vel s
statim
set, A
gem
Dein
si con
positio
num c
habuit
um: A
um, se
batur
idem n
mo coll
tutem
Hic on
multos
positio
malum
num cu
nemo c
que est
bemus
tiones
quas
detur.
net, v
occupe
sario

*vel superiores theses sumantur, non ex quibus
 statim conficitur, quod intēditur. Ut si quæstio es-
 set, An pietas principi sit necessaria. non interro-
 gemus primum de iusticia, sed de habitu bono.
 Deinde de virtute, Tertio de iusticia. Secundo
 si conclusiones sileantur, quibus necessariae pro-
 positiones confirmantur. Plato ostensurus bo-
 num cupere, virtutem non esse, propositiones has
 habuit. Alteram, boni cupiditatem esse omni-
 um: Alteram, virtutem non solum non omni-
 um, sed paucissimorum. Unde conclusio seque-
 batur, Itaque boni cupiditatem & virtutem
 idem non esse. Harum altera propositio syllogis-
 mo colligatur: Nonne quisquis malus est, vir-
 tutem non habet? Nonne permulti sunt mali?
 Hic omittatur conclusio, quæ est virtutem per-
 multos non habere, & construatur secunda pro-
 positio necessaria prius hoc pacto: nonne quisquis
 malum cupit, bonum non cupit? Et quisquis bo-
 num cupit, is malum non cupit? Malum autem
 nemo cupit. Hic etiam conclusio transfiliatur
 quæ est, Bonum omnes cupere. Et quia iam ha-
 bemus duorum syllogismorum concessas proposi-
 tiones, habemus etiam eorundem conclusiones,
 quas cumulate inferre licet vbi oportunum vi-
 detur. Breuiter hoc Aristotelis præceptum mo-
 net, vt concessis contenti non auide quod sequitur
 occupemus, propterea quod hoc iam ipso aduer-
 sario inuito haberi potest. Huius præcepti ex-
 emplis*

emplis plenus est Socrates apud Platonem. TERTIO, si ordo propositionum permutetur, & commisceantur propositiones diuersorum syllogismorum, hoc modo. Nonne is, qui malus est virtutem non habet? Nonne quisquis malum cupit, bonum non cupit? Nonne mali permulti sunt? Nonne malum nemo cupit? QUARTO, Si coniugata interrogando commutentur. Ut si probandum esset, bonum virum esse dignum laude, interrogas: Ecquid bene agere esset laudandum? Sed huius loci enstasin, vide in loco coniugatorum apud Philippum. QUINTO, Si ita interrogemus, vt aduersarius non intelligat ex forma quaestionis quid cupiamus nobis concedi. Si enim interrogas hoc modo, Nonne multi mali sunt? intelligit aduersarius te cupere affirmatiuam partem concedi. At si sic, Multi ne an pauci mali sunt? Ex quaestionis forma intelligi non potest, quid cupias concedi. SEXTO, Si per similitudinem interrogetur, in qua latet vniuersale, vt potest ne ignis clare & sine fumo principio statim efflagrare? Ergo sine inuidia gloria subito enitescere non potest. SEPTIMO. Si ipse interrogator interdum sibi ipsi resistat. Suspecti enim non habentur illi, qui aequi in disputando videntur. OCTAVO. Si ea proponantur quae usitata & trita sunt, in omniumq; ore versantur. Autoritas enim in omnib. causis & solet & debet valere plurimum. NONO. Si necessa-
ria

rie pr
gentu
mos
lia p
quem
ita m
homin
mo.
cunque
clusio,
quod e
Christu
ris hui
sticia o
mo.
fidium
nantia
statuen
collocat
sunt, in
TIO &
centur,
nia, qu
enim r
Ha
de com
Nunc
quae ad
pertine

riae propositiones, veluti non necessariae interrogentur, dissimuleturq; id quod intenditur, quomodo Socrati est familiaris. DECIMO. Si similia per comparationem proponantur. Nonne quemadmodum multi indocti, multi pauperes, ita multi sunt mali? Quia semper pauciora sunt hominibus bona, mala plurima. UNDECIMO. Si declinetur in latus & sursum & vndeunque. Hac enim ratione facilius obtinetur conclusio, ut si volo sumere posterius, interrogo id quod est prius & econtra, ut si concedat Papista Christum morte sua satisfecisse pro peccato generis humani. Confiteatur necesse est, homines iusticia operum gloriari non posse. DVODECIMO. Si ea, in quibus est totius contentionis praesidium positum, non in principio statim proponantur. Ut enim firmissima praesidia non sunt statuenda in prima acie, sed rectius in novissima collocantur: Ita in disputando diu occultanda sunt, in quibus plus virium est. DECIMOTERTIO & VLTIMO, Si producantur & amplificentur, interijcianturq; in argumentatione, ea omnia, quae nihil ad rem pertinere videbantur. Hac enim ratione celantur et obscurantur res Socratico more.

Haecenus de ijs propositionibus, quae occultanda conclusionis gratia adhiberi solent, dictum est. Nunc de ijs propositionibus dicatur brevissime, quae ad amplificandum seu κβσμον orationis pertinent. Certum est duas esse tantum propositiones

positiones necessarias vnius conclusionis, quæ vi
 & pondere valeant. Cæteras quæcunque præter
 has accumulatur, multitudine & turba vale-
 re. Cum igitur loco vniuersalis propositionis po-
 nimus inductionem, & loco definitionis diuisio-
 nem, certum est nos orationem vberiore & or-
 natiore reddere. Estq; hoc Aristotelis præce-
 ptum, quod τῶς ὄγκου & ἰσχυροῦ orationis hæc
 duo potissimum faciunt, ἐπαγωγὴ καὶ διαίρεσις,
 perspicuitatis gratia, seu vt Aristoteles inquit,
 εἰς σαφένειαν adhibebuntur exempla & parabo-
 læ, quæ ad illustrandum & explanandum non so-
 lum à Dialecticis, verumetiam ab Oratoribus et
 Poëtis sæpissime adhibentur. Postremum assu-
 mentur propositiones præter necessarias indu-
 ctionis gratia, nimirum vt vniuersale inductione
 exprimatur, sed inductione potius apud imperi-
 tos, syllogismo vero apud doctos & Dialecticos
 vtendum est.

Haëtenus methodus tradita est, qua institua-
 tur disputator contra aduersarium: nunc pauca
 de re præcepta dentur. Ut quemadmodum aduer-
 sus astum respondentis munitus est consilijs di-
 sputator, ita sit ratione, cum se argumenti natura
 peruicax obiecerit. Est autem vnâquamque
 rem probandi principium duplex, Alterum pro-
 positæ rei definitio, Alterum axioma, quorum il-
 lo clare res in sua natura & ambitu cernitur,
 hoc euidenter quare in ea aliquid sit, intelligitur,
 reliqui

reliqui
 stio, A
 primu
 esse in
 nor, C
 Hinc s
 cupere.
 mo cupi
 nos, qu
 verbi ca
 nisi pote
 potest qu
 P o s
 est præc
 disputa
 ti quoq
 bamus
 itaque r
 ligenter
 nititur o
 sas false
 syllogism
 reijciat,
 collectio
 Dialect
 strandu
 personar
 contemn
 cessaria.

reliqui loci his duobus famulantur. Sit quaestio, *An quisquam mala, ut mala cupiat.* Hic primum queratur axioma, videlicet *nemo vult esse infelix.* Hoc axioma fit maior, additur minor, *Omnis qui cupit mala, vult esse infelix.* Hinc sequitur conclusio, *neminem mala, ut mala cupere.* Hic si quisquam axioma negauerit, *nemo cupit esse infelix, nihil habemus, quo inuenimus nos, quam definitiones rerum duarum, scilicet verbi cupiendi & infelicitatis, quibus ostensis nisi potest effici, ut recipiatur haec sententia, vix potest quicquam afferri ad probandum illustrius.*

POSTquam nunc interrogator instructus est praecipis aduersus aduersarium, & rem in disputationem adductam, Sequitur ut respondentem quoque praecipia ex eodem Aristotele praescribamus, sed id faciemus breuissime: Officium itaque respondentis in his consistit: Primum diligenter attendat, ex quibus aduersarius probare nititur conclusionem falsam, caueatque ne causas false conclusionis, quae sunt propositiones in syllogismo concedat, sed eas si omnino false sint reiiciat, si ex parte, distinguat. Deinde ipsam collectionem totam animo intueatur, quae, si Dialectica non fuerit, reiicienda est, & monstrandum vitium. Tertio contra aduersarii personam subinde orationem flectat. Quarto contemnat ea, quae ab aduersario tanquam necessaria adducta sunt.

Sunt

Sunt & exercitationis praecepta communia
 opponenti & respondenti praescripta ab Aristo-
 tele, quibus instructi esse debent disputaturi, quo-
 rum praecipua recitabo. Primum assuescendum
 est argumentationes conuertere. Sic enim ma-
 ior nobis ad disputandum argumentorum sup-
 petet copia, & in paucis multas argumentatio-
 nes tenebimus. Est autem conuertere, conuersa
 conclusione in contradictoriam vel contrariam,
 & assumpta altera propositionum alteram euer-
 tere, quod quomodo fiat paucis explicandum
 est. Si igitur syllogismus conuertendus fuerit
 primae figurae, maior per tertiam euertetur, mi-
 nor per secundam, Ut, si quia omne honestum lau-
 dandum est, & omnis virtus honesta, Ideo om-
 nis virtus laudanda. Siquidem virtus quaedam
 laudanda non sit, siue omnis virtus est honesta,
 quoddam honestum non erit laudandum, siue
 Omne honestum est laudandum, quaedam virtus
 non erit honesta. Sed & omne honestum lau-
 dandum est, & omnis virtus honesta (sunt
 enim horum contradictoriae manifestè falsa)
 Stat igitur firma conclusio, omnem virtutem lau-
 dandam esse. Si syllogismus conuertendus
 fuerit secundae figurae, minor euertetur per pri-
 mam, & maior per tertiam figuram. Ut si quia
 nullum turpe amandum, & omnis voluptas est
 amanda, ideo nulla voluptas turpis est. Siqui-
 dem quaedam voluptas turpis, siue omnis volu-
 ptas

Conuer-
tere

alis conuersio
 t enim lib:
 de Nat: de.
 g: 157. &
 58.

ptas es
 Siue na
 non eri
 est, &
 (vtra
 est) Et
 volupta
 logismu
 minor in
 lus omni
 est, Ideo
 pis nullu
 pis est, q
 Crystallu
 lapis no
 est, &
 traditio
 igitur fir
 esse. Itaq
 conficere.
 dictorium
 sionis con
 eliciendu
 vno circu
 nere. Qu
 seq: a in
 autem r
 huius rai
 stis exen

ptas est amanda, quoddam turpe erit amandum.
 Siue nullum turpe amandum, quaedam voluptas
 non erit amanda, Sed turpe nullum amandum
 est, voluptas autem omnis amanda non est,
 (vtraque ex collatione contradictoria manifesta
 est) Ergo recte conuersa conclusio est, quandam
 voluptatem turpem esse. Si conuertendus syl-
 logismus fuerit tertiae figurae, maior in prima, &
 minor in secunda euertetur. Ut si quia Crystal-
 lus omnis lucidus est. Crystallus omnis lapis
 est, Ideo quidam lapis lucidus est. Nam si la-
 pis nullus est lucidus, siue Crystallus omnis la-
 pis est, quidam Crystallus lucidus non erit. Siue
 Crystallus non lucidus est, Crystallus quidam
 lapis non erit. Sed & omnis Crystallus lucidus
 est, & omnis Crystallus lapis (vtraque ex con-
 tradictorij falsitate conuincitur vera esse) Stat
 igitur firma conclusio, quendam lapidem lucidum
 esse. Itaque in eadem re sex argumenta licet
 conficere. Tria cum sumitur conclusionis contra-
 dictorium, & rursus tria, cum sumitur conclu-
 sionis contrarium. Nec vlla res potentior est ad
 eliciendum verum, quam subito & tanquam
 vno circulo positas eadem in re collectiones cer-
 nere. Quare non immerito Aristoteles τὰ ἀντί-
 σεσηπτα inter exercitij praecepta numerauit. Ut
 autem rudiores melius perspiciant conuersionis
 huius rationem, iam simplicius repetam, propo-
 sitis exemplis trium figurarum: iuxta quae faci-
 le erit

le erit omnes syllogismos conuertere. Nam similis est in omnibus colligendi ratio.

DE PRIMA FIGURA.

Quæritur, num omnis impietas sit fugienda. Concludatur affirmatiua thesis hoc modo :

Omne peccatum est fugiendum,
Omnis impietas est peccatum, Igitur
Omnis impietas est fugienda.

Hic si maioris & minoris contradictoria inueniuntur falsa, immota erit conclusio ex necessario veris. Per tertiam igitur figuram exploretur maior sumto contradictorio conclusionis, hoc modo:

Quædam impietas non est fugienda,
Omnis impietas est peccatum,
Quoddam igitur peccatum non est fugiendum.

Sed conclusio hæc manifeste falsa est, igitur eius contradictoria erit vera, Omne peccatum esse fugiendum. Per secundam exploretur minor seruata maiori principalis syllogismi, & assumto contradictorio conclusionis hoc modo:

Omne peccatum est fugiendum,
Quædam impietas non est fugienda,
Igitur, quædam impietas non est peccatum.
Conclusio est falsa. Igitur eius contradictorium erit verum, videlicet Omnem impietatē esse peccatum

peccatum. Hinc iam immota infertur prima conclusio. Nam si & omne peccatum est fugiendum & omnis impietas est peccatum: erit profecto omnis impietas fugienda.

DE SECUNDA FIGURA.

Queritur, num monachatus sit cultus Dei, concluditur negativa thesis hoc modo.

Nullus cultus Dei est hominis inuentum.

Omnis monachatus est hominis inuentum.

Ergo nullus monachatus est cultus Dei.

Hic si maioris & minoris contradictoria inueniuntur falsa, stabit immota conclusio. Exploretur igitur minor per primam figuram, hoc modo.

Nullus cultus Dei est hominis inuentum,

Quidam monachatus est cultus Dei,

Igitur, quidam monachatus non est hominis inuentum.

Sed conclusio est falsa. Nam nullo Dei verbo precipitur monachatus. Quare eius contradictorium erit verum, videlicet omnem monachatum esse hominis inuentum. Exploretur maior per tertiam.

Omnis monachatus est hominis inuentum,

Quidam monachatus est cultus Dei

Ergo, quidam cultus Dei est hominis inuentum.

G

Sed

Sed conclusio est falsa. Nam scriptum est frustra me colunt docentes doctrinas mandata hominum. Igitur eius contradictorium verum erit, videlicet nullum cultum Dei esse hominis inuentum. Hinc iam immota infertur conclusio prima. Nam si et nullus cultus Dei est hominis inuentum, & omnis monachatus est hominis inuentum, sequitur omnino nullum monachatum esse cultum Dei. Stat igitur firma prima conclusio.

DE TERTIA FIGURA.

Queritur, num aliqua voluptas sit licita, concludatur affirmatiua thesis hoc pacto.

Letari in Deo est licitum,

Letari in Deo est voluptas,

Igitur aliqua voluptas est licita.

Hic si maioris & minoris contradictoria inueniantur falsa, immota erit conclusio. Exploretur maior per primam figuram hoc modo.

Nulla voluptas est licita,

Letari in Deo est voluptas,

Ergo letari in Deo non est licitum.

Sed conclusio haec manifeste falsa est. Nam eius contradictorium praecipitur verbo Dei. Letamini in Domino & exultate iusti. Exploretur minor per secundam hoc modo.

Nulla voluptas est licita,

Letari-

Letari in Deo est licitum,

Ergo letari in Deo non est voluptas.

Sed conclusionis contradictorium est falsum, nam scriptum est. Abundantia leticiarum voluptus tuus, incunditates in dextera tua in perpetuum. Hinc iam immota infertur prima conclusio. Nam si & letari in Deo est licitum, & letari in Deo est voluptas: profecto firma stat conclusio, quod quaedam voluptas sit licita.

Eodem modo ex contrario conclusionis licet colligere. Ubiq; autem necessariorum principalis syllogismi ἀποτάσεων veritas ita non ostenditur, infirma redditur conclusio. Nam ex veris præmissis sequitur vera conclusio.

Cæterum huic conuersioni affinis est syllogismus, quem Aristoteles vocat, τὴν δὲ ἀδωάτου δειξίω, cum videlicet ex contradictorio enunciationis veræ cum altera ἀποτάσεων manifeste vera, conclusio colligitur aperte falsa, ex cuius falsitate interimitur propositionis veræ assumptum contradictorium, atq; deinde ponitur & infertur veritas propositionis prius negatæ. Verbi gratia pono hanc assertionem. Linea non est corpus. Sed hanc inficiatur aduersarius. contra quem ago sumto contradictorio propositionis veræ, cui adiungo in præmissis propositionem manifeste veram, ex quo infero conclusionem manifeste falsam, hoc modo.

Omne corpus habet tres dimensiones,

G 2

Linea

*Linea est corpus, Igitur
Linea habet tres dimensiones.*

*Sed conclusio est falsa. Igitur aliqua præmis-
sarum. Non autem maior cuius veritas est ma-
nifesta, igitur minor. Si minor falsa est, erit eius
contradictorium verum. Nam ea est lex contra-
dictoriarum, quod vna vera, altera sit falsa, &
econtra.*

*Aliud exemplum. Affirmo quandam volu-
ptatem esse laudabilem. Sed hanc negat aduer-
sarius, contra quem in hunc modum κτ̄ τλω̄ τ̄
ἀδωάτ̄ς δεῖξῑν ago:*

*Nulla voluptas est laudabilis,
Gaudere in Domino est voluptas,
Igitur gaudere in Domino non est lauda-
bile.*

*Sed conclusio est falsa, igitur aliqua præmis-
sarum. Non autem minor, ergo maior. Verum
quia impossibile est duas contradictorias simul
esse falsas, & hæc est falsa, Nulla voluptas est
laudabilis: necesse est hanc veram esse, Quæ-
dam voluptas est laudabilis. In hac argumen-
tandi via est quadruplex ratiocinatio, prima est
syllogistica, reliquæ tres enthymematicæ. In his
colligendi formis valde vtile est exerceri ado-
lescentes propositis varijs materijs. Nam non so-
lum inde promittitur argumentandi conciliatur,
verum etiam facultas quedam paratur, dextre
de rebus propositis indicandi.*

SECUN-

S E
thesi
tem a
quere
autem
maliu
sic per
confirm
ut que
accomm
nec ne,
tam pot
quam pe
rint, la
loy. Ira
serit sui
Item, n
magis
nitere &
scriptur
fædam
magis
quisque
tur. It
se posse
maiest
risque
talis es
sive ips

SECUNDVM præceptum est, ad omnem thesin, hoc est ad vtramq; contradictionis partem argumenta spectare, vnde fiet & simul in querendo & respondendo exercitissimus, Sunt autem problematis cuiusq; duæ theses vna affirmatiua, altera negatiua. Argumenta autem quæ sic per collationem ad vtramq; quæstionis partem confirmandam adhibentur, παρόλληλα dicuntur, vt quæ inuicem comparata thesibus, problematis accommodantur. Sit problema, Deus irascatur nec ne, Sit argumentũ primum non irasci, quia si tam potens irascitur, perire mundũ oporteat, postquam potentes qui sunt homines, cum incanduerint, late populantur omnia. Et huius παρόλληλον, Irasci Deum, quia vrbes incendio totas hausit subito, & mundum totum diluuiò obruerit. Item, non irasci, quia commoueri non possit. Et παρόλληλον huius, commoueri posse, quia & pœnitere & incendi & inflammari, & ira furere scriptura docet. Item, non irasci, quia rem tam sædam, ne sapientes quidem in se admittant. Et παρόλληλον ex eodem genere, irasci, quia optimus quisque indigna maxime re, maxime commouetur. Item, non irasci: quia credere non possit, ledi se posse ab vllò. Et παρόλληλον huius, irasci, quia maiestatem suam summam apud homines à plerisque violari & minui videat. Hæc exercitatio talis est, vt siue cogere velis alium disputando, siue ipse vim effugere, plurimũ habeat momenti.

TERTIVM præceptum est, ut ad ea quæ sepiissime incidunt problemata, argumentorum copia instructi simus.

QUARTVM, ad omnem disputationem tria afferamus, principia, hypotheses, & normam communem argumenti struendi. Principium est lux mentis & oculus. Hypothesis est fundamentum rei & ipsa res, Communis norma argumentandi est syllogismus.

QVINTVM, ut rerum primarum, quas maxime in vita iactari & disceptari videmus definitiones teneamus. Ubi enim definitio morbi tenetur, iactum est fundamentum ad omnem disputationem medicam, & sic de alijs.

SEXTVM, tenere oportet locos communes, per quos differere licet ad multa problematum genera, sepe enim accidit ut ex vno loco communi, multas hypotheses colligere liceat.

SEPTIMVM, Locus communis potius quam syllogismus memoriæ mandandus est.

OCTAVVM. Deducere vnam propositionem in plures, quod quomodo fiat Rodolphus in secundo de inuentione optime docuit.

NONVM, Ad vniuersi generis questionem, reuocare questionem positam. Nam ita ex vna multas facere licebit. Ornatissimæ enim inquit Cicero orationes hæ sunt, quæ latissime vagantur; & à priuata & singulari controuersia, ad vniuer-

vniversi generis vim explicandam se confert, vt hij qui audiunt, natura & genere, & vniversa re cognita, de singulis statuere possint.

DECIMUM, Res in disputationem propositas ad sua κειτήγια reuocare oportet. Sunt autem κειτήγια pro rerum natura varia, & quatuor à Platone & Plutarcho numerantur. Nam earum rerum, quæ acie mentis sola cernuntur & intelliguntur, κειτήγιον est ἡ νόσις, quæ est earum rerum perceptio, quæ mente sola percipiuntur, hoc est communium sententiarum, seu communium principiorum ἀβληψις, quam non docemur, sed cognitam circumferimus & accommodamus problematis, quando in hanc vel illam partem feretur sententia, adhibita demonstrationis regula. Nam cum hæc νόσις sit lumen rationis vt Plato inquit, eadem perspicimus rerum ordinem & consequentiam, quæ quia plus acuminis requirit, accedit Dialectica, quæ huius ordinis & consequentiæ facultatem iuuat. Huic κειτήγιον totam moralem Philosophiam atque ipsam Dialecticam subijcio. Deinde earum rerum, quæ sub sensus cadunt & sensibus percipiuntur, κειτήγιον est ὁπίσις, seu δόξα, quo vniversa quæ αἰδντὰ, hoc est sub sensus cadentia appellantur, reuocanda sunt. Hoc κειτήγιον καὶ συμπερατήγιον vniversalem experientiam parit, Unde vniversale pronunciatũ statuitur, ex quo postea de particularibus indicandum est. Huic Physicã subijcio

subijcio & cognatas artes. Hoc enim pronunciatum: Quicquid pulmonem habet spirat, non est notum per se, sed per inductionem, Vnde vniuersale collectum est. Atque ita de alijs in Physica & Medicina. Porro inter hæc duo κριτήρια, νόσιον & αἰσιν, Plato tertium collocat, nimirum διάνοιαν, quod circa res Mathematicas versatur, quæ partim mente, partim sensu percipiuntur. Nam vt Mathematica sine sensibus intelligi non possunt, ita sine intelligentia demonstrari nequeunt. Unde διάνοια talis æstimatrix rerum est, quæ ex particulari siue vno siue pluribus, fert sententiam de communi pronunciatum, ex quo rursus de omnibus particularibus eiusdem generis fit iudicium. Ut cum Mathematicus pingens circumulum, ostendit in eo omnes lineas à centro ductas ad circumferentiam, esse æquales: mox arripit discens commune pronunciatum, ex quo deinde fert sententiam, adhibita demonstrationis regula, de alijs particularibus circulis. Atque hæc causa est cur putantur demonstrationes Mathematicæ euidetiores esse, quam Ethicæ, aut Physicæ: Quartum κριτήριον est ἐκασία, hoc est similitio seu effectio. Versatur enim circa rerum fabricandarum imagines, ad quas respicit artifex dum opus extruit. Hæc κριτήρια memoriæ commendanda sunt, & singulæ res suis κριτήριois subijciende & per illa dijudicande sunt.

Plutarchus in Platonicijs questionibus hæc

κριτή-

κειτήρια recitat, quæ dicit nobis esse à Deo data
 νοδν μὲν τῆς νοητῆς, διάνοιαν ὃ τῶ μαθηματικῶν,
 πίστιν δὲ τῆς αἰσθητῆς εἰκασίαν τῶ εἰκόγων καὶ τῆς πρὸς
 τὰ εἰδωλα.

DE EXEGETICA
 METHODO.

Cum de exegetica Methodo dicturus sum
 video me operæ precium facturum, si hanc
 partem in quatuor membra distinxero, ut pri- 1
 mum contineat formas interpretandi authores.
 Alterum, ea quæ fusiùs ab eloquentibus homini- 2
 bus sunt exposita, ad Dialecticam breuitatem,
 & formas argumentationum Dialecticas cer-
 tam rationem ac viam reducendi præscribat. Ter- 3
 tium, Methodum examinandi ea, quæ tradita
 sunt præscribat. Quartum, membrorum Metho- 4
 dum ediscendi quæcunque memoria digna vide-
 buntur, commonstret.

DE PRIMO MEMBRO.

Ratio interpretandi authores non simplex est,
 Sed ut plures sunt interpretationum fines, ita &
 plures formæ sunt. **A**UT enim verba spectan-
 tur & phrasæ, & est interpretatio Grammati-
 ca, quæ consistit in verborum & phrasium ex-
 plicatione. **A**UT summa cura rerum est, & in-
 terpre-

interpretatio est Dialectica. Dialectica enim ars arbitra & aestimatrix rerum est. AVT accidentia verborum & rerum spectantur, & est Rhetoricum interpretandi genus. AVT hac omnia simul spectantur, & interpretationis genus triviale dicitur. Hac genera ita adhibenda sunt, ut prudens interpres uiderit commodum fore suis auditoribus, & professio efflagitare videtur. Magna illae professiones, Theologia, Mathematica, Iurisprudentia, Physica, Ethica, rerum potissimum curam habere debent, quas commode tractari doctissimi quique hac via iudicant. Si generalis uniuersa declaratio, summaque rei tractandae comprehensio praecedat. Si hanc generalem comprehensionem, seu summam, sequatur specialis distributio partium. Si hanc comitetur membrorum explicatio, simplicium quidem per Methodum didascalicam. Compositorum vero per Methodum probabilem & demonstratiuam. Si confitentur illorum, qui contra sentiunt opiniones, Si denique ordo contextus, optimus docendi magister, adhibeatur.

DE SECVNDO MEMBRO.

Hic omnium primum tenenda sunt orationum discrimina. Nam dialectica alij orationis generi, aliud instrumenti genus adhibet. Est itaque omnis oratio vel expositio tantum, vel argumentatio, vel mixta expositione & argumentatione.

Expo-

Expo-
plicat.
tio est
efficer
narrat
fuerit
oratio
quasi et
appare
hac, P
et temp
dam ges
storum.
pita, q
absolut
nibus,
tra def
Prudent
membra
hibenda.
gratia co
Tempus
examine
mentati
maior v
principa
gument
argumen
questio

Expositio est oratio, quæ solū dicentis mentem explicat, nullo quo fides fiat adhibito. Argumentatio est oratio, per quam is qui dicit fidem conatur efficere. Mixta est, in qua partim exponuntur seu narrantur res, partim probantur. Si itaq; oratio fuerit expositio tantum, Dialecticus quantumuis oratio longa fuerit vniuersam reuocabit ad sex quasi elementa detractis ornamentis, vt nuda appareat rei expositio. Sunt autem elementa hæc, Persona vna pluresue, locus vbi gestum, & tempus quo gestum negocium sit, modus quidam gesti negocij. His sextum accedit causa gestorum. Quoniam autem hæc præcipua sunt capita, quæ expositionem perficiant, Dialecticus absolutam eam indicabit, quæ constat ex his omnibus, itemq; ex ijs quæ ad illa referuntur. Contra deficientem, quæ alicuius illorum indiget. Prudentiæ est narrantis, videre vbi omnia hæc membra adhiberi necesse est, & vbi non sunt adhibenda. Hæc elementa versiculo hoc memoriæ gratia complecti soleo. Res, Persona, Locus, Tempus, Modus, Aetia narrant. Atque hæc de examine expositionis sint dicta. Porro in argumentatione maiores ingenij vires requiruntur, maior vsus, maiorq; cura. Primum enim quæstio principalis inuenienda est, si latet. Secundo, argumenta sunt inquirenda. Tertio, reddenda sunt argumenta inuenta suis locis & accommodanda quæstioni. Postremum indicandum est de inuentis

idque

idque tum ex arte vnde sumta est quæstio, tum ex Dialecticis normis, quæ regant animum ne fallatur iudicium. Quomodo autem inuenienda sit quæstio, docet Rodolphus in Secundo libro de Inuentione. In oratione enim habente aduersarium, ex contradictione altercantium nascitur quæstio. Ubi aduersarius ex aduerso non respondet, vt in continente oratione hæc tria coniuncta: negocium, personæ, conatus, monstrant quæstionem. De quâ re Rodolphus præ alijs consulendus est. Postquam autem inuenta est quæstio, argumenta quærenda & inuenienda sunt: qua in re præcipua Dialectici virtus se prodit. De hac itaq; re nunc præcepta subiicienda sunt, vt inquirentis laborem nonnihil minuamus. dulcior enim fit optimorum authorum lectio, quando vis nexusque rerum penitus peruidetur. In primis itaque hoc sciendum est, quod magni authores in splendidioribus scriptis, tametsi Dialecticam vt normam rerum intuentur: tamen ordinem illum vt liberiores negligunt sæpe, interdum à proposito non ordiuntur, neq; concludunt, Assumptiones sæpe ad rationem probationemq; traducunt, vt difficillimum sit nonnunquã eorum argumentationes ad eum ordinem, qui naturalis & Dialecticus est, reuocare. Verum si Dialecticus suo munere rite perfungi velit, omnia illa retexet, & quæ quasi in campo amplissimo expatiantur, & disperguntur, in carceres Dialecticos includet,

exa-

*examinabit, approbabit : quod quomodo fiet bre-
 uiter explicandum est. Sit ergo hæc prima re-
 gula. Cum inuenerimus quæstionem, quicquid
 id est quod pro ratione positum est, si vna pro-
 positio fuerit, adhibendum est quæstioni, Enthymemaque constituendum : cuius antecedens erit
 ratio posita, consequens vero quæstionis proposi-
 tio. Secunda. Si plures erunt propositiones, tum
 adhibendæ erunt altera alteri, videndumque an
 altera probetur per alteram. Tertia. Si altera
 probatur per alteram, quantum ad concluden-
 dam quæstionis propositionem attinet, vna est ar-
 gumentatio, ordine tamen probandi plures.
 Quarta. Si non probatur altera propositio per al-
 teram, sed vnaquæq; probat per se quæstionem,
 plures erunt argumentationes. Quinta. Quod
 si nec altera alteram probat, vel erunt plures
 vnius argumentationis propositiones (scilicet
 maior & minor) vel plurium propositionum
 probationes. Haud enim raro vsu venit, proba-
 tiones propositionum poni loco propositionum.
 Sunt autem propositiones, quibus quæstio in hanc
 vel illam partem confirmatur. Sexta. Si fue-
 rint vnius argumentationis probationes, in qua
 maior vis est, primo loco collocanda est, in qua
 minus virium, secundo, et conclusio erit syllogisti-
 ca. Septima. Si plurium propositionum fuerint
 probationes, singulæ probationes suis sunt propo-
 sitionibus accommodandæ, Atq; ita in Enthymema-
 tici*

matis vel syllogismi formam reuocanda.

Octaua. Sæpe etiam hoc usu venit, questionem & probationem vnius quasi propositionis formam obtinere: Sed Dialecticus hæc indicabit, & diuellet probationem à questione.

Nona. Fit sæpe quod argumenta quasi puncto notentur, quæ Dialecticus complebit, & vocabit in iudicium.

Decima. Una sæpe propositio multa media continet, quibus questio aliqua est probanda, verum illa retexet Dialecticus. Ubi autem adulescentes artis differendi Studiosi hæc præcepta perceperint, debent etiam cognitæ formas argumentationũ habere, quibus oratores vtuntur. Vnde non tantum iudicium formare in iudicandis aliorum scriptis discunt, verumetiam quandam viam ornatius argumentandi, ac argumenta illustrandi consequuntur. Quare breuiter potissimas oratoriarum argumentationum formas subiiciã, quas postea ad regulas præscriptas examinare non erit difficile. Oratoriarum itaq; argumentationum alie perfectæ sunt, alie imperfectæ. vtrunq; genus in expressum & implicitum diuiditur. Perfecta & expressa argumentatio oratoribus & in x̄t̄e n̄a dicitur: & est syllogismus Categoricus constans quinque partibus, propositione maiore ratione maioris vna pluribusue, propositione minore, eiusdem ratione vna vel pluribus, & conclusione: quæ sæpius omittitur, quia est propositio

positio
homin
euer
les. i
primu
muner
tur. N
audiu
essens
mus. pe
postqu
in ceter
cienda s
discimus
existunt
tur virt
exerciti
ior, Secu
minoris r
primum i
& minor
nibus no
proposito
argumen
stat par
implicit
titur me
tatē. Qu
guberna

positio probanda. Sit questio, an virtus cuiquam hominum insita sit natura? Ad hanc questionem euertendam hoc vsus est Epichiremate Aristoteles. 1. Quæ nobis à natura tributa sunt, eorum primum facultates accepimus, postea vero officijs muneribusq; fungimur. 2. idq; in sensibus cernitur. Neq; enim ex eo quod aut aspeximus, aut audiuius, sensus accepimus. At cum iam eorū essemus compotes eis vsi sumus, non cum vsi essemus, percepimus. 3. At vero virtutes accepimus postquam prius aliquid à nobis actum est. 4. quod in cæteris quoq; videre est artibus. Quæ enim faciendæ sunt cum didicimus ea, tum cum agimus discimus maxime. Veluti homines tum architecti existunt maxime, cum ædificant. 5. Moralis igitur virtus non naturaliter nobis ingenita est, sed exercitijs cõparatur. Hic primo loco ponitur maior, Secundo ratio maioris. Tertio minor, Quarto minoris ratio, Quinto conclusio. Hic Dialecticus primum inquireret propositiones necessarias maiore & minorem. deinde ex illis & earum probationibus noua argumenta constituet: quod quia in proposito argumento est facile, omittam. Perfecta argumentatio sed implicita, similiter quinq; constat partibus. Verū quia medium hic occultatur, implicita dicitur. Alia enim verborū forma repetitur medium in minori, vt oratio recipiat varietatē. Quod in certū finē fertur, aliqua prouidentia gubernatur. Nihil enim quod casu aut temeritate fertur

fertur, aliquam destinata[m] metam spectat. At
 vniuersus hic mundus in certum scopum dirigi-
 tur, quem assequi laborat perpetuo. Quemad-
 modum vicissitudo temporum, ortus & occasus
 siderum, ordinatae illae orbium circumuolutiones
 ac poenae ingentium scelerum testantur. Relinqui-
 tur ergo hunc vniuersum orbem, quodam supre-
 mae mentis consilio gubernari ac regi. Hac est
 forma superiori similis, nisi quod hic & medius
 & maior terminus varietate sermonis teguntur.
 Dialectici ergo est muneris, detracta varietate
 rem nude proponere, & in iudicium vocare. Im-
 perfecta argumentatio, seu ἁπλοῦς imperfectum
 est, in quo aliqua harum quinque partium de-
 sideratur. nunc enim maior, interdum eius pro-
 batio, nonnunquam minor, vel eius probatio ab-
 est. Quo autem plures desiderantur partes, eo
 est imperfectius ἁπλοῦς. Hic quoque admo-
 nendum duxi, sex modis conclusionem variari.
 Nunc enim simpliciter concluditur, nunc per ἰσο-
 δωμίαν. Nunc κατὰ τὸ ἐναντίον, nunc per contrari-
 um, nunc per id quod conclusionem necessario se-
 quitur. Interdum per schema aliquod Rhetori-
 cum. Simpliciter concluditur, cum Dialectico mo-
 re concluditur: ut, quod nihil agit expers virtu-
 tis est. Deus Epicureorum nihil agit. Ergo De-
 us Epicureorum expers virtutis est. Hac con-
 conclusio simpliciter illata, per ἰσοδωμίαν hoc mo-
 do variatur. Ergo numen Epicureorum nullis
 hone-

Modi concludendi
 sex.

honesti.
 Quicquid
 bernat.
 si mu-
 aliqua
 dendi
 longior
 contrari-
 contrari-
 certum
 dus in ce-
 fortuita
 ca quada-
 conclusio
 Quicquid
 natur.
 mundo
 lectu pra-
 Quod feri-
 tur. Mu-
 saae Epic-
 pulchritu-
 per singu-
 licet, id
 alijs arg-
 ad inuen-
 sex concl-
 Rhetores
 Epichiren

honestatis actionibus claret. Per hypothesein sic. iii
 Quicquid in certum finem fertur, providentia gubernatur. Mundus in certum finem fertur. Ergo si mundus fertur in certum finem, providentia aliqua gubernari eum necesse est. Sed hac concludendi formula potissimum utuntur autores in longioribus & fusius tractatis argumentis. Per iv.
 contrarium concluditur, quando cum inficiatione contrarium conclusionis ponitur. Ut quicquid in certum finem fertur, consilio gubernatur. Mundus in certum finem fertur. Ergo mundus non fortuita temeritate, ut Epicurus somniat, nec Stoica quadam necessitate voluitur. Per id quod v.
 conclusionem necessario consequitur, hoc modo. Quicquid in certum finem fertur, consilio gubernatur. At mundus in certum finem fertur. Ergo mundo praeest numen quoddam mente & intellectu praeeditum. Per schema Rhetoricum sic: vi.
 Quod fertur in certum finem, consilio gubernatur. Mundus in certum finem fertur, Ergo tu insane Epicure pugnas cum natura & negas hanc pulchritudinem consilio aliquo gubernari? Ita per singula schemata fere conclusionem variare licet, idque non tantum in syllogismo, sed etiam in alijs argumentandi formis. Nec parum inuenit ad inuenienda & tractanda argumenta, in his sex concludendi formis se exercere. Utuntur & Rhetores idque saepissimè praepostero syllogismo seu Epichiremate, quale est illud Socraticum. firmiter sen-

ter sensum esse aliquem post hanc vitam mortuis statu, Sic sapientissimi quique sibi persuaserunt, quorum sententia vera sunt & probanda. Primo loco hic ponitur conclusio. Secundo minor. Tertio maior. In oratione Demosthenis secunda Olynthiaca, tale huius formae exemplum habes. Si quis existimet Philippum violentia illa, qua loca, portus & huiusmodi inuadit, imperium obtenturum esse, haud leuiter errat. Quando enim beneuolentia res constituuntur, ac laborum socijs non desunt sua praemia, homines in officio retinentur. Verum cum malitiose & auare & violenter aliquis rem gerit, leue erratum omnia labefactat & dissoluit. Non est enim o viri Athenienses, quod existimetis quenquam, qui periurio, iniuria, & mendacio res gerit, firmum stabileq; habiturum regnum. Quemadmodum enim in nauigijs alijsque aedificijs accidit, quod si firma sint futura, firmamentum firmum habeant, Quod si non habuerint, cito ruitura sunt. Sic etiam actionum principia & causas veras & firmas esse oportet, id quod nequam in rebus quae a Philippo geruntur, perspicitur. Hic primo loco conclusio ponitur. Secundo antithesis maioris. Tertio maior. Quarto maior repetitur per attentionem. Quinto confirmatio maioris. Sexto loco minor ponitur. Est & hoc dignum obseruatione, syllogismos plures apud Oratores sibi mutuo implicari & intertexti: quod fit

fit ubi
tur ad
ceronis
quod a
i. Ne
tus apt
nia. 2
gitatio p
certi, nu
rum sibi
nem terr
tis aut e
quid acci
santi qui
4. Qui
quo euig
quidem
in eo stat
neque mi
tem ne m
an exiliu
Mors ter
extingu
potest.
quasi ci
qui om
ducunt
omnes
tuae li

fit ubi duo vel plures syllogismi simul adhibentur ad idem probandum. In tertio paradoxo Ciceronis, pulchrum huius rei exemplum extat, quod ascribam, & partes numeris distinguam.

1. Nemo potest non beatissimus esse, qui est totus aptus ex sese, quique in se vno sua ponit omnia. 2. Cui autem spes omnis & ratio, & cogitatio pendet ex fortuna, huic nihil potest esse certi, nihilq; quod exploratum habeat permansurum sibi ne vnum quidem diem. eum tu hominem terreto, si quem eris nactus istiusmodi mortis aut exilij minis. 3. Mihi vero quia quicquid acciderit in tam ingrata ciuitate, ne recusanti quidem euenerit, non modo non repugnant.

4. Quid enim ego laboravi, aut quid egi, aut in quo euigilauerunt curæ & cogitationes meæ? Siquidem nihil peperit tale, nihil consecutus sum, vt in eo statu essem, quem neque fortunæ temeritas, neque inimicorum labefactaret iniuria. Mortem ne mihi minitaris, vt omnino ab hominibus: an exilium, vt ab improbis demigrandum sit? Mors terribilis est his, quorum cum vita omnia extinguuntur, non his quorum laus emori non potest. Exilium autem terribile ijs, quibus quasi circumscriptus est habitandi locus, non his qui omnem orbem terrarum vnâ urbem esse ducunt. 5. Hæ miseriæ, hæ ærumnæ premunt omnes, qui te beatum, qui te florentem putas. tuæ libidines te torquent, tu dies noctesque

cruciaris, cui nec satis est, quod est, & id ipsum quod habes, ne non diuturnum sit futurum times, te conscientia stimulant maleficiorum tuorum, te metus exanimat iudiciorum atque legum, quocumque aspexisti ut furie, sic tuæ tibi occurrunt iniuriæ, quæ te respirare non sinunt. 6. Quamobrem ut improbo, stulto & inertî nemini bene esse potest, Sic bonus vir & sapiens, & fortis, miser esse non potest. Hæc Cicero. facilis autem erit resolutio cognitis propositionibus probandis, quæ sunt hæc duæ: Prior, sapiens & bonus est beatus, & improbus est miser. Primo loco ponitur maior primæ. Secundo maior secundæ. Tertio loco minor primæ. Quarto eiusdem probatio amplificata per distributionem. Hoc loco meminisse oportet, quemadmodum & Agricola monet, sæpe Oratores pro Uniuersalibus propositionibus ponere singulares, ut sic magis vulgi aures, & animos oratio feriat. Dialecticus hic dixisset, Sapiens & probus totus aptus ex sese est, & in se vno sua ponit omnia, Sed Cicero singularem, quæ ex hac videbatur sequi, ponere maluit. Quinto loco pro minore secundæ, quæ esset hæc: Stultus & improbus omnia in rebus fortunæ ponit, ponitur eiusdem probatio per distributionem. Ubi etiam singulares propositiones, pro uniuersalibus ponuntur. SEXTO. Conclusio secundi Syllogismi primo loco: Primi vero secundo collocatur, & ambæ per collationem

nem
quem
sape
est
lectio
consta
posicio
confirm
vnam p
probana
sio dici
vel min
tio erit
Expoliti
nem,
bet: sit
um.
rendis.
immo on
nes ab
Reipub.
dulgent
ministr
erarij
tur m
vrbes
euertit
libidin
ne, lati

nem inferuntur. Hoc genus Epichirematum, quemadmodum & alia argumentorum forma, saepe per subiectionem variatur & exornatur. Est & forma argumentandi Oratoria, quae collectio vocatur. hac rationibus & expolitionibus constat, quae in quinque partes distributa est, propositionem, rationem unam pluresue, rationis confirmationem, unam vel plures: expolitionem unam pluresue. Propositio hoc loco est quaestio probanda. Cum enim primo loco ponitur, propositio dicitur, cum concluditur, conclusio. Ratio, vel minor syllogismi erit, vel maior. Confirmatio erit praemissae maioris vel minoris probatio. Expolitio schemate ornat & locupletat rationem, & interdum alicuius praemissae vim habet: sit tale exemplum. 1. Fugiendum est ocium. 2. Est enim turpis vacatio à rebus gerendis. 3. Mors & viui hominis sepultura, immo omnium malorum sentina pessima, homines ab officio auocans. 4. Quod est totius Reipub. perniciosissima pestis. Ubi enim ocio indulgent magistratus, non potest nisi pessime administrari Respub. negliguntur leges, cessat cura aerarij publici, non fiunt iudicia, non corriguntur malefacta, contemnuntur studia, corruunt vrbes, Breuiter vniuersa Respublica funditus euertitur. Ubi in ocio viuit vulgus, ibi plane ex libidine viuitur, vitia perpetrantur, caedes, rapinae, latrocinia, donec ex ocio tota Respub. eversa

Ocio

iacet, nemine opem supplici ferente : Contra vero optime ea constituta est Respub. ubi suo quisque officio fungitur : Magistratus curat obseruari leges, populus obtemperat, vigent honesta studia & moribus viuunt optimis. 6. Quemadmodum enim ager si ociosus iacet, non solum nullum producit frugem vtilem, sed præter tribulos & vrendam filicem producit nihil. Sic fieri non possit quin humanus animus vel præstantissimus ex ocio fiat pessimus. 7. Scipio Aphricanus vir prudentissimus, ne vnquam indulgeret ocio tantillum, maluit lapillos in ripis colligere, quam nihil agere. Apud Athenienses erat capitale ocium, cogebanturq; ciues ocij sui publicam reddere rationem. Apud Ouidium legis Aegistum factum adulterum ex ocio. 8. Marci proinde Varronis sententia videtur mihi in primis laudanda, qua docet nihil agendo homines discere male agere. In hac collectione primo loco ponitur propositio. 2. Ratio. 3. Confirmatio. 4. Exornatio, seu noua quedam argumentatio. 5. Alia exornatio, & argumentum à contrarijs. 6. Exornatio à simili. 7. Exornatio per historias & exempla. 8. Autoritates & *ῥῆται*.

Est & obseruanda enumeratio Rhetorica duplex, quam Dialectici inductionem vocant. Prima eius forma est, cum summam rei proponimus hoc modo. Tres sunt res, quæ homines in vniuersum ad maleficia solent impellere, Auaritia,

tias, et
me fu
lucebi
uit. N
tari.
differ
Orator
ne arg
nis spec
terur
mosthe
plexione
uisti. Si
Si nesci
Hec qu
ex conti
duos s
Oratore
quare v
magnam
Quid ita
nium su
am per
quanto
hil bab
doctrin
ita? N
que reb
compos

tia, Ambitus, & Luxuria. Hic Roscius minime fuit auarus, nulla ambitus indicia in eo re-
 lucebant, nec vnquam ob luxum malè audi-
 uit. Non potest igitur maleficium Roscio impu-
 tari. Alia forma à Dialectica inductione non
 differt, quare exempla omitto. Utuntur &
 Oratores complexione, quæ est vt dicunt bicor-
 ne argumentum, vehemens sane argumentatio-
 nis species, quæ vtrunque aduersarium sternit, al-
 ter utrum siue firmauerit, siue negauerit. De-
 mosthenes contra Aeschynem hac vsus est com-
 plexione. Sciisti quod erat futurum, aut nesci-
 uisti. Si sciisti in culpa es, quod non admonuisti.
 Si nesciisti, cur nos ignorantie condemnas?
 Hæc quia semper constare debet, si erit firma,
 ex contrarijs immediatis, facile reuocabitur ad
 duos syllogismos. Submissione vtuntur etiam
 Oratores, in qua quis à se ipso petit rationem,
 quare vnumquodque dicatur. Ut Maiores nostri
 magnam Oratorie operam dare voluerunt. 2.
 Quid ita? quod recte intellexerunt ea studia om-
 nium summe esse appetenda. 3. Cur id? quoni-
 am per ea tanto plus alijs hominibus præstamus,
 quanto homines brutis. 4. Qui hoc? quod ni-
 hil habent ingenia in hominibus constans, nisi ea
 doctrina & arte excolantur. 5. At quid
 ita? Nam cum Oratorum præceptis quibuscun-
 que rebus ordo detur, fit vt ingenia ad ordinem
 composita, nihil tumultuarium, nihil præceps,

dilemma

nihil confusum, præruptum, hians, nihil intempestivum producant. Primo loco hic ponitur propositio probanda. 2. Eius probatio. 3. Rationis confirmatio. 4. Confirmationis ratio. 5. Huius rationis probatio. Unde facile est Dialectico quatuor Enthymemata constituere, eaq; ad syllogismorum normam exigere. Sunt & aliæ Oratorum argumentandi formæ, quas omitto, quia ex his quæ dicta sunt facile iudicari possunt. His itaque argumentationum formis cognitis, & regulas quas supra tradidi, ubi accesserit lectio frequens, & styli exercitium, facile erit Rhetorica argumenta ad suos fontes revocare, atque quæstioni propositæ accommodare. Quantum ad iudicium attinet ubi forma argumenti proposita fuerit, ars primum consulenda est, unde quæstio sumta est. Deinde videndum an ex firmis aliquibus artis principijs, vel ex hypothesebus conclusis ex principijs, propositio probans sit sumta. Si non fuerit inde sumta, videndum an aliquid absurdi sequatur, si concedatur quæstio, & rursus si quid commodi. Deinde iudicandum est etiam an propositiones instituantur iuxta Dialectices præcepta: quæ præcepta sunt viæ iudicandæ, probandæ & improbandæ quæstionis.

DE TERTIO MEMBRO.

Postquam de formis interpretationis brevissime
me

me dict
di ea qu
ergo T
cum &
partita
Alteru
mum p
nis dup
mirum
omnia q
Profodia
naturali
vnum pl
rit natu
In orati
due vo
tota Ora
gularum
amine co
grum sen
seos & v
da est p
patria.
dico, vt
tur, se
matice
iudicar
ris, qui
oration

me dictum est, ordo postulat, ut via examinandi ea quæ tradita sunt, aperiatur. Constituatur ergo Triplex examen. Grammaticum, Dialecticum & Rhetoricum. Grammaticum rursus tripartitum est. Unum singularum dictionum. Alterum orationis seu constructionis. Postremum phraseos seu linguæ. In examine dictionis duplex adhibenda est consideratio, vocis nimirum & significationis. In voce spectanda sunt omnia quæ Orthographiam, Etymologiam & Prosodiam attingunt. In significatione, utrum naturalis sit significatio, vel non naturalis. utrum unum pluram ex æquo significet. Et si non fuerit naturalis, explicanda est ratio deflexionis. In orationis, seu constructionis examine, tantum duæ voces coniungenda erunt paulatim, donec tota Oratio complebitur, & quærenda est singularum connexionum ratio. In phraseos examine coniungenda sunt tot voces, quot ad integrum sensum requiruntur, ac primum vis phraseos & usus explicandus est. Deinde conferenda est phrasia Græca cum Latina, utraque cum patria. Hoc triplex examen ita adhibendum iudico, ut non eadem præcepta quotidie repetantur, sed ut singulis mensibus uniuersæ Grammatices examen absolui possit. Ac utilissimum iudicarem si Pædotribæ singulis septimanis pueris, qui paululum in Grammatica promouerunt, orationem aliquam variandam, iuxta Erasmi præscripta

Examen

præscripta proponerent. *Dialecticum examen duplex est. Unum præceptorum artis, quæ eo ordine examinanda sunt quo traduntur. Alterum est cum Dialectica alijs rebus seu artibus adhibetur arbitra, ubi examen instituendum est iuxta præscriptum superiorum Methodorum. Rhetoricum examen, quod est verborum & rerum, petendum est ex Methodo Rhetorica, de qua ubi prius dixero de quarto membro, præcepta tradam.*

DE QVARTO MEMBRO.

Cum ipsa ars Dialectica rerum ordinem contemplatur & seriem, nulla erit via facilior ediscendi, quam si eundem ordinem sequaris. Puer igitur volens aliquid ediscere. Primum omnium rem bene intelligat. Deinde partes rei numeret, primum maiores, deinde minores. Tertio loco ordinem partium diligenter inspiciat. Quarto animadvertat exornationes rerum. Hoc ubi fecerit puer, plus quam dimidiam laboris partem se absoluisse sciat. qui contra faciunt, se misere citra magnam frugem torquent. Postquam autem hoc præscriptum secutus fuerit puer, in rebus cognoscendis, accingat se ad ediscendum iuxta dispositionis ordinem. Oratio Iunonis ad Aeolum in primo Aeneidos sit nobis exemplum, ut in facilioribus via monstrata, in difficilioribus quoq; spes sit.

Aeole

Aeole (namq; tibi diuum pater atque hominum rex

*Et mulcere dedit fluctus, & tollere ventos)
Gens inimica mihi Tyrrhenum nauigat æquor,
Ilium in Italiam portans, victosque penates.
Incute vim ventis submersasq; obrue puppes:
Aut age diuersas, & disijce corpora ponto.
Sunt mihi bis septem prestanti corpore Nymphæ:
Quarum, quæ forma pulcherrima, Deiopeiam
Connubio iungam stabili, propriamq; dicabo,
Omnes vt tecum meritis pro talibus annos
Exigat: & pulchra faciat te prole parentem.*

Hos vndecim versiculos primum intelligat puer, vt possit rem comprehensione quadam summaria complecti. Deinde partes numeret, quæ sunt quatuor: Exordium, Narratio, Propositio, Confirmatio: partiumque locos obseruet. Tertio loco ordinem primum recondat in mentem, quod est facile, cum sit hic naturalis ordo seruatus. Primo enim loco Exordium. 2. Narratio. 3. Propositio. 4. Confirmatio collocatur. Postremo loco attendat exornationes, quæ hic sunt fere nullæ, præter propositionis repetitionem & vehementiam. Hoc vbi sciet puer, primum ediscat duos primos versus, in quibus absoluitur exordium, prima orationis pars. Deinde duos proximos, tertium & quartum, continentem narrationem, quæ est secunda orationis pars.

Tertio

Tertio ediscat quintum & sextum versus continentes propositionem tertiam orationis partem. Ultimo loco ediscat reliquos quinque, qui ad confirmationem quartam orationis partem spectant. Hanc viam sequantur pueri in omnibus alijs scriptis. Verum maturiores, quibus est maior rerum cura quam verborum, illas maiores partes obseruent, & experientur se nullo alio artis memoratiuæ adminiculo indigere. Si fuerit prolixior oratio, partes vel numeris vel literis notentur, & postea tanquam depositum repetatur à singulis literis, quod illis erat commendatum. Iuuat & hoc in primis memoriam, si quotidie aliquid ediscas, & illud mox sequenti die à te ipso reposcas. Sæpe recordari, medicamine fortius omni.

DE METHODO RHETORICA.

PERSEQUI Uniuersam Methodum Rhetoricam nimis longum esset, quare de Methodo singularum partium Orationis Rhetoricæ pauca quedam præcepta colligam. Sunt autem Orationis Rhetoricæ partes. Exordium, Narratio, Diuisio seu Propositio, Confirmatio, Confutatio & Peroratio. Quantum ad totius orationis corpus attinet, hic seruabitur ordo partium, quem enumeratio posita monstrat. Iste enim ordo naturalis est.

*est. Interdum tamen hic ordo mutatur : Cum
causæ necessitas mutationem efflagitare videtur.*

DE METHODO EXORDII.

*Omne exordium ex quatuor maxime compo-
ni videtur. Expositione, Ratione, Redditiōe &
Comprobatione. Expositio hoc loco est oratio,
quæ cum ab aliquo eorum locorum, qui ad inuen-
tionem pertinent inueniatur, aut docilem aut be-
neuolum, aut attentum facit auditorem. Ratio
est oratio accommodata expositioni, per quam
id quod expositum est, facile confirmatur. Red-
ditio est breuis comprehensio eius quod exposi-
tione & ratione conficitur, & totius rei aperta
propositio. Comprobatio est redditiōis causa,
quæ quidem rem totam manifestius tangit. Ve-
rum hic scire oportet, quod autores interdum non
sunt contenti vna expositione, nec vna ratione,
redditiōe & comprobatione, sed interdum plu-
res adhibent. Ut autem hac vniuersa res clarius
intelligatur, Exordium Ciceronis pro Marco Mar-
cello subiungam, partesq; enumeratas ostendam.*

*1. Diuturni silentij Patres conscripti, quo-
eram his temporibus vsus, non timore aliquo,
sed partim dolore, partim verecundia finem ho-
diernus dies attulit, idemq; initium quæ vellem
quæq; sentirem meo pristino more dicendi. 2.
Tantam enim magnitudinem, tam inusitatam
inauditamq; clementiam, tantum in summa po-
testate*

potestate rerum omnium, modum, tam denique incredibilem sapientiam, ac pene diuinam tacitus præterire nullo modo possum. Marco enim Marcello vobis Patres conscripti Reipub. reddito, non solum illius, sed etiam vocem meam & auctoritatem vobis & Reipub. conseruatam & restitutam puto. 3. Dolebam enim Patres conscripti, & vehementer angebar, cum viderem virum talem, qui in eadem causa, in qua ego, fuisset, non in eadem esse fortuna, nec mihi persuadere poteram, nec fas esse ducebam, versari me in vestro veteri curriculo, illo æmulo ac imitatore studiorum nostrorum, atque laborum quasi quodam socio à me & comite distracto. 4. Ergo & mihi & pristinae vitæ consuetudinem Caesar interclusam aperuisti, & his omnibus bene de Repub. sperandum, quasi signum aliquod sustulisti. 5. Intellectum enim mihi quidem in multis, & maxime in me ipso, & paulo ante in omnibus cum M. Marcellum Senatui Reipub. concessisti, commemoratis præsertim offensionibus, te auctoritatem huius ordinis, dignitatemq; Reipub. tuis vel doloribus, vel suspicionibus anteferre. Hic primo loco ponitur Expositio sensu quidem multiplex, Compositione orationis omnino simplex. 2. Ponuntur rationes expositionis. 3. Adijciuntur rationes, quibus verecundiam & dolorem silentij fuisse causam ostendit. Quarto loco sequitur redditio, expositioni

tioni &
causæ in
tissima e
nis Comp
cero etia
aureo ve
nisi valde
Porro
pertinent
formam sp
dium mon
tur. 2.
causam co
sed ex ip
sunt. 3.
cua & a
ita perfici

METE

In narr
mum, que
formæ. T
optima na
struendæ
narration
Exegetica

D E

tioni & primæ rationi accommodatior, & totius causæ, in qua de laudibus agitur Cesaris, apertissima expositio. Quinto loco sequitur redditionis Comprobatio. Hanc Methodum obseruat Cicero etiam in alijs exordijs : sed sepe membra aureo verborum flumine ita obruuntur, vt vix nisi valde attentis appareant.

Porro præter hæc, quæ ad partes Exordiorum pertinent, alia quatuor quæ ad materiam & formam spectant, consideranda sunt. 1. Exordium monstret finem, cuius gratia oratio habeatur. 2. Ducenda sunt exordia non ex his quæ causam confirmant, aut rem de qua quæritur, sed ex ijs, quæ circa res personasque posita sunt. 3. Exordia debent esse breuia, perspicua & accommodata causæ. 4. Exordium ita perfici debet, vt initio narrationis cohareat.

METHODVS NARRATIONIS.

In narratione quinque sunt obseruanda. Primum, quæ narrationis elementa. Secundum, quæ formæ. Tertium, quotuplex ordo. Quartum, quæ optimæ narrationis virtutes. Quintum, quæ destruendæ falsæ narrationis via. De elementis narrationis supra in secundo membro Methodi Exegeticæ dictum est.

DE FORMIS NARRATIONIS.

Narratio-

Narrationum alia est absoluta, alia deficiens. De qua distinctione supra dictum est. Secunda diuisio, Narrationum alia est Poëtica, quæ habet expositionem fictam, Alia historica, quæ habet expositionem rerum vetustam. Alia politica vel Oratoria, qua Oratores vtuntur. Tertia diuisio, Alia simplex, cum nihil adhibetur quo fides fiat auditori: Alia argumentosa, cum singularum rerum quæ narrantur, confirmationes adiunguntur.

DE ORDINE NARRATIONIS.

Duplex est narrandi ordo. Naturalis, cum rerum gestarum seriem, & tempora sequimur. Hic historijs & ciuili narrationi accommodatior est. Alius superiori contrarius est, cum à posterioribus ad priora ascendimus, Estque hic ordo Poëtis familiarior.

DE VIRTUTIBVS NARRATIONIS.

Rhetores tres bonæ narrationis virtutes numerant. 1. Ut sit aperta. 2. Ut sit breuis. 3. Ut sit probabilis narratio. Extrema duo semper habere debet Narratio, Medium in genere demonstratiuo & suasorio, interdum locum non habet. Sape enim altius petenda narratio, & dilatanda per antecedentia, coniuncta & consequentia,

quentia
steriori
Dein
debet; &
diuisio

DE

Destru
enumerat
quorum se
datis, nar

ME

In diu
bus de re
quatuor o
genda sic
modus diu
ordo.

D

Quia n
est, ex na
que est pr
uisionem,
sunt propo
hæc diuisi

quentia, quemadmodum Erasmus monet in posteriori Commentario Copiarum.

Deinde & hæc bonæ narrationis virtus esse debet, vt fini exordij, & initio propositionis seu diuisionis extremis cohæreat.

DE VIA DESTRUENDÆ
Narrationis falsæ.

Destrueturus narrationem, elementa supra enumerata inspicio, eaq; quæ illis adiuncta sunt, quorum si vnum vel impossibile, vel falsum ostenderit, narratio euersa est.

METHODVS DIVISIONIS
seu propositionis.

In diuisione, hoc est oratione, per quam quibus de rebus dicturi sumus, breuiter exponimus, quatuor obseruanda sunt. Primum vnde colligenda sit diuisio. Deinde genera diuisionis. Tum modus diuisionis. Postremo, partium diuisionis ordo.

DE COLLIGENDA
diuisione.

Quia narratio continua probationis propositio est, ex narratione certa colligenda est sententia, quæ est probanda. Nam Rhetores narrationi diuisionem subiiciunt, quæ eorum de quibus dicturi sunt propositio est. Vt in oratione pro lege Manilia hæc diuisio colligitur ex narratione: Primum

I

mibi

mibi videtur de genere belli, deinde de magnitudine, Tum de imperatore eligendo, esse dicendum.

DE GENERIBVS DI-
uisionis.

Alia diuisio fit per seiunctionem, qua sic exponimus quid nobis conuenit cum aduersario, vt quid in controuersia sit seiungatur hoc modo. Cultum Deo præstandum esse, conuenit nobis cum Papistis, sed an sit colendus humanis ritibus, in controuersia est. Alia per distributionem, qua exponimus quibus de rebus dicturi sumus, qualis est illa, quam modo adduxi ex Cicerone.

DE MODO DIVISIONIS.

*Hic obseruandum est, tria esse, quæ debeat habere laudanda diuisio, breuitatem, absoluti-
onem et paucitatem. Breuitas facit vt nullum nisi necessarium verbum assumatur. Absolutio vt omnia quæ in causam incidunt genera complectatur. Paucitas vt genera solum rerum, de quibus dicturi sumus ponantur: quæ genera suis locis inter dicendum sunt arte diuidenda, quemadmodum præscriptum est in Methodo diuisiua. Breuitas rursus inuat memoriam auditorum, placetq; summis Oratoribus, vt quatuor membra non excedat. Deinde & hoc obseruandum est, quod oporteat ita in omni genere diuidere, vt ex*
vnoquo-

vnoquo-
tionis,
reant,
intendi
sarum

D E

Si me
nihil ref
eundem
neralia p
semper o
us. Breu
ris ordo

Re pro
admodum
tum est.
qua plus
tia cura
positione
& vltim
numero
prudent
stribuan
stus, q

unoquoq; diuisionis membro, vel ipse finis orationis, vel quæ finem consequantur palam appareant, vel ex omnibus diuisionis partibus quod intendimus concludatur, nisi hoc impediat diuersarum rerum concursus in eadem oratione.

DE ORDINE PARTIVM
diuisionis.

Si membra diuisionis fontibus discreta sunt, nihil refert quo ordine collocentur. Verum si ad eundem finem membra diuisionis pertinent, generalia prioribus locis sunt collocanda, id quod semper obseruasse Ciceronem monet Trapezuntius. Breuiter vel consequentiæ rerum, vel temporis ordo obseruandus est.

METHODVS CON-
firmationis.

Re proposita, loci dialectici consulendi sunt, quæ admodum in probabili Methodo fusius explicatum est. Deinde delectus habendus est, ut ea quæ plus virium habent, præcipue notentur. Tertia cura est dispositionis argumentorum, in qua dispositione hic ordo placet Oratoribus, ut primo & ultimo loco collocentur firmiora, in medio, quæ numero potius quam pondere valeant. Deinde prudentia adhibenda est, ut ita argumenta distribuantur, ut ab vno ad aliud facilis sit transitus, quò ipsa oratio continuis quasi nervis cohereat.

reat. Utile & hoc interdum fuerit, facta diuisione & initio tractationis membrorum, singulis membris congeriem quandam rationum subiungere per enumerationem, & postea easdem rationes, vt in enumeratione propositæ fuerint, pertractare, quemadmodum Cicero in oratione pro lege Manilia fecit. At vbi non placet exponere hanc argumentorum congeriem, licebit ordine vnam principalem rationem post aliam pertractare, ita tamen vt firmiores in prima & extrema collocentur acie, vt supra monui.

METHODVS CONFUTATIONIS.

Iustæ confutationis quatuor sunt partes, Propositio, Sublatio, Opposita propositio, Solutio. Propositio est sublationis pollicitatio. Sublatio est ipsa aduersariorum propositio. Opposita propositio, est solutionis pollicitatio. Solutio est confirmatio τῆς ἀντιποσάσεως. Erasmus tale exemplum dedit. 1. Nec me clam est, quid callidissimus senex calumniatur. 2. Non debuisse me contra pactionem decedere. 3. Verum id quam friuolum sit, non est difficile ostendere. 4. Ridicule enim mihi pactionem allegat, quam ipse prior soluit. Numerus ostendit membra confutationis. Est & hoc in confutatione obseruatu dignum, quod monet Trapezuntius, solutionem debere

bere
vel pe
per vi

Iustæ
petition
plicati
orationis

*bere fieri vel per violationem seu inuersionem,
vel per inficiationem, vel per instantiam, vel
per violentiam & instantiam simul.*

METHODVS PER-
orationis.

*Iusta Peroratio constat tribus partibus. Re-
petitione principalium argumentationum, Am-
plificatione & Affectibus. Exempla passim in
orationibus Ciceronis occurrunt.*

ECCLSIASTES
SIVE METHODVS CON-
CIONATORIA, AVTORE

Nicolao Hemmingio.

PRÆFATIO IN
LIBRVM SE-
CVNDVM.

Artificem omnem instructum esse oportet præceptis, quorum admonitione regatur & mens & manus in agendo. Nam tametsi sæpe accidit, rudes artium aliquid simile artificibus facere: tamen & certius & expeditius agit artifex, ut qui causas cur ita agat cernat, ac ἐῖδέαν quandam operis apud animum constituat, antequam manum operi adhibeat. Huc facit quod sagax natura ad operis cuiusq; absolutionem requirat δὴ ἀμῖν, ἔξι, ἐνέγειαν, ἔργον. δὴ ἀμῖν enim facit, ut assuescitur possit. ἔξις præceptis gubernatur, & crebris actionibus absoluitur. ἐνέγειαν regitur habitu, unde quartum emergit
opus

opus
dum
esse d
ratio
quoru
te con
ista in
verbu
tionem
tur. C
conditi
am &
sursum
ant, on
est con
licia &
proueni
bus reb
mus pa
Theolo
tandus
lerius
fusa on
ordinis
phora.

opus, hoc est τὸ ἔργον. Ad eundem modum qui Theologus futurus est, instructus esse debet præceptis monstrantibus certam rationem tradendi & discendi dogmata, quorum usus mentem & vitam in pietate conseruet. Longe enim falluntur illi, qui ista intolerabili contumelia sacrum Dei verbum afficiunt, quasi citra omnem rationem & ordinem in eo omnia misceantur. Cum tamen in omnibus rebus à Deo conditis admirabilem quandam æconomiam & ordinem conspiciant. Sive enim sursum oculos tollant, sive deorsum despiciant, omnia vident ornatissima, quicquid est confusionis & ataxiæ, id totum ex malicia & peruicacia Diaboli & hominum prouenisse certum est. Quare ut in omnibus rebus à Deo conditis ordinem videmus pulcherrimum, ita etiam in sacra Theologia eundem esse nequaquam dubitandum est, quem qui obseruat, multo celerius ad frugem perueniet, quam qui confuse omnia miscet & confundit. Porro hæc ordinis obseruandi ratio, aptissima Metaphora Methodus dicitur. Quemadmodum

enim qui viam certissimam sequitur, facilius peruenit quo vult, quam is qui per aquas, montes, saltus, præcipitia, magno ac difficili labore eodem contendit. Sic veluti in reliquis scientijs, ita & in Theologia citius peritiam consequetur, qui Methodum tenet, quam qui magno labore citra ordinis rationem in lectione Bibliorum defatigatur, ut interim taceam huiusmodi labori maximum fastidium coniunctum esse. Cum contra amans ordinis, summa cum voluptate idem faciat. Hinc est quod non inepte veteres definiant Methodum certam tradendarum rerum rationem & viam, qua celerrime ad peritiam deueniatur.

Quapropter constitui Methodum Theologicam conscribere, in qua rationem & interpretandi scripturam, & formandi sacras conciones complectar, quorum prius faciet, ut facilius alios interpretes intelligamus, & ipsi interpretandi formas teneamus, quas sequi utile erit. Posterius vero, ut citra garrulitatem, dextre & copiose

*piose de re proposita disserere in cœtu Ec-
clesiastico valeamus.*

*Verum priusquam ad has partes expli-
candas accedam, operæ precium fore iudi-
co, paucis vniuersæ scripturæ Ecclesiæ di-
uisiones quasdam recensere, vt cum partes
scripturæ obseruentur facilius, tum vsus
singularum partium in interpretandi
formis ac concionibus conspi-
ciatur apertius.*

I 5   DIVI-

D I V I S I O S A C R A E
S C R I P T V R A E.

Divisio sacrae scripturae alia ab alijs auctoribus traditur, neq; id absurdum cuiquam videri debet. Nam & earundem rerum interdum plures sunt differentiae, pro quarum diversitate discrimina divisionum sumi possunt, & auctores divisionum formas constituere tales consueverunt, quae suo proposito potissimum seruire videntur. Quare cum varie diuidatur scriptura, ordine recitabo precipuas scripturae divisiones, & earum usum subiiciam, quo conspiciatur huius varietatis utilitas.

D I V I S I O P R I M A.

Vulgatissima scripturae divisio haec est, quod in vetus & novum instrumenta diuidatur, quae coniuncta Graeca appellatione Biblia nominantur, idq; κατ' ἑξοχὴν, siue Antonomasian. Haec Biblia ideo instrumenta dicuntur, quia sunt organa quaedam per quae diuina voluntas, seu verbum Dei nobis affertur & innotescit. Epitheta vetus & novum, à circumstantijs temporum desumpta sunt. Vetus quidem quod prius erat tempore, Novum vero quod posterius. Verum si quis à foederum diversitate hoc discrimen desumptum existimat, non magnopere refert, prior tamen ratio verior est & accommodatior. Caterum qui veteris &

nouis

noui Testamenti appellationes libris accommo-
dant, κατὰ ἑσθητικὴν ὀνομασίαν ὡς ὀνομασίαν Testamenti utuntur.

S V B D I V I S I O.

Vetus instrumentum à Iudæis dicitur *esrim* veorba, idq; à numero librorum, Nam 24. indubitatae autoritatis recipiunt libros, quos in quatuor partes, siue classes digerunt.

Prima ab illis *Thora*, id est lex seu doctrina dicitur, & continet libros quinque, nimirum *Genesin, Exodum, Leuiticum, Numeros, & Deuteronomion*, quos simul Græci *πεντάτευχον* nominant.

Secunda pars ab his *veschonim nebijm*, id est Prophetæ priores, & hæc pars quatuor libris, nimirum *Iosue, Iudicum, Samuelis, & Regum* absolutur.

Tertia pars est *acharonim nebijm*, id est Prophetarum posteriorum, & continet quatuor libros, *Esaïam, Ieremiam, Ezechielem & librum duodecim Prophetarum*, quos minores appellant, ut sunt *Osee, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Baruch, Sophonias, Hageus, Zacharias, Malachias*.

Quarta pars est *chetubim*, id est scriptorum ¹¹ *Hagiographorum*, & continet undecim libros, *Paralipomena, Psalterium, Prouerbia Salomonis, Iob, Ruth, Ecclesiasten, Threnos Ieremie, Canticum Canticorum, Ester, Daniel, Esdram,* &

Et Nehemiam, quorum postremi duo pro vno reputantur. Atque ita habemus libros veteris instrumenti indubitatae autoritatis 24. in quatuor classes digestos. Caterum praeter hos libros habent *ἀποκρυφα*, ut vocant, id est secreta seu abscondita, ideo sic dicta, quia non producebantur in lucem ad confirmanda dogmata. Huius generis sunt, Iesus Syrach, Iudit, Tobias, libri Machabeorum, Sapientia Salomonis, Baruch Ieremie scriba. Atque haec est veteris instrumenti iuxta Hebraeos et Graecos diuisio.

Novum autem instrumentum diuiditur in quatuor partes. Prima continet quatuor Evangelistas. Secunda, Acta Apostolica. Tertia, viginti unam Epistolas Apostolorum, Pauli quatuordecim, Ioannis tres, Petri duas, Iacobi unam, et Iudae unam. Quarta pars, Apocalypsis Ioannis. Porro omnes hi novi instrumenti libri in Canone sunt praeter Epistolas, secundam Petri, secundam et tertiam Ioannis, et Epistolas Iacobi et Iudae cum Apocalypsi. Nonnulli etiam Epistolam ad Hebraeos extra Canonem ponunt.

Iam pauca adijcienda videntur de usu memoratae distinctionis. Parum enim prodest accurate distinguere, nisi quid inde capias utilitatis animaduertas. Prodest igitur primum haec distinctio, ad recte iudicandum de sacrorum voluminum autoritate. Omnes enim veteris et novi instrumenti libri indubitatae sunt fidei, adeoque
valent

valent ad confirmanda dogmata, præter ea quæ dixi appellari *ἱστορικά*, quæ quidem cum fructu legi possunt, sed in disputationibus de dogmatibus non sunt adhibenda. Soli enim illi libri indubitatae sunt autoritatis, qui Mosi, Prophetis, Evangelistis, Apostolis vere tribuuntur. Quare cum de autoribus Apocryphorum dubitavit primitiua & purior Ecclesia, recte reijciuntur, quando aduersus scripta Prophetica & Apostolica producuntur ab aduersarijs. Est & alia utilitas huius distinctionis. Prodest enim ordinem librorum habere certum, ut studiosi partiri possint lectionem Bibliorum in certa tempora, prout commodum ipsis ad libros sacros discendos videatur. Tertia utilitas est, ut ratio certa haberi possit (sive concioneris, sive in scholis sacra scripta interpreteris) citandi sive allegandi testimonia scripturæ, ut locus testimonij quasi digito monstretur, nominato autore scripti, & capite libri.

S E C V N D A D I V I S I O.

Scholastici Theologi cum veteris tum noui instrumenti libros secant in Legales, Historicos, Sapientiales & Propheticos. ut veteris instrumenti, Legales, sint quinque; Mosi libri. Historici libri, Iosue, Iudicum, Ruth, libri Regum quatuor, Iob, Machabæorum libri duo. Sapientiales, Psalterium, Prouerbia, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus. Prophetici, septem-

tendecim Prophetæ supra enumerati. Ad hunc quoque modum, ut magis illorum inscitia appareat, noui instrumenti libros diuidunt, ut legales sint quatuor Euangelistarum libri, Historialis sit liber Actorum Apostolorum, Sapientiales sint Epistolæ Apostolorum 21. Prophetalis sit Apocalypsis Ioannis. Hæc diuisio nullo colore excusari potest. Est enim prorsus absurda, quatenus libris ab ipsis accommodatur: Verum si rebus accommodarent hanc suam subtilem diuisionem, quemadmodum veteres fecisse existimo, toleranda forte esset: Sed quia manifeste falsa est, prout libris accommodatur, nolo in re aperta longiorem confutationem instituere.

Porro usus huius diuisionis prout rebus accommodatur, fortassis hic esse poterit, ut discentes inter legendum, prudenter inter historias, leges & Prophetias, & sapienter dicta, id est gnomas, discernant.

TERTIA DIVISIO.

Uniuersa scriptura, si res subiectas consideres, commodissime diuiditur in historiam & doctrinam: quæ duo diligens lector studiosè quæret in sacrorum librorum lectione.

Est autem historia duplex, vetus & noua. Vetus quidem continet historias omnes inde usque à principio creationis rerum, usque ad conceptionem Domini, seu initium Euangelicæ historiæ.

Hæc

Hæc historia initium ducit (vt dixi) à prima rerum conditione, & continuatur vsq; ad Cyri monarchiam. Postea sequuntur hebdomadæ Danielis, vsq; ad Christum occisum. Porrò annorum computationem in hos versiculos memoriæ gratia redegì, quos subiiciam:

*M.D.C.L.V.I. post Adam mundus inundat.
Post vndas ad Abram, ducent nonaginta duoq;
Exodus hùc sequitur quingētos quinq; per annos.
Exodus ad Babylon, nongent decemq; recenset
Post Babel ad Christum, D, & L. tribus X. datur vnus.*

Hos annos si coniungas, habebis ter mille nongentos & quadraginta quatuor annos à conditione rerum vsq; ad Christum exhibitum, quem numerum his versibus complecti soleo:

*Ter mille et nongēt, quater X. duo bis numerātur.
Christus adest nobis, gloria, vita, salus.*

Porrò noua historia ab Euangelistis describitur. hæc de conceptione, natiuitate, circumcissione, oblatione, exilio, disputatione, baptismo, ieiunio, tentatione, doctrina, miraculis, morte, resurrectione & ascensione Christi in cælum, Item de donatione Spiritus sancti in die Pentecostes, & de Ecclesia primitiua & eius persecutionibus instituitur. Ad hæc enim capita noua historia reuocabitur. Atque hætenus de historia.

Doctrina spargitur per omnes libros veteris & noui instrumenti, & diuiditur in doctrinam rerum

D I V I S I O.

si res subiectas conspiciuntur in historiam & diuidens lector studiose quaestione.

duplex, veteris & noui instrumenti, vsq; ad conceptionem Evangelicæ historiæ.

rerum & signorum. Rerum deinde doctrina in Legem & Euangelium. Signorum doctrina continet ceremonias & Sacramenta, de quibus copiosius non est hic dicendi locus. Verum usus huius distinctionis non est simplex. Historia enim sacra, speculum vitæ Christianæ esse debet. Nam continet plurima veræ pietatis, confessionis, fidei, tolerantia, vocationis &c. exempla, recenset præmia & pœnas obedientia & inobedientia erga Deum, plurima testimonia de Deo continet.

Doctrinæ vero distinctio, facit, ne temere cum Papistis legem & Euangelium confundamus, qui Euangelium nouam legem somniant, sed falluntur. Non enim aliud docent Prophetæ & Apostoli, quam Moses, tametsi in modo tradendi maxima est diuersitas. Moses etenim doctrinam à Deo et Patribus tanquam per manus traditam scriptis commendat, quæ perfectum Dei cultum continet, Sed obscurior est Prophetis. Prophetæ Mosis sunt interpretes. Nam quod Moses quasi aphorismis quibusdam notat, Prophetæ integris concionibus explicant. Sed quia quod Prophetæ prædixerunt, id Apostoli coram viderunt, facti sunt Apostoli clariores adhuc Mosis et Prophetarum interpretes. Hoc discrimen qui obseruat, maiori cum fructu Mosis, Prophetarum & Apostolorum scripta leget. Quo autem loco sint habendi Apostolorum discipuli, & alij sancti scripturarum interpretes, dicam infra, ubi de formis interpretandi agetur.

Q V A R

Q V A R T A D I V I S I O.

Est & alia diuifio à Græcis tradita minime prætereunda. Verbum enim Dei salutem hominibus afferens, diuiditur in *πρωτρεπικόν*, *γνωστικόν* & *πρακτικόν*.

Ad *πρωτρεπικόν* pertinent hortationes, consolationes, minæ, obiurgationes: quæ omnia sunt incitamenta quædam ad verbum audiendum, amplectendum, eiq; obtemperandum. *γνωστικόν* cognitionis pars est, quæ cultus Dei, Legis, Euangelij & Sacramentorum scientiam continet, cuius Epitome est *κατήχησις*. Postrema pars ad actionem pertinet. Nam cognitionem sequi oportet obedientiam cordis & vitæ innocentiam. fides enim, vt Paulus inquit, debet esse *ἀνυπόκριτος*, & efficax per charitatem. Hæc diuifio eò pertinet, vt sacræ scripturæ vsum scias. hoc est, vt hortanti obtemperes, docenti credas, & secundum ea quæ credis agas. Dignus enim (quemadmodum Agapetus inquit) Deo is est, qui nihil indignum Deo agit: sed sentit quidem quæ Dei sunt, loquitur vero quæ sentit, & facit quæ loquitur.

D E F O R M I S E N A R -
R A T I O N V M.

DICTurus de enarrationum formis, quatuor ordine expediam, quibus præsidij instru-

K

ctus

Etus esse debeat futurus utilis interpret, quæ sint enarrationum causæ, quæ interpretandi genera, quisque commentariorum vsus.

P R A E S I D I A I N -
T E R P R E T I S .

QUOD utilis interpret instructus esse debeat liberali doctrina, & potissimum cognitione artium dicendi, nemo est, qui dubitare potest. Quare ad alia quædam præsidia, quibus cauetur ne interpret à pietate aberret, me conferam. In mysterijs itaque sacris tractandis, quadruplex potissimum cura illi incumbit, qui se ab errore liberum, & ab Hæreticorum imposturis securum esse cupit. Prima sit cura, quærere Deum voluntatemque ipsius in scriptura cum timore & humilitate, vt ipsum vere agnoscat in Domino nostro Iesu Christo. Altera sit cura, sacrum Dei verbum pro regula habere. Hæc cura coniuncta cum superiore, faciet vt sine arrogantiâ & φιλονεικίᾳ in scriptura verseris, & ne stulta temeritate efferaris, sed potius implores eius opem humiliter, quem in scripturis quæris fideliter. Facit & hæc altera cura, ne sis sollicitus de illis, quæ non sunt verbo Domini prodita. Contentus enim esse debes ea luce, quam Dominus sequendam monstrauit. Tertia sit cura, vt diligens accedat scripturarum collatio, vt appareat
Mosis,

Mosis
confer
per co
uatis
ne ten
tentia
Hæret
quod v
Arrius
est. han
dam C
Manich
ripit di
tur secu
sunt qu
tem fac
faciunt
scriptum
cationem
humanit
ficium.
verbum
cit Iesum
trabit di
humani
mini &
ria &
rum de
cura,

Mosis, Prophetarum, Christi & Apostolorum consensus, utq; in speciem pugnantis sententiæ, per collationem reconcilientur, diligenter obseruatis locorum circumstantijs. Hæc cura facit, ne temere arripias vnâ aliquam scripturæ sententiam ad aliam oppugnandam, Unde omnium Hæreticorum sectas ortas esse non est dubium: quod ut fiat apertius, exemplo declarandum est. Arrius audit filium dicentem: Pater maior me est. hanc sententiam arripit, & ad expugnandam Christi diuinitatem accingitur. Contra Manichæus, ut humanitatem Christi tollat, arripit dictum Pauli 1. Cor. 15. vbi Christus dicitur secundus Adam, de cælo cælestis. Rursus sunt qui diuinitatem agnoscunt, & humanitatem fatentur, sed duplicem personam in Christo faciunt, λόγον & filium virginis. Osiander quia scriptum est, Iehoua est iusticia nostra, Iustificationem soli naturæ diuinæ adiudicat, quasi humanitas prorsus nihil faceret ad salutis beneficium. Stancharus contra, quia promissionis verbum est de semine mulieris, & Paulus dicit Iesum Christum hominem mediatorem, subtrahit diuinitati redemptionis beneficium, & soli humanitati attribuit. Hic si affuisset timor Domini & vera humilitas, & abfuisset φιλοψυχία & superbia, facile ex collatione scripturarum de hisce mysterijs iudicassent. Quinta sit cura, omnem interpretationem ad ἀναλογία

fidei referre, à qua si discrepat interpretatio, falsa iudicabitur. Contra si cum ea conuenit, etiam si interdum à scopo & mente autoris erratur, tamen extra salutis periculum id fieri sciendum est. Sed quid est interpretationem ad ἀναλογίαν fidei reuocare? Est eam ita instituere, ut respondeat fidei primis axiomatis, utq; ex illis quasi extructa esse videatur. Illa enim secundum ἀναλογίαν fieri dicuntur, quæ ex comparatione ad aliud fiunt, seu quando alia ex aliorum comparatione formantur. Unde cum Paulus iubeat ut Prophetia, hoc est, interpretatio scripturæ debeat esse Analoga fidei, vult ut interpretes respiciat ad religionis prima axiomata, quæ clara & perspicua sunt, de lege & promissionibus Euangelij, cum quibus omnis interpretatio conformari debebit. Quare Papiste in huius dicti (si vis ad vitam ingredi serua mandata) explicatione, ab Analogia fidei discedunt, dum salutem per opera propria homines consequi, ex isto dicto concludunt. Pugnat enim hæc interpretatio cum claris ac perspicuis axiomatis, qualia sunt: Semen mulieris conteret caput serpentis. Item, Agnus Dei tollit peccata mundi. Item, Si ex lege est iusticia, Christus frustra est mortuus. Atque in hunc modum semper mens interpretis intenta esse debet in prima nostræ religionis axiomata, à quibus non patietur se auelli vlla Sophistica. Nã qui hanc ἀναλογίαν fidei, interpreti

preti à
unde p
nem, is
enim ol
perpetu
marent
omnis se
admodu
alienum
erat, à D
nis signe
religione
sunt. At
ti necessa
propositi

I N

I N pra
nis qu
tur. Qu
sermonis
bique int
ctissimi
lestra d
oratio re
bus quia
que ling

preti à Paulo commendatam contemnit, & aliunde petit contra fidei regulam interpretationem, is sciat se pœnas diuinitus luiturum. Sicut enim olim sub veteri Testamento ab igne altaris perpetuo tollendus erat ignis, quo sacrificia cremarentur: ita à perpetuo Dei verbo pendeat omnis scripturarum interpretatio. Et quemadmodum Nadab & Abiu thuribus suis ignem alienum imponentes, quod illis præceptum non erat, à Domino puniti sunt: Ita Hæretici rationis figmenta & Philosophicas fraudes pro vera religione ingerentes, supplicio digni existimandi sunt. Atque hæc monuisse de præsijs interpreti necessarijs satis est, Nunc quod secundo loco propositum est exequar.

I N T E R P R E T A T I O -
N I S C A V S A E.

IN præfatione locorum Philippi Melanchthonis quatuor interpretationum causæ recitantur. Quarum prima est, vt intelligatur genus sermonis. Nam auditores siue lectores, non vbiq; intelligunt phrasas alienæ linguæ, imo doctissimi interdum homines plurimum in hac palestra desudant. Plerunque enim contingit, vt oratio reddita alienæ linguæ verbis, respondentibus quidem in significatione, non tamen in vtraque lingua eundem retineant sensum, idque pro-

pter Dialecti, seu phraseos varietatem. Ne igitur hic fallamur incauti, opus est sæpe perito interprete. Secunda causa, est iudicatio ordinis rerum. Nam qui non tractationis ordinem animaduertit, eum sæpe hallucinari certum est, ut qui ex Paulo citant contra iusticiam fidei hoc dictum: Non auditores legis, sed factores iustificabuntur. Hic si tractationis ordinem obseruassent, vidissent Paulum eo loco minime conuentionatum fuisse de iusticia operum, videlicet quod homines operibus iusti constituentur coram Deo, cum ibi Paulus instituat huius opinionis contra doctrinam fidei confutationem. Opus est ergo interprete, qui ordinem & ordinis partes dextre monstrare poterit, cuius rei utilitas maior est, quam ut paucis verbis indicari possit. Tertia causa esse debet testimonium veræ interpretationis. Nam cum auditores animaduertunt interpretationes ex verbo Dei peti, et vident consensum verbi Dei & purioris Ecclesiæ cum interpretatione, magis amant doctrinam & avidius discunt. Quarta causa, est confutatio falsarum opinionum, ne Hereticorum venenis discentes inficiantur. Hæ causæ satis magnæ sunt, propter quas Deus vult in Scholis & in templis ministerium verbi conseruari.

I N T E R P R E T A N D I
G E N E R A.

Ta-

T
inter
stincta
perspic
citus
randi
ptorum

Quid
thodo
clariori
nus, q
voretur
Athar
multi a
ti viri
gas ac
tamen
enim in
ro hui
structu
oportet
scripti
videre
tantan
illas t

TA METSI ex ijs quæ dixi de causis interpretationum, utcunque intelligi possunt interpretandi genera, tamen quia prodest ea distincta habere, volo de ijs quam possum maxime perspicue dicere, quemadmodum superius pollicitus sum. Quadruplicem itaque formam enarrandi sacra animaduerti, legens variorum scriptorum commentaria.

GRAMMATICVM INTER-
PRETANDI GENVS.

Quidam parum solliciti de tractationis Methodo, voces tantum & phrasas familiari & clariori modo explicant, quod interpretandi genus, quia constat Grammatica quadam exegesi, vocetur Grammaticum. Hoc genus secuti sunt Athanasius, Theophylactus, Ambrosius & multi alij. Est profecto laude dignum, quod tanti viri, qui copiose & eleganter disputationes longas ac orationes de singulis instituere potuissent, tamen se ad Grammaticos dimiserunt. Sciuerunt enim inde veram sententiam petendam esse. Porro huius generis interpretes liberali doctrina instructus esse debet. Primum enim ipsum habere oportet cognitionem eius lingue, qua vsus est scripti autor: nisi malit alienis quam suis oculis videre. Et si non conceditur absoluta cognitio, tantam tamen esse oportet peritiam, ut linguas illas tres inter se conferre possit, Hebræam,

K 4

Græcam

Græcam & Latinam. Nam his tribus linguis opus est interpreti Theologo, quarum collationem plus prodesse animaduertit studiosus, quam magnorum hominum proluxa commentaria. Deinde ut dextre explicet, quod recte intelligit, necessaria est Dialectica, quæ sepe Grammatico interpreti manus auxiliatrices porrigit. Iuuabitur etiam non parum Commentarijs de copia, unde discet varias eiusdem sententiæ reddendæ formas.

D I A L E C T I C V M I N T E R P R E -
T A N D I G E N V S .

Alij, cum vident in omnibus rebus ordinem primas tenere partes, Methodum tractationisque ordinem quærent ac monstrant, ostendunt quæstiones, argumenta, collationem, ad certa capita seu locos communes, tanquam consultationes, ipsas hypotheses reuocant breuiter. Hæc cura huius generis interpreti potissima est, ut omnia aperte & distincte proponantur ac declarentur. Verum quoniam hoc genus in scholis vtilissimum est, breuiter ostendam viam, quam tuto interpretes in hoc genere sequi poterit, quod ut fiat apertius, totam rem in quatuor Canones includam.

C A N O N P R I M V S .

*In principio prælectionis alicuius sacri scripti, omnium primū de doctrinæ genere dicat oportet, idq; hoc ordine (ut mihi videtur) fieri potest com-
mode.*

mode. Primum, quale sit doctrinae genus explicet, unde in commendationem delabi potest. Secundo, autoritas ostendatur. Tertio, quae sit certitudo & unde petenda, signetur. Quarto, quae necessitas. Quinto, quae utilitas & fructus proueniat inde ad auditores, monstretur. Haec quinque capita in principio alicuius libri sacri utiliter explicantur, meo quidem iudicio, nec improbo, si his vel alia adiiciat, vel aliqua subtrahat, modo ne auditores fallat, qui cum discunt, Methodum imitationis etiam auide quaerunt.

C A N O N S E C V N D V S.

Ubi autem iuxta primum hunc Canonem generatim dictum est de doctrinae genere, commode fit descensus ad hypothesin, hoc est, ad particulare scriptum, quod explicandum proponitur: in quo loco haec necessario ei, qui Dialecticum interpretandi genus sequitur, dicenda sunt. Primum quis qualisq; sit scripti autor, unde autoritas scripti dependet. Secundo quae fuerit scribendi occasio, cuius observatio ad intelligendum tractationis ordinem facit. Tertio quis sit status, seu questio principalis, vna ne an plures, unde de genere cause iudicabitur, & totius scripti conatus, hoc est finis & scopus ultimus deprehendetur. Quarto quae sit praesentis scripti Methodus, seu (quod idem est) quis sit tractationis

tionis ordo : qui nisi teneatur , parum aut nihil profuerit docentis labor.

C A N O N T E R T I V S .

In omnibus scriptis Prophetis & Apostolicis diligenter obseruandum est , quod dum docent , sepe dilabantur in monitiones , reprehensiones , laudationes , minas , consolationes &c. quibus accommodant doctrinam auditoribus , eosque extimulant ad doctrinam suscipiendam. hoc qui non attendunt , tractationis ordinem obseruare nec possunt ipsi , nec alijs viam recte monstrare. Sed de hoc canone plura dicam infra , ubi agetur de tractatione copiosa locorum communium .

C A N O N Q V A R T V S .

Explicatio singulorum capitum commode fieri potest hoc ordine. Primo loco in summariam quandam comprehensionem totum caput contrahatur , quod dextrè nemo nisi Dialecticæ peritus facere potest. Nam quæ speciatim & per partes dicta sunt , ad genera & tota reuocabit , quæ accessoria sunt , abscindet. Non rerum omnia argumenta adhibebit , sed summa rerum contentus erit , detractis omnibus quæ amplificationis , aut diductionis rerum causa addita sunt. Secundo ordinem capituli ostendat , monstrando , quomodo cum præcedentibus . (si aliquid præcessit) coherereat , partes maiores signet , & quomodo consequuntur

quuntur admoneat. Tertio loco sequatur exegesis textus, notentur loci communes, vt ad vsum omnia conuerti possint. Sed inuentionis locorum ratio tradetur infra, vbi de locis concionatorijs agetur, nunc sufficit quid factu opus sit breuiter ostendisse.

O R A T O R I V M I N T E R P R E -
T A N D I G E N V S .

Est & Oratorium interpretandi genus in templis & scholis vtilissimum, in quo maxima quæque ingenia se exercuerunt, vt Basilii, Gregorius Nazianzenus, Chrysostomus, Augustinus, & multi alij Græci & Latini. Hi enim quæstiones singulas fusiori oratione explicant, Rhetorum more, qua de re rursus dicendum, vbi ad locorum communium tractationem ventum fuerit.

M I X T V M I N T E R P R E -
T A N D I G E N V S .

Mixtum interpretandi genus est, cum interpres vel superiora omnia miscet, vel quædam ex ipsis coniungit, quod non pauci nostro seculo magno cum fructu faciunt, in quorum numero facile princeps est Philippus Melanchthon, hunc sequuntur præclarissimi viri Bucerus, Calvinus, Brentius, Beza, & alij multi.

COM-

COMMENTARIO-
RVM VSVS.

MULTI abutuntur commentarijs, dum perpetuo in illis desudant, parum aut nihil textum Biblicum morantes, qui perinde faciunt atque is, qui aliquo profecturus, in itinere perpetuo morandum constituit. Sunt enim commentaria instar statuarum Mercurialium. Nam quemadmodum hæ collocantur, vt monstrent viatoribus rectum iter, ne aberrent, Sic commentaria manu ducent lectorem inexercitatum: quibus non perpetuo vtetur, sed quemadmodum viator statuis Mercurialibus. Has enim non aspicit viator, vbi viam iteratis crebris profectioibus pernouit. Hic primum admonetur interpret sui muneris, nimirum vt cogitet se debere viam monstrare auditoribus eamq; expeditissimam, & non impedire properantes. Deinde & hinc patet, quo in loco habendi sunt discipuli Apostolorum, & eorum successores scripturarum interpretes. Hi enim omnes sequendi sunt, quatenus habent præeuntem scripturam Propheticam & Apostolicam. at si quando ab hac aberrant, agnoscamus nostram communem in lapsum facilitatem, & precibus sollicitè Deum precemur, ne sinat nos in perniciosos errores prolabi.

R A-

RATIO FORMANDI
SACRAS CONCIONES.

METHODVS concionatoria est certa via
Mac ratio, monstrans rationem sacras con-
ciones formandi. Et quoniam ea quæ necessario
in Ecclesia proponenda sunt, non sunt vnus gene-
ris, nec vna forma tradi possunt, perutile fuerit
primum concionum genera, deinde rationem, qua
singula cum fructu tractari possint, ostendere, vt
futuris sanctissimi ministerij verbi (quo nullum
est augustius, nullum sanctius) ministris, præ-
scripta sit quedam compendiaria ratio forman-
darum concionum, quam ipsi vsu & exercita-
tione confirmatam, præceptis Dialecticorum &
Rhetorum augere poterunt. Non noua fingo
præcepta, sed communes Dialecticorum & Rhe-
torum regulas ad certam materiam accommo-
do, & vsum doctorum hominum, quos concio-
nantes audiui, præceptis astringo, vt facilius sit
imitatio: quæ profecto parum erit firma, nisi
præceptis iuuetur, quemadmodum supra in præ-
fatione dictum est.

GENERA CON-
CIONVM.

PRIVS QVAM ad genera concionum ac-
cedam: breuiter partes attingam, quæ com-
mode quatuor numerari possunt. Exordium, Tra-
ctatio, Digressio, Peroratio.

EXOR

EXORDIVM hoc loco est ingressus concionis post inuocationem & recitatam sacram lectionem, quæ tractanda proponitur. Hoc commode sumi potest ab occasione, interdum ab alijs circumstantijs. Et ita instituatur, vt sit ceu via quædam, ad eam rem quam tractaturi sumus. Sit modestum, sit breue, sit graue, vt auditores beneuolentia conciliet, docilitate excitet, attentione retineat.

TRACTATIO variat pro thematum diuersitate. Ex quo fit vt aliàs diuisione & expositione sit contenta: cum videlicet thema simplex sit (Diuisio, est oratio, per quam, quibus de rebus dicturi sumus, breuiter enumeramus. Hæc commendatur breuitate, absolute, paucitate: de qua consulantur rhetorum præcepta. Expositio, est oratio, qua diuisionis partes exponuntur. Et est triplex, synthetica, diueretica, & analytica, de quibus infra copiose dicetur. Hæc expositio interdum simplex est, videlicet cum nulla argumenta adhibentur: interdum mixta, cum admiscetur partium expositionis rationes) Aliàs, cum diuisione requirat confirmationem partium diuisionis, & refutationum sententiæ aliorum pugnantis cum nostra sententia. idq; quoties thema compositum fuerit. Prudentia concionatoris facile iudicabit quando confutatio præcedet confirmationem, & quando sequetur. Præcedat necesse est, quando errore animi auditorum præoccupati

cupati sunt. Non enim capaces esse possunt veritatis, priusquam ab errore vindicati fuerint.

DIGRESSIO, est oratio, qua accommodatur doctrina auditoribus, consolando, obiurgando, terrendo, monendo. In hac principium, finis, & locus precipue spectentur: principium, ut ex doctrina sponte fluere videatur: finis, ut coeat & coalescat cum doctrina sequente, si qua doctrina explicanda reliqua fuerit: locus, ut in fine cuiusque membri diuisionis seu partitionis adhibeatur, ne discentium iudicium, interruptione doctrinae interturbetur, plura de digressionem infra dicentur.

PERORATIO est conclusio tractationis. Hæc & summas rerum quæ tractatæ sunt, breuiter repetat, et animos auditorum excitet commendatione doctrinae explicatæ & vsus indicatione. Iam ad explicanda concionum genera accedamus.

Est itaque in vniuersum duplex concionandi genus. Unum didascalicon. Alterum paræneticum.

DIDASCALICON quidem est simplicium locorum, eorumque tum personarum, tum rerum, & coniuictorum locorum thesium & hypothesium.

PARÆNETICVM vero triplex est. Suasorium, obiurgatorium, & consolatorium. Poteest autem hæc diuersitas concionum probari, Primum à diuersitate auditorum, quibus concio

accom-

accommodabitur. Nam aut rudes sunt prorsus
 & sunt docendi: quo primum genus pertinet,
 aut non sunt rudes, sed vel pusillanimes, & sunt
 consolationibus erigendi, vel pigri & sunt sti-
 mulis incitandi, vel sunt contemtores, & sunt mi-
 nis castigandi. Ad hos quadruplices auditores,
 omnes conciones Christi diriguntur. Alias enim
 docet ignaros cupientes discere, alias consolatur
 & erigit pusillanimes, Nunc tardiores inhorta-
 tur, interdum prophanos minis territat. Exem-
 pla passim in Evangelica historia obuia sunt. De-
 inde idem comprobatur ab usu scripturae sanctae.
 Nam 2. Timot. 3. sic scribit Paulus: Omnis
 scriptura diuinitus inspirata, est utilis ad do-
 ctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad
 institutionem, quae est in iusticia, vt integer sit
 Dei homo ad omne opus bonum apparatus. Hic
 quadruplex usus scripturae indicatur, idq; qua-
 tuor vocibus, quae sunt: διδασκαλία, ἔλεγχος,
 ἐπανόρθωσις, παιδεία. διδασκαλία primo genere,
 nempe Didascalico tractanda est. ἔλεγχος ob-
 iurgationem habet. ἐπανόρθωσις est cum lapsus
 erigitur & stabilitur, quod consolationibus fieri
 manifestum est. παιδεία puerorum est institutio,
 cuius potissima pars, ad recta & honesta suade-
 re, & ab iniquis & turpibus dissuadere. Conue-
 nit itaque nostra distinctio cum auditorum va-
 rietate, Christi exemplo, & Pauli traditione.
 Verum quoniam auditores in publicis caetibus
 mixti

mixti sunt, fit vt Prophetæ, Christus, Apostoli, atque adeo omnes pij ministri verbi, plerunque ex doctrina extruant consolationes, suasiones & obiurgationes, quas vis doctrinæ quasi adiunctas habet, quemadmodum superius dixi fieri in Prophetarum & Apostolorum scriptis, quorum exempla pios ministros decet sequi in formandis concionibus. Nec ideo nostra distinctio est improbanda, quæ ad rerum tradendarum naturam pertinet, docetq; quæ sit ratio obseruanda in concionibus formandis, tametsi interdum ea, quæ nominavi tanquam accessoria digressionis schemate accommodantur: quod qui non obseruant, nec poterunt suas recte formare, nec aliorum conciones iudicare, memoriaq; tenere. Quare concionum genera distinguantur, & quæ ad duntur recte extruantur.

D E G E N E R E D I - D A S C A L I C O .

DI D A S C A L I C A concio est, cuius finis est ignorantem docere auditorem. In hoc concionis genere pius concionator totos nervos intendet, vt ipse prius rem docendam exacte cognitam habeat: Deinde vt eiusdem plenam œconomiam formet apud sese: tum vt eam explicet plana & populari oratione, habita ratione non suæ laudis ob eloquentiam, sed potius gloriæ Dei

L

promo-

promouendæ, & captus præsentium auditorum : quod si fecerit, sperare potest, vt auditor non amplius fluctuet opinionibus, sed doctrinæ veræ & perspicuæ acquiescat.

Quoniam autem Didascalica concio duplex est, quemadmodum supra in diuisione admonui, nimirum simplex siue simplicium locorum, & coniuncta siue coniunctorum locorum, postulat docendi ratio, vt primo loco de Didascalica simplici dicatur. Sed quoniam Didascalica simplici nunc personæ, nunc res tractantur, de personarum tractatione primum dicendum videtur.

DE DIDASCALICA SIMPLICI PERSONARVM.

DVPLEX est personarum tractatio, vna paradigmatica seu exemplaris, Altera epideictica seu demonstratiua. Nam si factum aliquod personæ proponitur, paradigma est : at si tota persona describitur, *ἡ δειξις*, et demonstratio personæ existit.

DE PARADIGMATICA TRACTATIONE PERSONARVM.

Cum itaque proponitur persona aliqua ex sacris historijs, cuius tota vita non describitur, sed

sed factum personæ aliquod producitur, idq; vel doctrinæ, vel imitationis, vel admonitionis gratia, paradigmatica erit tractatio. Hoc modo Paulus Romanis & Galatis proponit Abrahamum. Hoc modo Epistola ad Hebræos capit. II. magnum Prophetarum ac Regum catalogum recensuit. Abrahami facti fidei doctrina & natura docetur, imitatio commendatur, vocationis exercitia firmantur, & veræ pietatis fructus & opera. Pœnitentia Manassis docet lapsos recipi. imitationis igitur causa vtiliter proponitur: admonet de misericordia Dei tam immanem Ecclesiæ persecutorem, ac tam impurum idololatram, ex mera sua bonitate in gratiam recipientis. Verum hic occurrendum est ijs, qui saepe Sanctorum exemplis abutuntur. Sunt enim qui scelera sanctorum imitari malunt, quàm virtutes, & se sanctorum exemplis defendunt. Sunt etiam, qui ex factis sanctorum personalibus, & extraordinarijs mandatis, male extruunt speciem facti, et tanquam legem vniuersalem commendant. Illi responsione digni non sunt, Hij admonitione in viam reuocandi erunt. Tenere enim eos oportet discrimen, inter mandata seu præcepta pietatis communia et personalia, quæ tantum vel vnum populum, vel vnum hominem attingunt. Hebræi iussi sunt, vt spoliarent Aegyptios. Abraham ex mandato Dei filium in monte Moria mactare in holocaustum parat. Hæc personalia facta in specie

non accommodanda erant, sed in genere tantum. Nam ab utroque exemplo discenda est obedientia erga Deum in ijs, quæ à nobis suo verbo requirit. In hac quoque personarum exemplari tractatione, notum est Papistas & præcipue Monachos periculose errasse, qui nescio quos fictitios sanctulos in concionibus proposuerunt, eosque per totam vitam adeo inculpate vixisse finxerunt, quod nunquam vel in minimo impigerint. Huiusmodi ficta personarum descriptio, magis ad desperationem, quam ædificationem conscientie luctantis cum magnitudine peccati & iræ Dei, facit. Proponantur igitur vera exempla, ficta relinquuntur Poëtis, & non ab ijs tractentur, qui œconomii mysteriorum Dei à D. Paulo appellantur. Sacra scriptura & vera historia suppeditet exempla, qualia sunt Abrahamæ, Iob, Ioseph, Manasse, Magdalena, Latronis conuersi, & similia. Ex huiusmodi enim, non solum docere possumus auditores veram pietatem, verum etiam formam recte viuendi iuxta vocationis rationem. Meminerit itaque pius Ecclesiastes exempla utilia pietati proferre, & non ea quæ ad desperationem facere videntur. Nunc tempus est, vt quæ dicta sunt, claro paradigmate decla-remus. Et quia nullum Abrahami exemplo illustrius esse potest, illud examinandum proponam.

Paulus inquit : Credidit Abraham Deo, & impu-

impu
exemp
produ
sticie
qualis
debeat
imitat
tum r
sona &
ram fid
stantie
monent
sario r
Abrah
postea
iusticia
Abrah
meritis
receptu
iusticia
Abrah
ficatus
discreti
phetæ
extrus
requir
braban
stificab
plemen

imputatum est illi ad iusticiam. Hic Paulus exemplum Abrahamæ potissimum doctrinæ gratia producit, & inde eruit, non solum firmam iusticiæ doctrinam, verumetiam naturam fidei, & qualis vitæ sanctimonia credentis personæ esse debeat, extruit. Ad hunc modum discamus ex imitatione Pauli duo obseruare in exemplis, factum videlicet in se, deinde circumstantias personæ & facti. Factum in se, docet iusticiam veram fide in promissiones Dei constare. Circumstantiæ personæ & facti de plurimis rebus admonent. Primum, quod circumcisio non necessario requiratur ad iustificationem. Est enim Abraham ante circumcisionem iustificatus, sed postea addita est circumcisio tanquam sigillum iusticiæ, quæ est ex fide. Secundo, professio vitæ Abrahamæ ante iustificationem, testatur eum nullis meritis proprijs aut præparantibus operib. à Deo receptum, sed sola bonitate Dei. Tertio, quod iusticia fidei ad omnes promiscue pertineat, hoc Abrahamico exemplo indicatur. Est enim iustificatus Abraham antequam ullis notis externis discreti sunt homines. Ex hac circumstantia Prophetæ haud dubie conciones de uocatione Gentium extruxerunt. Quarto, quod ritus Mosaici non requirantur à iustificandis. Ut enim sine illis Abraham est iustificatus, ita qui eius exemplo iustificabuntur, eos non requirant ad iusticiæ complementum. Quinto, quod sine lege morali &

operibus in Decalogo præceptis contingat iustificatio. Nam si Abrahamæ exemplo iustificamur, & is fuit iustificatus annis multis, id est, 430. ante legem, profecto fieri non potest, ut ex lege sit iusticia. Verum si quis obijcit legem moralem fuisse perpetuo, eaq; non caruisse Abrahamum, responsio facilis est, Nulla enim merces debetur operibus, nisi ex pacto Dei. Nam opera non sunt intrinseca dignitate meritoria, sed acceptatione Dei, & ratione pacti. firma stat igitur consequentia Pauli: Abraham iustificatus est fide promissionis, ante editum pactum de operibus, nimirum, qui fecerit ea homo viuet in eis, Ergo fide & non operibus est iustificatus. Sexto, quod vera & iustificans fides sit certa *ἠληθοφoγία*, quæ non rationis argumentis succumbit, sed certo statuit, eum qui promisit mentiri non posse, ut tota rerum natura reclamare videatur, et quod fides habeat adiuncta bona opera & obedientiam erga Deum, quodq; nihil carius Christiano esse debeat, quam diuinæ voluntati obtemperare. Atque ita Prophetæ, pij Reges, Apostoli, atq; adeo omnes pij post Abraham, primum ab exemplo didicerunt veram iustificandi rationem: deinde ex circumstantijs personæ et facti, de rebus grauissimis admoniti sunt. Hoc pacto pius concionator exemplo Paulo applicet & alia exempla, tum in se, tum in circumstantiarum varietate, & semper in accommodatione meminerit respiciendum esse ad fidei analogiam.

D E

D
Ep
tam
ius p
sonar
enim
dicent
primis
rum tr
exorna
morata
possunt
dation
script
& c.
tum &
hypot
Baptist
quenda
de par
educat
Christi
morte
In
preces
afflict
solatio
sacerd

DE EPIDICTICA PERSONARUM TRACTATIONE.

Epidictica personarum tractatio, totam vitam, adeoque omnes vitæ partes persone alicuius pertractat, idque eo ordine, quo loci personarum in Erotematis Philippi recitantur. Est enim is ordo non solum naturalis, verumetiam dicenti & audienti commodus. Verum hoc in primis observandum est in Epidictica personarum tractatione, quod illa membra potissimum exornanda sint, ex quibus tria illa supra commemorata, Doctrina, Imitatio & Admonitio, peti possunt. Nam Paulus Rom. 15. de hoc accommodacionis modo admonet, cum inquit: Quæcunq; scripta sunt, in nostram doctrinam scripta sunt, &c. Debent itaque huiusmodi membra ad totum Ecclesie corpus accommodari, quod fit ubi hypothesein ad thesin recte transferimus. Ut si Baptiste vita esset ἐπιδεικτικὸς tractanda, sequendus esset ordo naturalis, dicendumq; esset de parentibus, de conceptione, de natiuitate, de educatione, de vocatione, de officio, de testimonio Christi, de morte & ijs, quæ circa mortem & post mortem contigerunt.

In membro de parentibus hæc insunt, quod preces piorum assidue tandem exaudiantur, quod afflictæ credentes consequantur ad extremum consolationem, quod Deus approbet matrimonium sacerdotum.

In membro de conceptione, primum offert se officium angelorum, quod sint legati Dei & ministri Ecclesie. Deinde quod sit memor Deus suarum promissionum. Tum quod Dei actio non impediatur impedimentis naturalibus, hoc est natura sterilitate & defectu. Deinde quia Ioannes adhuc in utero matris agnouerit Christum, docet quod pueri recipiantur a Deo, & quod a pueris agnosci & coli velit Deus.

In membro de natiuitate, gratitudo erga Deum pro acceptis beneficijs commendatur, Piorum officium mutuum ostenditur, quod gratulari debeant ijs, quibus benedictio Dei contingat. Denique quod pii debeant suos pueros Deo afferre seu commendare.

Deinde vite austeritas nobis non Monasticen, sed sobrietatem & obedientiam erga Deum commendat.

Posthac in officio ipsius, & circumstantijs personae & officij, non solum doctrina, sed etiam consolatio, constantia in officio, confessio, crux, amor veritatis, atque innumerae aliae virtutes pijs commendantur. Consolatio est, quod digito saluatorem monstrauerit. Constantia, quod Herodis minas & Phariseorum contemnens, Euangelium intrepide docuerit. Confessio, quod se vocem clamantis in deserto fassus sit. Crux, quod propter vocationem non solum vagatus sit sine certis sedibus, sed mortem quoque adire non dubitauerit.

bitauerit. Hæc omnia quæ sic eruuntur ex personæ & officij circumstantijs, primum pijs ministris verbi doctrinæ, imitationis & admonitionis gratia proponantur. Deinde in genere vniuersæ Ecclesiæ, quantum ad communia pietatis officia pertinet. Personalia enim facta, non in specie sed in genere accommodanda sunt, quemadmodum supra admonui.

Est & alia forma tractandi exempla, nimirum, cum non habeatur ratio ordinis, temporum, sed tantum virtutum & viciorum genera recitantur & illustrantur, sed hæc forma paradigmata subiicienda est. Atque hæc de duplici paradigmatica & epidictica personarum tractatione dicta sufficiant. Ratio autem eruendi locos, per quos exempla accommodantur Ecclesiæ, postea vbi de locis communibus inueniendis tractabitur, exponenda est. hic sufficit Methodum monstrasse, & paucis exemplis Methodi vsum ostendisse.

DE DIDASCALICA SIMPLICI RERVM.

DIDASCALICA simplex rerum (hoc est, vt vsitate vocant, locorum simplicium) est cum de vna re simplici docendus est auditor, vt de Deo, peccato, gratia, de iusticia Christiana &c. Hæc forma subtiliorem tractandi ratio-

nem requirit, & maiori artificio indiget. Quamquam autem hac Methodus expositione proprie constat, quemadmodum coniuncta, argumentatione: tamen membra huius formæ argumentatione confirmabuntur. Itaque præsentis formæ instrumentum proprie quidem est expositio. Argumentatio vero adhibetur fulciendis expositionis partibus. Præterea & hoc obseruandum est, quod triplex in hac forma solet adhiberi expositio, nimirum Diæretica, Synthetica & Analytica. Nam aliâs alia ratio commodior est.

DE DIDASCALICA
SIMPLICI RERVM
Diæretica.

TAMETSI Diæreticus ordo (cuius membra potissima sunt definitio & diuisio) tractandi res simplices, et à Philippo in Methodo Didascalica simplici, & ab alijs Dialecticis diligenter indicatur: tamen operæ precium esse iudico, hoc loco tractandi rationem præscribere, quæ commoda futura est nouitijs concionatoribus. Primum itaque summa capita proponam, Deinde tractationis Methodum subiiciam.

Sunt igitur hæc capita.

1. DEFINITIO.
2. DIVISIO SEU PARTITIO.

3. CAU

3. C A V S A E.
4. E F F E C T V S.
5. V S V S & A B V S V S.
6. A N T I T H E S E S.

D E D E F I N I T I O N E.

Definitionum alia nostra sunt, alia aduersariorum. Illas vt veras exponemus, probabimus, comprobabimus & colligemus, Has vt falsas confutabimus. In utroque genere est peculiaris methodus, sed de priori prius dicendum est.

Definitio itaque quam pius concionator, & veram & immotam statuet, quatuor habebit partes in tractatione: expositionem: rationem: comprobationem & complexionem.

Expositio est oratio, per quam exponimus nostram de re aliqua definitionem claris & perspicuis verbis.

Est autem definitio Theologica duplex, contracta & copiosa. Illa genere & differentia contenta est. Hæc causas, adiuncta, propria, & circumstantias interdum, generi & differentia accommodat.

Ratio est definitionis probatio.

Comprobatio, est per quam confirmamus seu declaramus rationem siue exemplis, siue alijs declarandi modis.

Complexio est brevis Expositionis, Rationis & Comprobationis comprehensio. Porro quod

quod dictum est de Ratione & Comprobatione, ita intelligi velim, quod non simplex ratio, neque simplex comprobatio, sed & rationes & comprobationes plures adhiberi possint, prout commodum auditoribus, & rei tradenda vtile esse videatur. Deinde & hoc obseruandum est, quod definitio copiosa confirmanda, *Analysi* prius resoluenda sit in propositiones, interdum etiam in terminos. Deinde rursus paulatim coniungenda sunt partes per *Synthesin*, & ostendenda definitionis necessitas. Atque hæc omnia rationi definitionis subiicienda sunt. Nunc exemplo vno atque altero præcepta illustremus, ac sumamus primum definiendum *Matrimonium*.

Matrimonium est viri & mulieris legitima coniunctio (hæc definitionis expositio est, sequitur ratio) Scriptum est enim: *Quamobrem* relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ (sequitur *Comprobatio*) Si hæc verba rite examinentur, in ipsis inueniemus, quæ posuimus in definitione. Primum enim testantur coniunctionem debere esse, quæ legitima est, cum sit iuxta verbum Dei, & voluntatem Dei. Deinde cum dicit: *Erunt duo in carne vna*, vnus viri & vnus vxoris vult copulam, non vnus viri, & multarum vxorum, neque vnus vxoris & multorum virorum, quemadmodum & primum coniugium *Adam* & *Eue* testa-

refra
us sic
perfor
nio q
legiti
hoc e
defini
ges &
stio dic
natio
hypoth
titur.
superi
magis
A
tionis,
finiend
Eu
in qua
ctione
peccato
in filiu
nitas e
rati p
Hact
soluen
est, qu
uelata
libera

testatur. (Sequitur Complexio) Cum itaque Deus sua lege præceperit, vt legitime copulentur personæ, vt sint non plures personæ in matrimonio quam duæ, Relinquitur, matrimonium esse legitimam viri ac mulieris coniunctionem. Ex hoc exemplo vtcunque intelligi potest tractatio definitionis simplicis: quam si ad Dialectices leges & normas reuocare velis, Prima pars quæstio dicitur, Altera ratio, Tertia rationis confirmatio siue Aetiologia, Quarta Conclusio, in qua hypothetica forma ipsa ratio cum quæstione repetitur. Verum membrorum appellationes, quas superius recitavi, tractationi populari seruiunt magis, & intellectu faciliores sunt.

Addamus etiam exemplum copiosa definitionis, quod fusius explicemus, ac sumamus definiendum Euangelium.

Euangelium est doctrina diuinitus reuelata, in qua annunciatur liberatio à peccato, maledictione legis & ira Dei, & proclamatur remissio peccatorum, salus & vita æterna, credentibus in filium Dei propter eiusdem victimam, vt bonitas & misericordia Dei prædicentur, utq; liberati per Filium, fructus Euangelio dignos edant. Hactenus expositio definitionis, quæ Analyti resolueda est in has propositiones, Quarum prima est, quod Euangelium sit doctrina diuinitus reuelata. Secunda, quod Euangelium annunciet liberationem à peccato, maledictione legis, ira
Dei

Dei, &c. Tertia, quod proclamet remissionem peccatorum, salutem & vitam æternam. Quarta, quod hæc beneficia contingant credentibus in Christum. Quinta, quod Euangelij vis resideat in victima Christi. Sexta, quod ex Euangelio Deus sit prædicandus. Septima, quod homo gratitudinem suam Deo exhibere debeat, pie viuendo. Has propositiones ordine confirmare oportet. Sequitur ergo ratio primæ propositionis. Euangelium enim esse doctrinam diuinitus reuelatam. Paulus clare docet, vocans Euangelium mysterium absconditum à seculis. (Comprobatio.) Quibus verbis aperte docet, ex humana ratione non pendere Euangelium. Nam si ratio vlllo pacto potuisset hanc doctrinam perspicere suo acumine, nequaquam mysterium absconditum à seculis dicendum esset (Ratio secundæ propositionis) Deinde annunciari in Euangelio liberationem à peccato, à maledictione legis & ira Dei, multa testimonia docent Prophetica & Apostolica. Daniel aperte dicit Christum ablaturum peccatum. Paulus maledictionem legis per Christi aduentum abolitam docet. Pater clamat de cælo se per filium placatum (Comprobatio) hoc verum esse experti sunt omnes pijs, testimonium habentes spiritus sancti, per quem clamant, Abba pater, quod profecto non facerent, nisi certo statuerent ablatum peccatum, maledictionem legis abolitam, iram Dei placatam :

tam
ro in
tem
nia,
oport
& r
cation
tur sal
tere a
in se cr
tura sa
vitam
amplet
quin s
cato,
quia l
Indas
magna
exitium
quod ha
tio) Cl
me non
probat
pender
fide sin
nibus
to loco
victim
inquit

tam (Ratio tertiae propositionis) Proclamari porro in Euangelio remissionem peccatorum, salutem & vitam aeternam, testantur haec testimonia, Ipse Dominus dicit sic scriptum esse, quod oporteat praedicari in ipsius nomine poenitentiam & remissionem peccatorum, incipiente praedicatione a Hierusalem. Marci ultimo promittitur salus credentibus. Similiter Rom. 10. Praeterea Dominus ipse vitam aeternam promittit in se credentibus. Quid multis? Uniuersa scriptura sacra remissionem peccatorum, salutem & vitam aeternam pollicetur populo Euangelium amplectenti (comprobatio) Fieri enim non potest quin sublata ira Dei, maledictione legis ac peccato, salus, iusticia & vita sit parta. verum quia haec non contingunt omnibus (Cain enim, Iudas, Saul & multi alij perierunt, & hodie magna pars mundi, proh dolor, ruit in aeternum exitium) in definitione additum est quarto loco, quod haec beneficia contingant credentibus (Ratio) Clare enim dicit Dominus: Qui credit in me non peribit, sed habebit vitam aeternam (Comprobatio) Et ne quis hoc ex conditione operum pendere existimet, Paulus hominem iustificari fide sine operibus scribit, & prolixis disputationibus confirmat ad Rom. & Galat. Porro quinto loco additum est, quod Euangelij vis in Christi victima resideat (Ratio) Sic enim Paulus inquit: per redemptionem, quae est in Christo Iesu

Iesu (Comprobatio) Vox etenim qua Paulus hic
 utitur est ἀπολύτρωσις, hoc est redemptio, quæ fit
 dato precio capitis pœna, λύτρον enim proprie
 precium liberationis est. Tale precium pro no-
 bis soluit Christus, quando factus est pro no-
 bis peccatum, ut nos fieremus iusticia Dei. Præ-
 terea sexto loco adiectum est, Deum prædican-
 dum esse propter suam bonitatem & misericor-
 diam (Ratio) Id quod satis conuincit Angelo-
 rum cohors, canens nato Domino hunc hymnum
 Deo: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax,
 hominibus εὐδοκία. (Comprobatio) Hoc namque
 ideo factum existimemus esse, ut omnes qui
 hunc Christum agnoscunt, discant angelorum ex-
 emplo bonitatem & misericordiam Dei prædi-
 care, præsertim cum ipsa natura clamitet gra-
 titudinem reddendam esse bene meritis. Po-
 stremo loco additur de fructibus, quos edere de-
 bent liberati per Euangelium (Ratio) Quod con-
 firmatur testimonio Pauli dicentis, nos in Christo
 Iesu creatos ad bona opera, in quibus nos ambu-
 lare vult Dominus. (Comprobatio) Quomodo
 enim conuenirent ista, nos liberatos à peccato, &
 tamen facere desideria peccati, Cum Paulus di-
 cat, apparuisse gratiam Dei salutarem omnibus
 hominibus, ut abnegata impietate & huma-
 nis desiderijs, sobrie & pie & iuste viuamus,
 &c. (Complexio) Cum igitur firmis demonstra-
 uimus rationibus per Euangelium tolli peccatum,
 male-

male
 in ho
 propt
 quod
 am b
 nem
 Euan
 in qua
 At
 tione,
 Merbo
 sublati
 Pro
 Sublati
 posita
 tio, est
 breui e
 aduerfa
 tionis pr
 lium esse
 ienciendis
 quitur o
 uolum s
 Solutio
 gnat cu
 scriptur
 ficia cla
 Si iustic
 est. Ho

maledictionem legis, & iram Dei, & succedere in horum locum iusticiam, salutem & vitam propter Christum, dum in ipsum credimus, & quod velit nos Deus propter hoc beneficium suam bonitatem predicare, ac vita tota gratitudinem ostendere, sequitur quod antea proposuimus, Euangelium esse doctrinam diuinitus reuelatam, in qua annuntiatur &c.

Atq; in hunc modum, tractata nostra definitione, si sunt qui aliter sentiunt, confutandi sunt Methodo confutatoria, quæ constat propositione, sublatione, opposita propositione, & solutione.

Propositio hoc loco est sublationis pollicitatio. Sublatio, est ipsa aduersariorum propositio. Opposita propositio, est solutionis pollicitatio. Solutio, est confirmatio oppositæ propositionis. Sed res breui exemplo illustretur. Nec me clam est quod aduersarij nostri Papistæ garriant (hæc confutationis propositio est, sequitur Sublatio) Euangelium esse nouam legem de non vindicando, de abijciendis facultatibus, de non iurando &c. (Sequitur opposita propositio) Verum id quam frivolum sit, non est difficile ostendere. (Sequitur Solutio) Id enim quod asserunt ex diametro pugnat cum Christi sacrificio, adeoq; cum vniuersa scriptura, quæ fide nos consequi Euangelij beneficia clamat. An non clara sunt verba Pauli? Si iusticia est ex lege, Christus frustra mortuus est. Hæc oppositæ propositionis confirmatio, ex

M *locis*

locis confirmatorijs, hoc est Dialecticis petenda est, de qua re dicam in coniuncta locorum Methodo. Verum quid generaliter tum in confirmationibus, tum in confutationibus observandum sit, hic admonendi sunt Studiosi. Primum itaque postquam perspicuis argumentis confirmaveris ἀντιθέταιον, ordine aduersariorum argumenta diluenda sunt, & si res ita patitur, omnium primum genus sumendum est, & postea ad specialia argumenta descendendum, vt in presenti causa. Primum, confutandum est, Euangelium esse legem, Deinde, non esse legem de vindicta prohibitione, de abiectioe facultatum, de non iurando &c.

Præterea & hoc cum in confirmatione nostræ sententiæ, tum in confutatione aduersæ partis diligenter spectandum est, vt præoccupes ea, quæ vel prudentia carnis, vel aduersaria pars obijcere possit, contra ea quæ dicis, & ea confutes. Hoc Paulo vsitatissimum fuisse apparet in ipsius scriptis. Quemadmodum in proposita confutatione sententiæ Papistarum, quod Euangelium sit noua lex: Caro ingrata Deo inde arma arripit, contra doctrinam operum, & infert hoc pacto. Si Euangelium liberat nos sine operibus nostris, cur igitur bene operemur? Hæc obiectio per occupationem tollenda est. Atque ita in omnibus partibus concionis spectabit fidus Ecclesiastes quid contradici possit. Sed præcepta copiosè confutatio-

fatationis & confirmationis infra tradenda sunt.

DE DIVISIONE ET
partitione.

Hoc Methodi membrum commode in hunc modum tractari potest. Si primum exponas tuam diuisionem seu partitionem. Secundo probes. Tertio comprobes. Quarto colligas rursus. Exemplum diuisionis sit hoc: Audiuimus quid sit lex, sequitur ut quotuplex sit dicatur (huiusmodi enim transitionis formula utendum est, cum de vno in aliud descenditur) Est autem lex Dei triplex, Moralis, Ceremonialis, & Iudicialis. Hæc expositio fuit. (Ratio) Omnis enim lex Dei aut mores format, aut ritus commendat, aut iudicia exercet (Comprobatio) His enim rite hominis vita conseruatur & gubernatur. In civili enim vita, iudicijs opus est, in Ecclesiæ cœtu Ceremoniæ sunt necessariae, religionem animi erga Deum, & pietatem erga homines (in spirituali Dei regno) morum præceptis constare manifestum est (Collectio) Firmum est igitur quod proposuimus legem Dei esse triplicem, Moralem, Ceremonialem, Iudicialem, præsertim cum his tribus vitæ recta gubernatio constet, siue vitam communem spectes, siue Ecclesiam, siue spirituale Dei regnum. Hæc diuisionis membra si obscura sunt,

M 2

defini-

definitionibus & subdiuisionibus explicentur, ac rationibus & exemplis illustrentur. Veram si aduersarius aliam diuisionem, eamq; falsam obtrudit, confutationis Methodo euertenda est. Exemplo non opus est in re aperta. Porro partitio eadem ratione instituenda est, vt pœnitentiæ partes sunt contritio, fides & studium recte formandi vitam (Ratio) Peccati enim nos pœnitere oportet: & quia hæc contritio nihil prodest, nisi accedat fides in Christum, necessario & hæc additur: & quia neutrum horum verum est, nisi sequatur studium recte & pie viuendi, necessario cum superioribus coniungitur bonum propositum (Comprobatio) Nam videmus & scripturam & exempla hæc tria coniungere. David lapsus dolet se peccasse, confugit per fidem ad misericordiam, & reliquam vitam quanta potuit diligentia innocentem conseruauit. Hæc partitionis membra si definitionibus & diuisionibus, & earum rationibus diffunduntur, magna orationis & utilis copia exurget.

DE CAUSIS.

Iam rei causas addere oportet, prorsus naturali ordine, & per seiunctionem excludendæ sunt que putantur rei causæ, & non sunt. Singulis causarum generibus suæ rationes ex verbo Domini adiiciendæ sunt. Cause coniunctæ concurrunt

runt in suis actionibus, & stant mutuis auxilijs, singuleq; proprium quiddam habent in actionibus. Quare causarum ordines diligenter considerandi sunt, ne fiat causarum confusio, vnde postea magnæ tenebræ exoriuntur. Deinde & hoc obseruandū est, cum aliquid præcipitur aut prohibetur, omnes coordinatas causas præcipi aut prohiberi. Vt cum sanctificatio nominis Dei præcipitur, quæ fieri nequit sine fide, & hæc non sine noticia Dei contingit, quæ noticia Dei sine prædicatione verbi Dei esse non potest. Ergo cum iubemur petere sanctificationem nominis Dei, hæc ordine petimus, prædicationem verbi, noticiam Dei, fidem & ipsam nominis Dei sanctificationem. Nunc breuiter exemplum subiiciam. Pœnitentiæ causæ sunt non hominis liberum arbitrium. (Hæc seiunctio est.) Sed primum verbum Dei, Deinde Spiritus sanctus, qui intus arguit peccatum, & excitat odium peccati in corde hominis, Tum voluntas motui diuino et verbo non repugnans. Fines sunt, gloria Dei & salus pœnitentis. Hæ sunt coniunctæ causæ, & stant mutuis auxilijs in suis actionibus, & facile apparet, singulas quiddam proprium habere in suo ordine ad effectum. Porro quomodo hæc sint explicanda definitionibus, & confirmanda testimonijs, ex superioribus præceptis intelligitur.

D E E F F E C T V.

M 3

Effectus

Effectus exponantur, probentur, comprobentur & colligantur, & qui falso rei tribuuntur, confutationis Methodo evertantur: vt si quis dicat, contritionem mereri remissionem peccatorum, Confutandus est eo modo, quem supra indicauimus.

DE VSV ET ABVSU.

Si fuit res in abusu, confutetur abusus confutationis Methodo. Deinde verus vsus exponatur, probetur & comprobetur.

DE ANTI THESIS IBVS.

Antitheses non certum locum habent, neq; in hac Methodo, neq; in alijs, sed passim interserenda sunt illustrationis & amplificationis gratia. Putant enim Rhetores, nihil magis facere ad perspicuitatem, quam Antithesum seu contrariorum collationem.

DE DIDASCALICA
SIMPLICI SYN-
thetica.

Expositio Synthetica est, quando exordimur ab *ijs quæ antegressa sunt rem, & paulatim per gradus componimus ea, & cumulamur donec omnia illa collecta videntur, quæ ad rei naturam excutiendam sufficiunt. Ut si de pace, quam cum*
Deo

Deo habemus per fidem, dicendum esset, hac $\kappa\alpha\tau\alpha$
 $\sigma\omega\delta\epsilon\iota\sigma\iota\upsilon$ exponi possent. Primum quæ offensa. 2.
 Offensæ partes. 3. Mediator. 4. Compensatio
 iniuriæ & damni, seu satisfactio. 5. Reconcilia-
 tio. 6. Pactum reconciliationis. 7. Pacis decla-
 ratio seu promulgatio. 8. Fructus pacis. Hæc si
 sigillatim confirmarentur, comprobarentur &
 illustrarentur testimonijs & exemplis, copiosa
 emergeret oratio. Hoc pacto $\sigma\omega\delta\epsilon\iota\sigma\iota\upsilon$ sequitur or-
 dinem naturæ, & omnes quæ præcedunt natura
 quæstiones inuestigat, exponit, probat, compro-
 bat, Antithesibus, exemplis, similibus & dissi-
 milibus illustrat. Porrò & hoc obseruandum est,
 quod copiosæ definitiones hac Methodo extruan-
 tur, vt supra in definitione Euangelij videre est.

DE DIDASCALICA SIM- Plici ANALYTICA.

Alytica expositio est, quando à toto vel fi-
 ne exordimur, & deinde partes, & ea quæ
 ad finem requiruntur, inuestigamus, ordine plane
 superiori contrario, Ut si de oratione dicendum
 esset, hac Methodo primum quid esset inuocatio
 (habet enim definitio totius rationem) et quis ei-
 us finis, exponendum. Deinde quæ ad orationem
 tanquam necessaria membra pertinent, enume-
 randum esset, vt sunt affectus mentis, causæ cur
 orandum, quis orandus, per quem & quid oran-

M 4

dum,

dum, quæ memoriæ gratia complecti soleo hoc versiculo:

Affectus causæ, quis, per quem, quidq; petendum. Postremo addi possunt circumstantiæ indifferentes, ut orationis circumstantiæ indifferentes sunt, Locus, tempus, gestus. Hæc profecto si scripturis & exemplis probentur & illustrentur, magna & utilis orationis copia nascetur.

Porro, quæ hætenus dicta sunt de simplici rerum seu locorum tractatione, ita intelligantur oportet, quod sic fieri debeant omnia iuxta diuersarum Methodorum simplicium questionum rationem artificiosam. Verum quoniam varietas exercitatos delectat, interdum harum Methodorum leges ad amussim non sequuntur concionatores docti, sed auditores quasi in consilium adhibent, & ea deligunt ex magna copia, quæ presentibus auditoribus quàm utilissima cognitu fore arbitrantur. Atque hanc tractandi rationem nonnulli Methodum prudentiæ appellant, quæ circumstantias auditorum presentium & rerum pondera metitur. Ut si quis de lege Dei esset dicturus, hic primum auditores contempleretur, deinde rei pondus consideraret, Tum facile ad pauca capita captu facilia reuocaret tractationem, & primum forte quid lex sit exponeret, Secundo, an quisquam legi Dei satisfaciat, Tertio, quis vsus, cum nemo satisfacit, Quarto, qualis legis abrogatio intelligenda sit. Similiter fieri

fieri p
Quang
concion
fuerit
tum pr
exercit
genus f
Sanct
popular
rei simp
proponen
nitonem
ex collat
exemplo
fascem
causaru
recitati
Officio
fecta, &
Porro
rum siue
tione, si
locus, e
praceda
da orat
dum ess
fert, qu
in confi
loco exp

fieri potest in alijs quæstionibus simplicibus. Quanquam autem hæc ita sint, nonitjs tamen concionatoribus, qui nondum exercitati sunt, profuerit artis Methodum sequi quam exposui, idq; tum propter memoriam confirmandam, tum vt exercitati diu multumq;, possint postea vtrumq; genus fæliciter sequi.

Sanctissime memorie Philippus Melanchthon populari captui se accommodans, in cuiuslibet rei simplicis explicatione, hæc quatuor iudicat proponenda, declaranda & amplificanda: definitionem rei, causas, partes & officia. Definitio ex collatione multorum dictorum & illustrium exemplorum petita, rem totam veluti in vnâ fascem colligat, et summam rei breuiter proponit, causarum explicatio definitionem fulcit, partium recitatio distinctius rei naturam ob oculos ponit. Officiorum voce comprehenduntur vsus rei, effecta, & causæ finales.

Porrò est & hoc admonendum, quod in locorum siue simplicium, siue coniunctorum tractatione, si plures sunt loci, obseruare oporteat, vt is locus, qui natura præcedit, etiam tractatione præcedat. Vt si de peccato & gratia esset habenda oratio, de peccato prius quàm de gratia dicendum esset. Sed si prorsus discreti sunt loci, nihil refert, quo ordine eos explices, nisi forte alter alteri in confirmatione opem ferat, Tum enim is priori loco explicandus est, quo explicato, inuetur alter.

DE DIDASCALICA
CONIUNCTA.

Didascalica Concio coniuncta, siue coniu-
ctorum locorum, est quando certi loci con-
iuncti, hoc est propositiones, theses & hypothe-
ses tractantur: quod tametsi proprie fit Metho-
do confirmatoria & confutatoria: plerunq; ta-
men accidit, vt mixta Methodus adhibeatur.
Nam si propositionis partes obscuræ sunt, Ana-
lysis eas retexet, & partes seorsim proponet:
Dieresis propositas partes explicabit: postea Syn-
thesis componet: ac Methodus confirmandi ac
confutandi compositum probabit, & quod cum
eo pugnat, confutabit. Ut si prima precatio tra-
ctanda proponeretur: Sanctificetur nomen tuum.
Hic necessario primum Analysis esset adhiben-
da, quæ in duas simplices partes retexeret hanc
propositionem, in nomen Dei, & sanctificandi
verbum. Deinde Dieresis vtramque partem,
vnam post alteram definitionibus & diuisioni-
bus explicaret, Tum Synthesis rursus compone-
ret partes. Hinc iam confirmatio & confutatio
tempestiue adhiberetur. Atque hoc præceptum
perpetuo sequendum est, vbi partes propositionis
explicatione indigent, alias minime. Præterea in
parabolis adhibenda est Analysis, vt primum
retextas partes proponas. Deinde easdem per
comparationem rei ad quam pertinet parabola
accom-

accom
ses, vt
parabo
natio,
ni verb
Terra a
verbi co
Etrinas
rabola su
lute proca
diligenti
tia dignit
Diabolo
verbum-
Porre
sunt. Si
Dominus
arguat ne
terum in
concionato
re vt in
nonnihil
dam. Pr
cos ostend
copiose
pitibus t
D E

accommodes. Tum extruas doctrinas & paraneses, vt in Euangelij parabola de semine, partes parabola sunt quinque; : Seminator, Semen, Seminatio, Terra, Fructus. Seminatore Deus: Semini verbum Dei: Seminationi praedicatio verbi: Terra auditores verbi: Fructui seminis, fructus verbi comparentur. His explicatis, extruas doctrinas & paraneses, Ut doctrinae praesentis parabola sunt: Prima, sollicitudo Dei de nostra salute procuranda. Confertur enim hic Dominus diligenti agricolae. Secunda, dignitas verbi. Tertia dignitas ministerij. Quarta, quod nobis & Diabolo imputandum sit, si fructum non ferat verbum.

Porrò paraneses ex fine parabola extruendae sunt. Sunt autem fines praesentis parabola, vt Dominus excitet auditores ad verbi amorem, vt arguat negligentes, vt consoletur obedientes. Ceterum in huius concionis genere, adhuc maior concionatoris vis & prudentia requiritur. Quare vt in hac parte satis alioqui difficili, inueni nonnihil nouitios concionatores, ordine duo tradam. Primum enim Methodum inueniendi locos ostendam. Deinde rationem indicabo eosdem copiose & vtiliter tractandi, In quibus duobus capitibus tota haec facultas consistere videtur.

D E I N V E N T I O N E L O -
 C O R V M C O M M V N I V M .

Ne

NE quis, quod primum in buccam venit, arripiat tanquam locum communem, quem admodum illi facere consueverunt, qui ex singulis fere vocibus aliquid venantur, parum solliciti, siue ad negocium pertineat propositum, siue non, ut qui hoc solum querunt, ut magni architecti, & locorum communium non imperiti fabri videantur: opus est præceptis, intra quorum septa animus inquirentis contineatur. Et tametsi res maior est, quam ut paucis præceptis absolui possit: tamen prodest nouitijs communia quædam præcepta tenere, quæ sequi tutò & cum fructu eorum quos docebunt, possunt.

Primum itaque omnium lecto & intellecto textu aliquo, queratur textus occasio, summaria comprehensio, & finis seu vsus: quod quomodo fieri debeat, in Dialectico interpretandi genere superius declaratum est. Deinde textus partes seu propositiones querantur. Tum ex his iuxta sequentes regulas loci eruantur communes, qui ad finem rei propositæ facere videntur.

R E G V L A P R I M A .

Si propositionis subiectum fuerit singularis terminus, loco eius ponito gradatim superiora, hoc est speciem primo loco: Deinde genus proximum: Tum si videbitur adhuc superius genus, & componantur hæc ordine cum propositionis prædicato.

to. Psal. 122. In principio hæc est propositio. Lætor, inquit David, cum mihi dicitur, in domum Domini eamus. Primum facito enallagen personæ in hunc modum: David lætatur, cum dicitur ei, in domum Domini eamus. Hic iuxta regulam, primum regis vocabulum, Deinde magistratus, Tum hominis ponito. Hoc facto, coniungito hæc ordine cum prædicato, in hunc modum. Regium est lætari cum subditi consentiunt in religione. Magistratus est lætari, quod habeant subditos, qui secum consentiant in religione. Omnium hominum gaudium esse debet consentire in cultu Deo præstando. Ecce tot theses hæc prima & puerilis regula subministravit, quarum ultima communissima est, & in plurimas hypotheses diffundi potest, de quarum certitudine ex regula sequenti iudicandum est: Approbato exemplo in subiecto, approbatur res in genere. Cum igitur in Davide approbatur hoc factum, res in genere improbari non debet, & contra: Reprobato exemplo in subiecto, reprobatur res in genere, ut Ozias Rex Iuda invadens alienum officium, displicuit Deo: Ergo reges atq; adeo omnes qui aliena agunt, Deo displicent. fuit enim non regum sed sacerdotum officium, offerre incensum thymiamatis.

S E C V N D A R E G V L A.

Si in locum prædicati substituantur gradatim
 supe-

superiora ut species proxima, postea genera alia atq; alia, copiosa emerget locorum inuentio. Hac regula sæpissime quidem in alijs rebus, sed semper in Christi historijs sequenda est. Ut Christus sanat Samaritanum leprosum inuocantem, Sed quia hic Samaritanus est Ethnicus, afflicto homo: collige hinc, Christum iuuare Ethnicos afflicto, & omnes homines, qui ipsum inuocant. Et quia ex Christi particularibus factis colligitur eiusdem officium in genere, licet in hunc modum locum extruere, Quod Christi seu Messie officium sit, iuuare miseros & afflicto se inuocantes.

T E R T I A R E G V L A.

Si in locum tum subiecti tum predicati substituas per gradus species & genera, copia communium propositionum nascetur. Ut David committens adulterium est expulsus regno. Ergo reges grauius delinquentes punientur, atq; adeo omnes qui flagitiose viuunt, supplicia aliquando debita luent. Colluies impiorum hominum Cataclismo absorpta est. Ergo flagitiosi aliquando pœnas daturi sunt.

Q V A R T A R E G V L A.

Aliquando prodest ex concretis abstracta facere, ut mulier Cananea credens, Matth. 17. in necessi-

necessi-
tur rep-
& arch-
domum
dei prop-
tate con-
ut cum
mentum
tissimos
conjugato
fide recita
in duos ve
Vera su-
Impetr-
Alim-
minum.
sistit in ti
magnus n
rumetiam
admodum
description
rum defini-
nire, sume
Abraham
dientia il-
fides & c
teles multi
nit, qua
uertent St

necessitate Christum accedit, inuocat, non patitur repulsam, sed magis instat, quemadmodum & archisynagogus, qui credens, secum totam domum conuertit ad Dominum. Hinc collige fidei proprietates, nimirum quod fides in necessitate constitutum hominem impellit ad Christum, ut eum inuocet, instare facit ut impetret, augmentum dum tentatur, sumit, ac tandem gratissimos Deo fructus edit. Hæc regula ex loco coniugatorum uim habet. Sed quoniam quæ de fide recitauimus, præcipua sunt fidei momenta, ea in duos versiculos inclusi, hoc pacto:

Vera fides Christum petit & rogat, instat, ab ipso impetrat, & crescit, fructificatque simul.

Aliud exemplum. Beatus vir qui timet Dominum. Locus communis: Vera beatitudo consistit in timore Domini. Huius regule usus est magnus non solum in locorum inuentione, verum etiam in definiendis concretis. Nam quemadmodum Aristoteles & Rodolphus docent, ex descriptione concretorum colliguntur abstractorum definitiones. Ut si quid pietas sit, velis definire, sume concretum pius in illustri exemplo. Ut Abraham pius timet Deum, veraque fide & obedientia illum colit. Ergo pietas est timor Dei, fides & obedientia erga ipsum. Hac via Aristoteles multarum virtutum differentias inuestigauit, quam sibi non inutilem fore facile animaduertent Studiosi Theologiæ.

QVIN-

QVINTA REGVLA.

Diligenter quæ rem præpositam antecedunt, quæ cum eadem coniuncta sunt, & quæ eam necessario consequuntur spectanda erunt, atq; in locos communes includenda, vt Psal. 2. Beati omnes qui confidunt in eo. Primum hic ex antecedentibus sequitur, Sine Christo neminem beatum esse. Nam si tum demum fiunt beati, quando in Christo confidunt, sine hac fiducia miseri sunt omnes mortales. Hic locus etiam à contrario sensu concluditur hoc modo: Omnes confidentes in Christo sunt beati, Ergo omnes non confidentes in eo non sunt beati. Si non beati, certe miseri sunt. Vides vt hic locus suppeditat occasionem de miseria humani generis differendi. Secundus locus est ex adiunctis, qui secundum quartam regulam extruitur, videlicet quod vera felicitas & beatitudo sita sit in fiducia Christi. Tertius locus, quod vniuersale sit beneficium. Generalis enim propositio ad nullam gentem aut hominem restricta est, sed omnibus offertur beneficium, qui confidere in ipso non recusant. Quartus locus, quod fiducia in Christum sit modus, per quem beneficiorum Christi redduntur homines participes. Quintus, ex hoc loco sequitur locus de Christi diuinitate. Nam si fiducia in solo Deo reponenda est, & beatus pronuntiatur qui confidit in Christo: sequitur profecto Christum verum Deum esse.

S E X T A

Can
non est
etus co
agnosci
erunt du
sit beneg
illi facul
sumit.
cana Do
cutione
cramenti
mini Sa
sti redem
tionem
peccatus
monet de
manum
victima
suggerit
ne iræ De
nostra, C
entis nos
etiam d
deriuant
quidem
tur. Fi
Dei &

S E X T A R E G V L A.

Causarum & effectuum necessaria consecutio non est negligenda. Nam si causa ponitur, effectus concluditur potentia, vt in symbolo, dum agnoscimus Deum omnipotentem, fides inde eruit duplicem effectum, vnum, quod Deus possit benefacere quibus vult. Alterum, quod sit illi facultas defendendi quos in suam tutelam assumit. Sed addamus illustrius exemplum. In cœna Domini ex causarum & effectuum consecutione colligenda sunt hypotheses de vera Sacramenti meditatione. Cum itaque Cœna Domini Sacramentum sit nostræ per mortem Christi redemptionis, primum cœnæ celebratio cogitationem de peccato mentibus instillat. Nam ob peccatum mortuus est Dominus. Secundo admonet de victima peracta ad redimendum humanum genus à iure peccati. Tertio, huius victimæ dignitas & excellentia cogitationem suggerit pijs mentibus, non solum de magnitudine iræ Dei, percutientis filium propter peccata nostra, & inenarrabili misericordia Dei recipientis nos in gratiam propter victimam filij, sed etiam de amore filij intercedentis pro nobis & deriuantis in se iram Patris. Quarto, contritio quidem ex cogitatione peccati & iræ Dei nascitur. Fides vero ex inenarrabili misericordia Dei & amore filij persoluentis ἡμῶν pro nobis,

N

excita-

excitatur. Quinto, hæc fides confirmatur & augetur vsu Sacramenti tantæ rei. Sexto, fides confirmata & aucta Deo gratam se exhibet, vitam pie, honeste & iuste instituit, proximum cum quo habet communem *λειτουργίᾳ* diligit.

Ecce quantam doctrinam, quantam copiam, quam piam meditationem sacræ cœnæ, consecutio causarum & effectuum suppeditat.

Aliud exemplum. Christus remittit peccata sua autoritate. Hic effectus monstrat Christi diuinitatem, Latro obiurgat blasphemantem socium & Christum inuocat, ex quibus effectibus, contritio, fides & noua vita latronis concluditur.

SEPTIMA REGVLA.

Queratur repugnans dicti, & repugnans consequentis dicti, Unde duo locorum genera oriuntur. Sit dictum: qui aliud Euangelium docuerit anathema sit. Hic repugnans dicti est, Qui idem Euangelium docuerit, non est anathema. Consequens dicti, quod Papa sit anathema. Aliud enim Euangelium docet. Huius repugnans destruitur, ut Papa non est Ecclesiæ caput, & Papæ non est obtemperandum.

OCTAVA REGVLA.

Prodest interdum per contrarium sensum locum extruere, videlicet cum termini sunt pares, vt iustus ex fide viuunt. Ergo non iustus ex fide
non vi-

non uiuit . ex quo sequitur, neque ex operibus esse iusticiam, neque uitam. Atque ita Paulus colligit ad Galat. 3. Quoniam autem, inquit, in lege nemo iustificatur, manifestum est, quia scriptum est, iustus ex fide uiuit. Similiter forma per contrapositionem interdum locos ministrat. Ut omnis qui ex Deo est, uerba Dei audit. Hic locus per contrapositionem colligit, eum qui non audit uerbum Dei, non esse a Deo.

Hæ sunt regulæ inuentionis locorum præcipuæ, quarum fontes sunt loci Dialectici & regulæ consequentiarum, & possent his plures addi, sed has puto sufficere nouitijs concionatoribus, quas si fuerint secuti, & ipsis in quærendis locis communibus expedita erit ratio, & ab alijs notatos locos dextre iudicabunt. Deinde & hinc iudicare possunt, cur non semper eosdem locos diuersi autores commonstrent. Ratio enim discriminis est, cum diuersitas inuentionis, tum quod alij loci alijs autoribus magis arriserint. Postquam autem pius Ecclesiastes locos inuenit, examen apud se locorum inibit. Huic examini triplex instrumentum adhibebit. Primum enim dispiciet, an alicubi in scriptura locus inuentus expresse ad uerbum habeatur. Deinde demonstratione ad impossibile examinetur locus, si expressus uerbo Domini non est. Tertio, Syllogismo aliquo concludatur locus, & per conuersionem syllogisticam, tanquã ad Lydium lapidem probetur.

N 2

probetur.

forma per
Contra-
positionem

Conuer-

emons ^{fra} probetur. Demonstrationis ad impossibile sit hoc
 io per re exemplum. Locus probandus: Christiani possunt
 nitionem tenere propria. Huius loci assume oppositum.
 d im possi Nulli Christiani possunt tenere proprium. Iam
 ile. quere propositionem aperte veram, que cum op-
 posito potest altera præmissarum esse in syllogis-
 mo. Ut, omnes qui dabant eleemosynas debent
 habere propria, Ex quibus duobus præmissis se-
 quitur conclusio falsissima, videlicet quod nulli
 Christiani dabant eleemosynas, ex huius aperta
 falsitate, destruenda est altera præmissarum.
 Quare cum maior aperte sit vera, sequitur mi-
 norem esse falsam. Hinc iam infertur ex lege
 contradictionis loci propositi veritas. Iam colli-
 gamus quod diximus. Omnes qui dabant eleemo-
 synas debent habere proprium, Nulli Christiani
 possunt habere proprium, Ergo nulli Christiani
 dabant eleemosynas. Sed conclusio est falsa, ergo
 altera præmissarum: non autem maior, ergo mi-
 nor, que dicit, Nulli Christiani possunt habere
 propria.

Conuersionis syllogisticae sit hoc exemplum.
 Locus. Quidam audientes verbum non sunt pij.
 Syllogismus. Nulli ambulantes secundum car-
 nem sunt pij. Quidam audientes verbum am-
 bulant secundum carnem, Ergo quidam audien-
 tes verbum non sunt pij. Conuerte in hunc mo-
 dum. Si qui nulli ambulantes secundum carnem
 sunt pij, Et quidam audientes verbum, ambulat
 secun-

secun-
 bum
 verb
 dunt
 amb
 audi
 Certe
 erunt
 nem s
 bulam
 conclu
 se pios

DE

A
 rum p
 locoru
 matio
 ciosa c
 sunt o
 plis d

secundum carnem. Ideo quidam audientes verbum non sunt pii. Siquidem omnes audientes verbum sunt pii, siue, nulli ambulantes secundum carnem sunt pii, Nulli audientes verbum ambulabunt secundum carnem, siue, quidam audientes verbum, ambulant secundum carnem, Certe quidam ambulantes secundum carnem erunt pii. sed & nulli ambulantes secundum carnem sunt pii, & quidam audientes verbum ambulant secundum carnem, Stat itaque firma conclusio, quosdam audientes verbum non esse pios.

DE RATIONE LOCOS INVENTOS COPIOSE ET Vtiliter tractandi.

AD copiosam & vtilem locorum tractationem quatuor potissimum requiruntur, quorum primum est diductio questionum, hoc est, locorum inuentorum: Alterum, copiosa confirmatio, Tertium, digressio: Postremum, artificiosa conclusio. De his quatuor eo quo proposita sunt ordine dicam, singula præceptis & exemplis declaraturus.

DE DIDUCTIONE
Q V A E S T I O N V M.

N 3

H i c

Hic non de inuentione locorum communium, de qua iam dictum est, sed de loci communis inuenti diductione, hoc est, multiplicatione in plures quaestiones seu locos, dicendum est. Diducitur autem locus inuentus vel in simplices locos, vel in coniunctos. Ut si quartum praecipuum explicandum proponeretur. Primum hic locum communem quaereres iuxta praescriptum primae regulae hoc pacto, Parentes sunt honorandi, parentes superiores sunt, Ergo superiores honorandi sunt. Hic locus communis in tractatione quarti praecipui est principalis, & tractandus praecipue. Verum ut copiose tractari possit, profuerit eum diducere in alios locos, simplices quidem, quos praebent ipsa verba, coniunctos vero, qui vel ex ijs quae ipsis verbis necessario insunt, veluti species seu hypotheses in suis generibus & thesibus insunt, & quaecunque cum re necessario coniuncta sunt: vel ex ijs, quae ex conditione rei adherent, petuntur. ut in proposito exemplo duo insunt simplices loci, Unus de honore, Alter de superioribus. Hi tractandi sunt seorsim Didascalica rerum simplici, eo modo quem supra tradidi.

Deinde ex diuisione huius theseos: superiores sunt honorandi, nascuntur plurimae hypotheses pro diuersa subiecti & praedicati diuisione. Subiectum enim in has formas diuidi potest, quod superiorum alij sunt priuati, qui vel naturales sunt

sunt vt parentes, vel non naturales vt pædago-
 gi, patroni & patresfamilias: alij publici, vt
 Ciuilis magistratus & Ecclesiasticus cum suis
 differentijs. Deinde prædicatum honorandi, di-
 uidatur in partes honoris. Qui enim honorat,
 reueretur eum, obtemperat, gratusque est ei. Ita
 prædicati tres sunt partes seu differentie. Hinc
 iam tanquam ex syluula extruamus hypotheses:
 parentes reuereri oportet: parentibus obtem-
 perandum est: parentibus gratitudo præstan-
 da est. Præceptores oportet reuereri, præcepto-
 ribus obtemperandum est, præceptoribus grati-
 tudo exhibenda est. Patronos oportet reuereri,
 patronis obtemperandum est, patronis gratum
 esse oportet. Ad eundem modum constituantur
 hypotheses ex reliquis quæ posui, vnde emerget
 maxima questionum necessariorum copia. Iam
 ex ijs quæ ex conditione insunt, nonnunquam uti-
 liter petuntur loci, vt si parentes, præcepto-
 res, patroni sunt morosi, difficiles, tyranni, an-
 tum sit illis reuerentia, obedientia & gratitu-
 do præstanda, & quatenus. Atque ita ex alijs
 conditionibus multiplicantur questiones. Ve-
 rum hoc postremum genus questionum, quod
 ex conditione nascitur, per occupationem commo-
 de tractabitur. Ecce si has hypotheses ἀναλυ-
 τικῶς retexueris, & διαλεκτικῶς tractaueris,
 & Methodo confirmaueris confirmatoria, &
 exornaueris: non vna concio, sed tot quot
 N 4 sunt

sunt hypotheses, institui possunt. Fateor non omnes locos communes præbere tantam hypotheseum syluam, Attamen nullus est tam ieiunus, quin aliquot saltem suppeditet, quas ea ratione, quæ exposita est, extruere oportet ex loco communi, quod vt dextre facias, plurimum iuuabit, si prædicabilium, prædicamentorum & propositionum doctrinam quàm optime cognitam habeas.

DE COPIOSA CONFIRMATIONE.

COPIOSA confirmatio constat probationum generibus, congerie, expolitione argumentorum, & confutatione sententiæ, cum nostra pugnantis, de quibus ordine dicam.

DE GENERIBVS PROBATIONVM.

PROBATIONVM itaque genus in Theologia est triplex. Primum & tutissimum est, cum ex pronunciatis scripturæ claris & perspicuis, ducitur probatio. Ut parentes honorandi sunt, quia quartum præceptum clare & perspicue sonat: Honora patrem tuum & matrem tuam. Item, ex fide est iusticia, & non ex operibus, quia verbum Domini sic pronunciat: Statuimus

tuimus hominem iustificari fide absque operibus.

Secundum genus ratiocinatio est, quoties non ex claris dictis pronunciatur, sed colligitur firma & immota consequentia. Atque hoc genus duplex est, Directum & obliquum. Directum quidem, cum simpliciter prima conclusione quod probandum est colligitur, quod genus sumitur à locis inuentionis: genere, specie, definitione, causis, destinatis & adiunctis & c. Ut si queratur, an praeceptores honorandi sint, ex genere recte concludit: Omnes superiores sunt honorandi, ergo & praeceptores. Obliquum vero non simpliciter concludit quod probandum proponitur, sed ex opposito colligit absurdum, ex quo rursus destruit antecedens, quo destructo, sequitur veritas oppositi. Ut si superiores non sunt honorandi, neque parentes honorandi sunt, Sed falsum hoc est, ergo & illud. consequitur igitur superiores honorandos esse. Tertium genus est infimum, quando exemplis nitimur eorum & testimonijs, qui in Ecclesia excelluisse videntur, quod genus infringitur, si superioribus probationibus destituitur. Proponamus & aliud exemplum. Sit quaestio, Utrum Christus sit Deus, Hoc primum probatur dicto, seu primo genere probationum. Nam I. Iohannis 5. sic dicitur de Christo. Hic est verus Deus & vita aeterna. Secundo ratiocinatione. Christus fecit diuina opera propria potentia, &

N 5

Christo

Christo tribuitur diuinus cultus, Ergo est Deus. Obliquo ductu. Si Christus esset creatura tantum, maledictus esset omnis qui in ipsum confideret. Sed iam verbum Dei pronunciat beatos, qui in illum confidunt, Ergo non creatura est, sed verus Deus. Tertio testimonium Ecclesie, vt symbolum Athanasij & omnium piorum consentientia suffragia, Christum Deū esse testantur. Porro hæc nostra probationum distinctio nec ratione, nec exemplo caret. Ratio quidem hæc est, Quicquid probatur vel improbatur in rebus sacris, id necesse est, vt fiat vel scripturæ, vel Ecclesie testimonio. Si scriptura id fit, erit alias expresso verbo, vnde primum genus nascitur, alias inclusiuæ siue implicite, idque vel in thesi vel in hypothesi, vnde secundum genus probationum sumitur. At si Ecclesie testimonio probatur aliquid, tertium erit probandi genus. Exemplum vero Pauli habemus, quem hoc triplici probationum genere, in suis scriptis vsum fuisse manifestum est. Quod ex fide sit iusticia dicto probat, cum inquit: Iustus ex fide viuit. Ratiocinatione: Si ex operibus est iusticia, Christus frustra mortuus est. Hinc nunc sequitur quod proposuit, ex fide esse iusticiam. Exemplo. Credidit Abraham Deo & imputatum est ei ad iusticiam. Item, Nos in Christum credimus, vt iustificaremur ex fide. Hæc genera si late diffunduntur, maxima futura est probationum copia, sed

Sed ad
tempest

Cong
loco con
rum arg
fasciculu
standa e
tisfacere
capita, p
hoc enim
cit: hoc
Hoc vni
victima
tibus cr
positioni
quem in
que imita
terdum a
mentorun
num subi
ultimum
Theologo
congerie

D

Expol
tum conf

*sed adhibendus est tamen modus, ne copia sit in-
tempestiua, atque ideo fastidium pariat.*

D E C O N G E R I E.

*Congeries hoc loco est, quando propositioni seu
loco communi probando subiiciuntur præcipuo-
rum argumentorum capita, & quasi in vnum
fasciculum congeruntur. Ut si hæc propositio tra-
ctanda esset: Legi diuina nemo suis viribus sa-
tisfacere potest, possent sequentia argumentorum
capita, per congeriem in hunc modum subiungi,
hoc enim experientia omnium hominum conuin-
cit: hoc faucia natura congemiscens agnoscit:
Hoc vniuersa scriptura clamitat: hoc denique
victima filij Dei horrendis modis lacerati in pa-
tibulo crucis, comprobatur. Hoc modo Cicero pro-
positioni subiungit argumentorum congeriem,
quem in disponendis argumentis doctissimi qui-
que imitari solent. Cæterum, tametsi Cicero in-
terdum ab vltimo capite, expolitionem argu-
mentorum in congerie positorum incipit, cui pri-
mum subiungit, & postea pergit vsque ad pen-
ultimum, quod fit tractatione vltimum: tamen
Theologo & concionatori tutius est, ordinem in
congerie positum in expolitione sequi.*

D E E X P O L I T I O N E.

*Expolitio est per quam argumentum proposi-
tum confirmatur & exornatur. Constat autem co-
piosissima*

piofissima expolito, propositione, ratione, ætiologia, exornatione & conclusione. Propositio est, quæ argumenti caput aliquod proponit, tanquam confirmationis propositionem. Ratio probat propositionem, & hæc talis esse debet vt sit minor syllogismi. Aetiologia rationis causam addit, & talem esse conuenit, vt vel maior syllogismi, vel eius probatio sit, Atque ita ex propositione, ratione & ætiologia fit syllogismus integer, sed ordine inuerso. Post ætiologiam sequetur exornatio, quæ sumenda est à sententijs, comparatis, contrarijs, similibus, exemplis. Postrema erit conclusio, quæ superiorum summam colligit, & propositionem principalem concludit. Hæc expolitionis præcepta sunt, nec pugnant quæ dixi cum illorum sententia, qui septem expolitionis partes numerarunt. Non enim est vnum expolitionis genus, sed ego id tantum delogi, quod aptissimum nouitijs concionatoribus fore arbitrabar.

Cæterum vt præcepta expolitionis intelligantur, vnum exemplum subiiciam. Proposui supra locum communem: Legi diuinæ nemo suis viribus satisfacere potest. Deinde huic loco quatuor probationum capita per congeriem subieci, quorum primum fuit, quod experientia omnium hominum id verum esse conuincat. Hoc caput sit expolitionis propositio, in hunc modum: Experientia omnium hominum conuincit, neminem legi

legi Dei sa
mines in se
sunt à legis
(Aetiologi
& perfecte
prophanos n
sententia.)
ta clamitat,
panum men
modo constar
ni diuersum
ratis.) Que
dix est put
quam fructu
cuius cor pe
quam potes
præstare leg
non hoc fate
Profecto sic e
set Abelis sa
Sanctus ille
sificaret, &
impediri nou
cere. Nam
posse, nunqu
ficio declara
pletorem. E
adijciatur, e
tetur, non in

legi Dei satisfacere. (Ratio) Omnes enim homines in seipsis facile sentiunt, quam procul absint à legis Dei perfecta & perpetua obedientia. (Aetiologia) Vident enim legem Dei sanctam & perfecte viuendi regulam, & seipsos plane prophanos natura, & imbecilles. (Exornatio à sententia.) Usque adeo verum est, quod Propheeta clamitat, omnes iusticias nostras esse veluti pannum menstruatæ mulieris: quæ sententia quomodo constaret, si experientia vllius hominis sani diuersum esset experta. (Exornatio à comparatis.) Quemadmodum enim arbor, cuius radix est putrida & venenato succo infecta, nunquam fructus nisi venenatos producit: ita homo cuius cor peccati veneno infectum existit, nequam potest puram & integram obedientiam præstare legi Dei. (Exornatio ab exemplis.) An non hoc fatetur sanctus Abel in suo sacrificio? Profecto sic est. Nunquam enim Deus probasset Abelis sacrificium, nisi Christum promissum Sanctus ille vir agnouisset eum, qui credentes iustificaret, & suum peccatum intellexisset, quo se impediri nouit, ut non potuerit legi Dei satisfacere. Nam si putauisset se legi Dei satisfacere posse, nunquam recte sacrificasset, hoc est, sacrificio declarasset promissum semen esse legis completorem. Huc & David locupletissimus testis adiiciatur, qui ad Dominum clamans aperte fatetur, non iustificari in conspectu Dei vllum mortalium

talium. Omnes enim declinasse & inutiles factos conqueritur & c. (Conclusio.) Cum igitur Davidem testem habeamus : cum peccati virus agnoscamus : cum legis puritatem, & immundiciem nostram contemplemur, quis quæso nisi amens negabit ? se experiri suam in præstanda obedientia legi Dei imbecillitatem, & (vt ita dicam) οὐτερίαν, In hoc exemplo vtunque videre est expolitionis vsum : quod si fusius tractare instituissem, singulis partibus dilatatis & multiplicatis, integra oratio, vel ex hoc primo probationis capite fluxisset. Ad eundem modum reliqua tria capita in congerie posita, essent expedienda. Hinc non difficile iudicare possunt studiosi adolescentes, huius expolitionis esse summam vtilitatem. Quare operæ precium facturi sunt, si multum se in expolitionis tractatione exerceant. Hinc enim eam facultatem consequentur, vt postea in serijs negocijs & sacris concionibus hæc expolitionis præcepta, vel non cogitata dicentibus occurrant.

DE CONFUTATIONE.

Confutationis methodus, quæ constat propositione, sublacione, opposita propositione, & solutione, supra est declarata & exemplis illustrata. Quare hic tantum admonebo auditores de loco confutationis.

Locus itaque proprius confutationi assignatur

tur mox p
cum perpet
tentia quan
uit, Exordia
legem non
ctiam Paul
nos. Consi
Quod iustici
tium & In
dem quæ leg
ram vero qu
stos gloriaba
ciorum, dilal
repetit prim
nem ei subi
dum iudico
occupantur

DE I

DIG
Dmome
modus, ma
ne. De loco
probate al
portuna en
firmata. M
tium mem
Infelicitur

tur mox post confirmationem, quem tamen locum perpetuo non habet. Nam quoties alia sententia quam nostra, auditorum animos occupavit, Exordium sumi potest à confutatione: quam legem non solum Aristoteles & Cicero, verum etiam Paulus secutus est in Epistola ad Romanos. Confirmaturus enim hanc propositionem, Quod iusticia sit ex fide, primum confutat Gentium & Iudæorum præiudicia. Gentium quidem quæ lege naturæ se iustos putabant. Iudæorum vero qui ex lege diuinitus sibi tradita se iustos gloriabantur. Ex hac confutatione præiudiciorum, dilabitur Paulus in propositionem, quam repetit primum, & postea iustam confirmationem ei subiungit. Hoc Pauli exemplum sequendum iudico, quoties alia quam nostra sententia occupantur auditorum animi.

DE DIGRESSIONE.

DIGRESSIONIS præcepta ad quinque momenta reuocari possunt, & sunt locus, modus, materia, tempus & reditus à digressione. De loco hoc obseruandum est, quod digressio probatæ alicui propositioni subijci debeat. Importuna enim digressio est, quæ fit re nondum confirmata. Modus talis adhibendus est, ne discentium memoriam interturbet molesta prolixitate. Infeliciter enim docent, qui neglecta doctrina, leuissima

leuissima aliqua affecti iniuria, integras horas declamitant in vnum atque alterum, quem offendisse iudicant. Materia digressionis ad exhortationes, consolationes & obiurgationes, sed non quasuis, pertinet. Talis enim debet esse digressionis materia, vt sponte videatur fluere ex doctrina, non accersita aliunde. Nisi enim doctrinae vis & natura, digressionis materiam offerat, fieri non potest, vt ad adificationem faciat. Hoc preceptum ideo diligentius obseruandum est, quia non raro ab inexercitatis contra illud peccatur, non sine verbi Dei iniuria, & auditorum damno. Quarto loco tempus posui, quod requirit necessario digressionem. Quando enim auditores vel à doctrina abhorrent vel pigriores videntur, vel pusillanimes existunt, tum obiurgandi, excitandi & consolandi sunt. Reditus à digressionem sit non violentus, sed vel finis eius ita aptetur, vt coeat cum ea parte orationis, vnde digressum est, quod fieri vix potest, nisi vis doctrinae digressionis materiam praebuit, vel aliquo schemate adhibito recurrat ad doctrinam. Cum primum Beatus Lutherus cepit vindicare doctrinam Euangelij contra Papalem tyrannidem, opus erat acrioribus stimulis. quare crebrior fuit in digressionibus, quemadmodum in ipsius scriptis videre est, Nunc vero cum doctrina firmata est, & redditus est Ecclesijs nostris tranquillior status, parcius istis acrioribus stimulis vtendum est.

Deinde

Deinde
vitas omni
natores su
nagari. Ce
gressione e
Hebraeos.
sylum sup

DE
C

Dixi su
in su
Hic dicenda
integra Spi
mum, vna
plicatus.
meratio arg
rum capitum
coniungi poss
soluenda sunt
confutet, qu
nanda sunt,
quentem, si
cato loco qu
viribus, leg
da foret ha
do post hac
arbitrabitur

Deinde quia neq; vocatio similis, neq; autoritas omnium par est, cogitabunt novitij concionatores suae modestiae esse, rarius extra metas euagari. Caterum si quis horum praeceptorum de Digressione exempla requirat, legat Epistolam ad Hebraeos. Haec enim vna ingentem exemplorum syluam suppeditabit.

D E A R T I F I C I O S A
C O N C L U S I O N E .

DIxi supra qualis conclusio adhiberi debeat in singulorum argumentorum expolitione. Hic dicendum est de loci alicuius seu concionis integrae Epilogo, in quo haec sunt obseruanda. Primum, vna propositione repetendus est locus explicatus. Secundo, instituenda est breuis enumeratio argumentorum, & maxime precipuorum capitum. Tertio, sequatur illatio, in qua tria coniungi possunt, quae tribus propositionibus absoluenda sunt. Quid doceat praesens locus, quid confutet, quid moneat. Quarto, omnia ita ordinanda sunt, vt facilius sit transitus in locum sequentem, si plures explicandi restant. Vt, explicato loco quem supra proposui: Quod nemo suis viribus, legi Dei satisfacere possit, non incommoda foret haec conclusio (Loci repetitio) Quis modo posthac se suis viribus legi Dei satisfacturum arbitrabitur? (Argumentorum enumeratio)

O cum

Deinde

cum non solum experientia reclamatur, natura negat, scriptura passim apertis testimonijs confutat, verumetiam victima filij longe aliud docet (Illatio) Quare hic locus docet nos omnes nostram imbecillitatem & peccatum: confutat iusticiarios, qui legis iusticiam iactant: monet nos omnes, vt agnitis peccatis & imbecillitate nostra, confugiamus ad Christum. (Transitus) quem nobis offert Euangelium, de quo iam nobis dicendum est.

DE PARAENETICO CONCIONVM GENERE.

Explicato vtcunq; primo concionum genere, quod quia in docendo versatur, Didascalicum nominavi. Nunc sequitur alterum genus Paræneticum, quod ideo breuius tractabo, quia rarius solum et per se habetur. Didascalico enim vt plurimum admisceri solet. Est autem paræneticum genus, quo vel suademus, dissuademus, vel consolamur, vel obiurgamus auditorem. Hinc triplex concio parænetica exoritur, nimirum suasoria, consolatoria & obiurgatoria, de quibus ordine hæc exponenda sunt. Primum definitio, deinde inuentio, tum tractatio, quibus breuissima subiungam exempla, quo præcepta facilius intelligantur.

DE SVASORIA CONCIONE.

Suasoria concio est, per quam suademus ad
aliquid

aliquid vel faciendum, vel ferendum, vel etiam omittendum.

Loci inuentionis in hoc genere præcipui sunt hi. *Necessitas causæ, mandati, vocationis, vtilitas priuata & publica, dignitas personæ & rei. Exempla, antiqua, recentia, Christiana, Ethnica. Item, parabole & γῶμαι.* Horum omnium probationes, comprobationes & exornationes aspergantur, & quemadmodum supra admonui in *Dialectica methode*, admiscendas esse digressionis schemate exhortationes, consolationes & obiurgationes: ita hic confirmatoria methode loci parænetici confirmari debent.

Porrò in tractatione quatuor concurrunt, occasio, propositio, confirmatio & conclusio. Occasio causas recitat paræneseos. Propositio exaggeranda est & multiplicanda, ac subinde alijs atq; alijs verbis & schematibus iteranda. Confirmatio petetur ex locis iam commemoratis, in qua confirmatione duo præterea spectanda sunt, gradus & schema. Gradus facit vt gradatim à leuioribus & minoribus ad grauiora & maiora, deinde grauissima & maxima ascendas, alioqui vilescet parænesis. Schema, non solum affectibus seruit, verumetiam orationem acutiorem (vt ita dicam) reddit, vt penitus in auditorum animos penetret, atq; adeo ipsum cor totum possideat. Huc Interrogatio, Subiectio, Exclamatio, Admiratio, Dubitatio, Occupatio, Hypotyposis, Dialogismus,

αὐτοπῆια & huius generis alia, quæ à Rhetoribus nominantur & explicantur, referri debent. Conclusio, quam quartam tractationis partem feci, nouis præceptis non indiget, sed eodem modo confirmabitur, qui supra monstratus est. Cæterum vt præceptorum vsus conspiciatur, exemplum vnicum subiungam.

E X E M P L V M S V A S O R I A E
concionis.

Occasio) Quia video multos tardiores ad verbum Dei audiendum (Propositio) Constitui breuiter nos excitare ad verbi cœlestis amorem, quo impellamur ad diligentius audiendam & conseruandam doctrinam de cœlo nobis allatam. (πρόσδος) Quauquam dolendum est, mortales esse vsq; adeo suæ salutis immemores, vt stimulis indigeant, quo properent eò, quò toto impetu ferri deberent. (Necessitas causæ) Inde enim tantus torpor mentibus nostris insidet, quod non vt deberemus attendimus, quæ sit verbi cœlestis necessitas. An quisquam omnium mortalium intelligere poterit voluntatem Dei sine ipsius verbo? Profecto si sapientia mundi, quemadmodum vere dicit Paulus, est stulticia coram Deo, fieri nequit, vt Dei voluntatem sciamus, donec stulticiam carnis fuerimus sequuti. (Necessitas mandati) Excidisse sane videtur mentibus nostris

stris mandatum Dei patris, Cuius hæc verba sonant de cælo : Hic est filius meus dilectus, hunc audite. Ipse filius sua verba à suis audiri cupit, Oves meæ vocem meam audiunt. Unde consequitur, eos qui aspernantur vocem Christi, quam sonat per ministros suos, non esse oves ipsius. Spiritus sanctus voce Prophetarum & Apostolorum ad legem et ad testimoniū inuitat. Quis itaque tu es, qui mandatum æterni Patris contemnis? Quis es, qui filium pro te passum, inuitantem te ad audiendum suum verbum, aspernaris? Quis es, qui spiritus sancti imperium detrectas? (necessitas vocationis) Usq; adeo obliti sumus, vnde & quo vocati sumus. Nonne per verbum è tenebris Sathanæ educti in admirabilem Dei lucem sumus? Hoc verbum nos vocauit : Hoc verbum nos Christianos fecit : sed nos interim adeo angusti nominis obliti, salutis mysterium negligimus. (Utilitas) Quod si hæc tam augusta vocatio nos non mouet, profecto mouere deberet proprii commodi ratio, qua vel bruta animantia tangi animaduertimus. Sed quis potest vlla ratione humana vel angelica recitare saltem huius vtilitatis, vel momenta quædam, præsertim cum Paulus post Esaiam dicat, oculum hominis non vidisse, nec aurem audiuisse, nec ascendisse in cor hominis, quæ Deus præparauit ijs qui se diligunt. Nec est quod quisquam se somniet Deum diligere, qui verba ipsius non audit, non meditatur,

non confert inter sese, vt mysterium in illis latens paulatim intelligat. Christus enim αβγος Dei æternus dicit: Qui diligit me sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum. Huic dilectioni Patris & Filij maiora bona adiuncta sunt, quam vt percipi possint humano ingenio. Tametsi Paulus summam his verbis complexus est, Euangelium est potentia Dei in salutem omni credenti. O stupidum hominem, O lapideum cor, quod tantam oblatam salutem spernit, rejicit, proterit. Ut prospiciamus ventri, quid facimus? nonne artes discimus? nonne maria nauigamus? nullum gelu fugimus, nullum æstum auersamur, nullo tempore torpemus, quo misero ventri prospiciatur. His rebus interituris mouemur, & interim salutem nostram relinquimus. Tanta est nostra insania, tanta peruersitas & malicia, vsq; adeo veneno illo Sathanico infecti sumus miseri, quod libentius velimus in sceleribus nostris mori, quam porrectam manum Dei apprehendere & saluari. Verum vbi nihil aliud habemus agendum, tum verbum Domini minori sane reuerentia, quã olim Aesopum suas fabulas recitantem audiuerunt triobolares serui, nos audimus. Utinam hæc nostra oscitantia non esset euidentis signum pœnæ nostræ ingratitude. (Dignitas personæ & rei) Quis putasset vnquã homines fore tam obliuiosos, vt stipulationis in baptismo peractæ obliuiscerentur? Ibi enim in-

angu-

augurantur Christi corpori, & eius membra redduntur, ut cum illo consortes sint cœlestium bonorum, nec alia re quam fide (quæ ex auditu verbi est) in corpore Christi permanere possimus. Hic merito dubitauerit aliquis, insaniam ne an stupiditati nostræ ascribatur, quod tantam dignitatē, quam habemus in corpore Christi, quod tantum cœlestium bonorū thesaurum, quē possidemus per Christum, reijcimus terq; quaterque ingratis (Exempla) Mirum est non reddi nos cautiores aliorum incommodo. Stupendū est, non venire nobis in mentem, quod totus mundus κατακλιόμενος perierit, propter verbi Dei contemptum. Non mouemur exemplis Sanctorum Patriarcharū Abellis, Seth, Enoch, Noe, Abrahæ, atque adeo plurimorum, qui nunc Dei iucundissimo aspectu fruuntur in cœlis. Lætor inquit David, cum mihi dicitur, in domum Domini eamus, Sed nos contra letamur, cum mundus nos ad voluptates inuitat, quibus tamen inescamur, ut tandem in hamo hœreamus capti. Beatus inquit idem David, qui legē Dei meditatur die ac nocte. Sed nos (proh dolor) non secus à meditatione verbi cœlestis abhorremus, quā si omnia ista quæ in verbo proponuntur, essent terriculamenta quædam puerorū. Tomuri sacerdotes Dodonæi, nunquam è templis discesserunt, qui tamen superstitionem Diabolicā, pro verbo Dei amplexi fuerant: Nos nunquam aut raro templa intramus, qui tamen verbo &

testimonio multiplici, de nostra religione edocti sumus, sed utinam edocti, utinam vere sentiremus corde, quod ore profiteremur & titulo. quod si faceremus, nequaquam ministerium verbi tam peruicaciter contemneremus. Quid quæso respondebis filio Dei, cum in extremo die sua vulnera tibi ostendet? Cum sanguinis sui crudeliter conculcati pedibus te accusabit? Tunc vere tibi accidet, quod Dominus prædixit fore, ut præ pudore & iusto Dei iudicio cum impia damnandorum turba, dicas montibus, Cadite super nos, idque, ne intuearis in faciem filij Dei, quem hic contemisti, cuius verbum hic abiiecisti, cuius sanguinem immaniter pedibus conculcasti, quem expandentem sanguine madentia brachia, & cupientem te è medio mortis & è faucibus inferni eripere, spreuisti miser: vere miser, ut quem iustus iudex nisi pœnitentiam egeris, æternis tenebris & carceribus traditurus est. (conclusio) Rogemus igitur Deum ut nos conuertat, quo conuersi afficiamur dulcedine verbi Dei, ut nos suo spiritu excitet ad audiendum salutis verbum, per quod voluntatem Dei, & verum cultum discere possimus, per quod tantæ utilitates ad nos adueniunt, per quod tot Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Sancti, Martyres, atq; alij p̄i plurimi salutem consecuti sunt, per quod recta via in cælum nobis monstratur per Iesum Christum Dominum nostrum, cui cum Deo patre & spiritu sancto sit
 laus,

laus, bon
 men.

Hoc exe
 rsum locora
 terposui, fr
 ignoro longe
 meam exer
 hortor, ut
 clamitando
 ad minister
 quam battol
 care, flagiti.

D E

C Onfo
 afflic
 erigit, ne in
 Loci Con
 nes. Prima
 dus, condi
 Quartus,
 eius necess
 plex. Cri
 euertitur,
 excutitur
 firmatur,
 instillatur

laus, honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Hoc exemplum tractationis utcumq; monstrat usum locorum inuentionis, pauca Schemata interposui, frequentius propositionem attigi, nec ignoro longe infra rei dignitatem subsidere hanc meam exempli tractationem. Quare studiosos hortor, ut dum licet, se multum exercent declamitando & scribendo, ut postea instructiores ad ministerij sacratissimi functionem accedant, quam battologijs & garrulitate indocta conspurcare, flagitiosissimum est.

DE CONSOLATORIA CONCIONE.

Consolatoria Concio est, in qua concionator *afflictum hominem & luctantem sub cruce erigit, ne impatientia victus, succumbat dolori.*

Loci Consolatorij sunt hi precipui & communes. Primus, voluntas Patris caelestis. Secundus, conditio. Tertius, promissio liberationis. Quartus, conformitatis Christi & membrorum eius necessitas. Quintus, utilitas eaque multiplex. Cruce enim praesumptio propriae virtutis euertitur, hypocrisis detegitur, confidentia carnis excutitur, patientia exploratur, obedientia confirmatur, contemptus mundi nascitur, humilitas instillatur, praeteritus error corrigitur, futurum

malum præcauetur, fides exercetur, Spes in vnum Deum reponi docetur. Plura de hac re lege in locis Philippi. Tractatio constat occasione, propositione, confirmatione & conclusione, non secus atq; in suasorio genere, cui affine est. Porro quoniam vtile est certam rationem tenere accommodandi consolationes, paucis subiiciam Methodum consolandi.

METHODVS CONSO-
LATIONIS ADHIBENDAE.

CAETERUM ne intempestiue & imperite adhibeatur consolatio, distinguamus primum inter priuatam & publicam Consolationem, deinde vtriusq; iustam formam præscribamus. Priuatam voco consolationem, quæ vni fit, presso aliquo dolore seu cruce. Communem appello, quæ tempore vel persecutionis, vel plagæ alicuius diuinitus immisæ, toti fit cœtui. Sed de priuata prius dicetur, in qua tria in vniuersum obseruanda mihi videntur. Primum, quis sit ille qui consolatione erigendus est. Secundum, quid sit quod dolet. Tertium, præsentis dolori apta medicinæ accommodatio.

Qui dolet aut pius est, aut impius. Si pius, statim indicata communi filiorum Dei sorte, consolationibus erigendus, confortandus & fouendus est, idq; per locos supra commemoratos, & valde vtiliter 8. Caput ad Rom. adduci potest. Sin impius,

pius. m.
hibere n
erigend
fulmine
suam agn
Dei in se
rit cum d
qui impio
qua calam
modat, pe
pharmacu
cus, qui f
vnde poste
Quare vt
cit sanien
nus: ita p
gis comm
bus sanara
sanitatem
Secunda
dum admo
quod dolet
co, propte
nem. Alit
malu acc
latum est
fuit, vt i
& c. nō m
nisi videa

pius, maiorem curam, vt in grauiori morbo adhibere necesse est. Huiusmodi enim non statim erigendus est, sed magis adhuc deijciendus est fulmine legis Dei, & minis proterendus, donec suam agnouerit sine hypocrisi impietate, donec iram Dei in se concitatam intellexerit, donec clamauerit cum Manasse, se multis modis reum esse. Nam qui impio homini siue ægrotanti, siue alioqui aliqua calamitate presso, mox consolationem accommodat, periculosum, intempestiuum & lethale pharmacum adhibet. perinde enim facit ac medicus, qui foris vulnus sanat, relicta intus sanie, vnde postea maius malum & mortiferum erumpit. Quare vt peritus medicus $\mu\acute{o}\tau\omega$ inserto prius elicit saniem, qua extracta, malagmate obducit vulnus: ita pius concinator impij hominis hulus legis comminatione tanget prius, vt agnitus morbus sanari possit facilius. Vere enim dicitur, ad sanitatem primum gradum esse nouisse morbum.

Secundum quod in consolationibus obseruandum admonui, est res quæ dolorem affert, seu id quod dolet, quod necessario examinandum iudico, propter medicamenti rectam accommodationem. Aliter enim erigendus est, qui sua culpa sibi malum accersuit, aliter cui aliena culpa malum illatum est. Nam si quis sua sibi culpa crucem accersuit, vti infamiam, paupertatem, morbum, mortem & c. nõ mox medicina seu consolatio adhibenda est nisi videas reum serio peccatorum sensu tangi. Tñ enim

eretur, spes in v-
Plura de hac lege
nstat occasione, pro-
conclusionem, non se-
cui affine est. Perro
rationem tenere ac-
pauis subijciam Me-

CONSO-
HIBENDAE.

ffine & imperite ad-
distinguanus primum
m Consolationem, de-
am prescribamus. Pri-
qua vni fit, presso ali-
umorem appello, qua
vel plaga alicuius di-
ctui. Sed de priuata
in vniuersam obser-
uam, quis sit ille qui
Secundum, quid sit
enti dolori apta medi-

ut impius. Si pius, sta-
um Dei sorte, consi-
tandus & suuandus
remoratos, & valde
duci potest. Sin im-
pius,

enim iste peccatorum sensus confirmandus est verbo Dei, & augendus si opus videtur. Deinde ad consolationes descendendum est. At si vel hypocrisis existit, vel alioqui impius, tantisper maledictio legis & ira Dei proponenda sunt, donec et peccati sui atrocitatem agnouerit, & illud sibi ex animo dolere confessus fuerit. Quod si eò lege Dei ac minis adigi nequit, non est margarita proijcienda ante porcos. Contra autem si perductus fuerit reus in sui cognitionem, & vero doloris sensu ob peccatum admissum tangatur, tum demum arte medicina adhibenda est, & exponenda sunt ordine hæc tria, lapsus primum: deinde pœna: tum finis vtriusque.

Lapsus ex eo primum prouenisse docendus est, quod timorem Dei abiecerit, idq; confirmari potest commode & copiose ex primo ad Rom: capite. Deinde quod iam in ipsum facilius tanquam in inermem, insidiæ Diaboli, vitium carnis, & improbitas mundi praeualere potuerint. His causis lapsus indicatis & confirmatis, secundo loco pœnam ostendere oportet, nequaquam parem esse delicto commisso, sed esse testimonium duarum diuersissimarum rerum, nimirum iræ Dei & eiusdem paterni fauoris & clementiæ. Iræ quidem, si non egerit reus pœnitentiam, & non siuerit se emendari virga Dei. Paterni vero fauoris & clementiæ, si correptus emendetur plaga, & ad pœnitentiæ portum confugerit. Post hæc

hæc tertius
nendus e
or. Pœn
interim n
castigatu
tum testin
quia hoc d
ce, testimo
perspicua
qualia sum
aduersis no
do dammen
mur, si se
tentiam.
Salomon
afficiaris
diliget De
um, ample
pate 12. di
disciplinam
apertissimi sa
erigi potest
re, tanqua
lit. Exem
Mosis, R
ductus &
ni sunt,
Insigne p
præclarum

hac tertio loco finis cum lapsus, tum pœnæ exponendus est. Lapsus quidem, vt posthac sit cautior. Pœnæ vero, quod singulari consilio Dei (cum interim multis impijs & facinorosis parcitur) sit castigatus, non vt pereat, sed vt habeat paratum testimonium paterni fauoris erga se. Verum quia hoc difficilius persuadetur laboranti sub cruce, testimonia & exempla ex verbo Dei clara et perspicua producenda sunt. Testimonia quidem, qualia sunt hæc: Paulus I. Cor. II. dicit, Rebus aduersis nos à Domino corripit, ne cum hoc mundo damnemur. Vide finem crucis esse ne damnemur, si scilicet admoniti cruce egerimus pœnitentiam. Deinde Prouerb. 16. Fili mi, inquit Salomon, ne respuas correptionem Domini, neq; afficiaris tædio, cum ab eo argueris, quem enim diligit Deus corripit, & quem velut pater filium, amplectitur. Autor Epistolæ ad Hebræos Capite 12. dicit nos spurios esse non filios, si extra disciplinam sumus. Huiusmodi loci & similes aptissimi sunt, quibus animus rei iam pœnitentis erigi potest, vt iam pœnam qualemcunq; sufferre, tanquam præstiturus Deo obedientiam, velit. Exempla vero sint Manasses, David, Soror Moysi, Rex Usias, populus in captiuitatem abductus & plurimi alij, qui ob certa peccata puniri sunt, & postea per pœnitentiam sunt reuersi. Insigne præ alijs Latronis exemplum est, qui præclarum patientiæ & fidei exemplum edidit.

Hic

Hic non ideo putauit se abiectum, quia morte ista infami erat ob scelera sua afficiendus, sed spe in Christum collocata, patienter commeritam pœnam subiit.

Post huiusmodi testimonia & exempla (quibus patefacienda sunt iudicia Dei, conferendo mores nostrorum hominum cum pristini populi moribus. Deus enim sibi perpetuo similis est, siue pœnam, siue misericordiam respicias) possunt addi loci communes supra commemorati.

Porrò si aliena culpa illatum est quod dolet, ea ratio in consolationis accommodatione sequenda est, quam in publica consolatione ostensurus sum, de qua nunc dicendum est.

Publica igitur consolatio vt recte instituat, tria sunt obseruanda. Primum, vnde calamitas publica. Secundum, quæ causæ. Tertium, Consolationis accommodatio, pro calamitatis & causarum diuersitate. Calamitas igitur vel est δεινός, id est diuinitus immissa, vel ab hostibus nostræ Reipub. illata. Si est à Deo calamitas, vt pestis, annonæ caritas, siccitates, tempestates, causæ non sunt extra nos quærendæ, sed domi nostræ. sunt enim peccata singulorum communium calamitatum causæ, & sepe ob vnius culpam integra Respublica plectitur, cuius rei testes sunt Acham, David, Oedipus & alij multi, qui sceleribus publicam calamitatē accersuerunt. Hic non est difficile accommodare consolationem, si
 exem-

exempl
 rimus. I
 monent.
 taxare se
 hypocrisi
 que potiss
 empla pa
 inde publ
 seriam pœ
 triusq; rei
 mandatum
 à ministris
 Et et miti
 stremo ad
 quos præ
 uerterum
 linquente
 piant &
 lolatrias, s
 dibus, au
 sere. hoc pa
 Oedipum
 Respub. pe
 am reuoc
 Reges suo
 imputant
 debent m
 esse sui n
 vel igna

exempla sanctorum Prophetarum sequi voluerimus. Horum enim exempla quid faciendum sit monent. Hi enim primum consueverunt publice taxare scelera, eaq; triplicia: desertionem Dei, hypocrisim, iniuriam proximi. & horum genera quæ potissimum in populo grassari videntur. Exempla passim extant in Prophetis scriptis. Deinde publice inuitare solebant totum cœtum ad seriam pœnitentiam, ieiunium & orationem. Utriusq; rei exempla his annis aliquot insignia, ad mandatum Serenissimi Regis nostri, edita sunt, à ministris nostrarum Ecclesiarum, non sine fructu et mitigatione pœnarum commertiarum. Postremo admonere consueverunt Prophetae eos, quos præ alijs sceleribus contaminatos animaduertunt, nostris ministris verbi exemplum relinquentes, vt eos priuatim admoneant, corripiant & emendent, quos animaduertunt sua idolatria, suis vsuris, adulterijs, tyrannide, fraudibus, auaricia &c. Reipub. toti pœnam accersere. hoc pacto, Tyresias tametsi Ethnicus sacerdos Oedipum tyrannum, ob cuius scelus Thebana Respub. peste puniebatur, ad duram pœnitentiam reuocauit. Hoc modo Esaias & Ieremias Reges suorum temporum castigauerunt, eisque imputauerunt communes calamitates. Et scire debent ministri verbi, hanc non infimam partem esse sui muneris, quam si negligunt vel metu vel ignauia, graues pœnas Deo daturi sunt,
quemad-

quemadmodum habet comminatio apud Ezechielem & alibi.

Sin autem ab hominibus venit, siue priuata siue publica calamitas, id fit vel propter iusticiam, vel non. Si propter iusticiam, consolatio statim adhibenda est à communi sorte filiorum Dei in hoc mundo, & ostendendum, quanto honore nos dignetur Deus, quod ita nos peculiari suæ militiæ nota insignit: vnde Apostoli plagis affecti, gaudent, quod digni habiti sint pro nomine Christi contumeliam pati. Hæc enim species crucis fidelium maxime propria est, qua vult Christus in nobis glorificari, quemadmodum Petrus docet prioris Epistolæ Capite 4. Porrò si non propter iusticiam nobis ab hominibus calamitas publica inducitur, causæ in nobis ipsis quærendæ sunt, & quemadmodum supra explicatum est, vbi dictum est de cruce diuinitus illata, consolatio adhibenda est. Ex his puto constare, qua ratione & via cum priuata tum publicæ consolationes adhibendæ sunt.

DE OBIURGATORIA CONCIONE.

Concio obiurgatoria est, in qua vel cessantē, vel delinquentem, vel etiam contumacem auditorem obiurgat Ecclesiastes. Huius finis debet esse correctio, & emendatio eius qui obiurgatur.

tur. In hac spectentur potissimum hij loci : Primus, turpitude rei perpetrata. Secundus, adiuncta : vt sunt mala conscientia, periculum reiectionis & metus impendentis iudicij Dei, ac presentium aeternarumque pœnarum. Tertius, Dignitatis personæ & turpitudinis rei collatio. Quartus, Exempla. Quintus, Connexa personæ, vt Christus caput & Rex noster, Ecclesia quæ est patria spiritualis, corpus nostrum quod dedicatum est Deo, vt sit templum Dei. Huc Respublica, domus, familia & c. referantur.

Dum hos locos enumerō, non sentio omnes in quavis obiurgatione adhibendos esse, sed nunc hos nunc illos prout prudens concionator viderit vtile fore. Exemplum petatur primæ Cor. 6. Ubi fornicarios obiurgat Paulus. Porro tractationis Methodus non dissimilis est tractationi exhortatorie. Quare non opus esse iudico exemplum ascribere, præsertim cum loci sint perspicui, & notum sit, singula confirmatoria Methodo probanda, comprobanda & exornanda esse. Verum hic duo adijcienda duxi. Prius, quod animus obiurgandi præmolliendus sit, ad obiurgationes patienter audiendas, id quod fieri potest commode, si minister officium suum erga reum declaret, & publicam necessitatem sibi impositam vt id faciat ostendat, ne putetur obiurgatio proficisci ex aliquo prauo affectu. Sic Paulus præmolliuit Corinthiorum animos ante acerbio-

P

obiurga-

obiurgationem. *Posterius, ut intermisceantur conditiones penitentiae, ne quis asperiori obiurgatione fractus, animum despondeat, vel mortem sibi conciscat.*

Hæc sunt honesti auditores, quæ iudicavi indicanda esse novis concionatoribus, & spero, nisi me valde fallit opinio, adolescentes non parum iuvari posse indicatione huius Methodi. Sunt autem præcepta omnia quæ à me recitata sunt ex Dialecticorum & Rhetorum fontibus desumpta, & accommodata ad usum Ecclesiasticum, utilia cum in Sacrorum scriptorum enarratione, tum in sacris concionibus formandis, quibus si se regi patiantur adolescentes, non dubito ijs polliceri faciliorem in Studijs Theologicis & concionibus formandis progressum. Cæterum quia non satis est apte inuenisse, & prudenter ordinasse ea quæ dicturi sumus, nisi felix assit memoria, volo veluti coronidem huic Methodo adijcere pauca de memoria, idque non veterum more (qui imagines & signa comminiscabantur, quæ essent quasi memorie ἑπισημια quædam, hanc enim subtilitatem libenter illis relinquo) Sed ea tantummodo colligam, quibus se iuvari intelligant Studiosi in ediscendis concionibus.

DE MEMORIA.

D*VPLICEM iuandæ memoriæ rationem insti-*

instituiamus, quarum prior quidem artificiosior, Posterior vero rudior erit.

Artificiosior illa constabit duabus rebus, ordine nimirum & numero. His enim constat artes & tradi & percipi. Nam ut ordo quæque suo loco collocat, initia, progressiones & metas considerat, ita numerus res rerumque momenta metitur. Quoniam igitur Methodus quam tradidi rerum ordinem monstrat, ac quasi numerat partes, optima erit ediscendi via, eundem ordinem mentis acie aspicere. fieri enim non potest, ut qui perite ordinem rerum instituit, ac rerum puncta obseruauit, & veluti numerauit, quin eandem facile mente retineat, ac quasi depositum ab eadem reposcat dicturus. Unde ridiculum videri posset, aliam ediscendi rationem præscribere, præsertim hominibus qui in artibus dicendi instituti & exercitati sunt. Verum tametsi hæc ita reuera se habeant, non tamen statim ab omnibus percipiuntur. Quapropter ut distinctius hæc intelligantur, & ad usum concionatorum propius accommodentur, totam hanc rationem ediscendi, quam dixi in ordine & numero positam esse, in quatuor membra siue præcepta distribuam. Primum sit, ut rem exacte intelligat, menteq; totius rei summariam quandam comprehensionem teneat concionaturus. Secundum membrum, ut locos, hoc est, κεφάλαια (ut Græci vocant) in numerato habeat. Tertium mem-

brum, vt locorum tractandorum sectiones faciat, quas certo numero complecti necesse est. Quod si carmine aliquo ad id parato fiat, non erit inutile, vt si vsus legis explicandus esset. Primum ternam sectionem non incommode faceret, quam complecti posset hoc versiculo.

Instruit & damnat fontes, docet atque renatos.

Et quia prima pars huius sectionis plures habet particulas & causas, posset & eas hoc versu complecti:

Mandatum, pœnæ, pax publica, dux ad Iesum.

His enim quatuor pædagogicus vsus legis absoluitur. Ad eundem modum de alijs duabus partibus institui possunt versiculi.

Veram legis meditationem Doct̃or P E T R V S P A L L A D I V S Episcopus noster, vigilantissimus, ac de Ecclesijs Danicis, Noruegijs & Islandicis optime meritus, hoc carmine complexus est.

Lex quid eram, quid sum, quid ero, per quem manifestat.

Quartum membrum sit, vt certis in locis digressiones in minas, consolationes, & exhortationes collocentur, ne digrediendo memoria impediatur & abstrahatur dicturus à re proposita, quod plerunq; vsu venire solet ijs, qui hoc præceptum non observant. Ubi autem iuxta hæc quatuor præcepta concionaturus orationem ordinauerit, ac veluti numerauerit, ad ediscendum se
accin-

accingat iuxta dispositionis ordinem. Ac primo loco mandetur memorie summaria comprehensio, ut quæ primo loco recitanda est. Deinde loci seu capita seorsim. Tum locorum tractatio cum suis sectionibus, ac sectionum particulis. Hanc rationem ediscendi optimam esse non dubito, quam haud dubie omnes docti sequuntur.

Porro posterior ratio, quam dixi rudiores esse, hominibus indoctis, qui artes dicendi non degustarunt utilis est, & hæc siue notis numerorum, siue literis instituat, perinde est, & fieri potest in hunc modum.

Primum ea quæ vult ediscere artium rudis concionator, distinguat primum notis numerorum, aut literis singulis. Deinde repetendo videat quid apud singulas notas siue literas deposuerit. Postremo ediscat iuxta distinctiones factas, & à singulis notis siue literis tanquam depositum repetat, quod illis antea commiserat.

Non parum profuerit, si primum concionem describat, & deinde iuxta præscriptas regulas distinguat & ediscat. facilius enim mens tenet, quod manus antea notauerat.

Τῷ πόνῳ ἀποκρίνοίτο αὐτὴ ἡ τύχη.

L I P S I A E
EXCVDEBAT ERNESTVS
VOEGELIN CONSTAN-
TIENSIS.

Cum priuilegio Imperatoris Maxi-
miliani, & Electoris Augusti,
Ducis Saxonix,
ANNO, M. D. LXV.

αὐτὸς ἢ τοῦτο.

S I A E
ERNESTVS
CONSTAN-
SIS.

peratoris Maxi-
oris Augusti,
xoniz,

D. LXXV.

116

